

อิสลามการเมืองในอินโดนีเซีย: ก่อนและหลังเหตุการณ์ 9/11

นางสาวฟารีดา ขจัดมาร

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา 2554
ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)
เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository(CUIR)
are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

POLITICAL ISLAM IN INDONESIA: BEFORE AND AFTER 9/11

MS.FAREEDA KAJUDMARN

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts Program in International Relations

Department of International Relations

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2011

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

อิสลามการเมืองในอินโดนีเซีย: ก่อนและหลังเหตุการณ์

9/11

โดย

นางสาวฟารีดา ขจัดมาร

สาขาวิชา

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงทอง ภาวีครพันธ์

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้หัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

..... คณบดีคณะรัฐศาสตร์

(ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภา)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรชาติ บำรุงสุข)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พวงทอง ภาวีครพันธ์)

..... กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา สุจริตธนารักษ์)

5180731724 : MAJOR INTERNATIONAL RELATIONS

KEYWORDS : POLITICAL ISLAM / INDONESIA / 9/11

FAREEDA KAJUDMARN: POLITICAL ISLAM IN INDONESIA: BEFORE AND AFTER 9/11. ADVISOR :ASST PROF, PUANGTHONG PAWAKAPAN, pp.121.

This thesis aims to study the relationship between the Indonesian state and various political Islamic groups. It employs a concept of a broader political Islam as well as the historical formation of political Islamic groups in a particular context.

One of the impacts of the 9/11 incident is a misperception about political Islam groups, that all of them are extremist and violent organizations. This study argues that in order to better understand political Islam or the politics of Islamic groups, one needs to take into serious consideration the historical formation and political struggle of particular groups. In addition, one should pay attention to the role of Muslims as key actor rather than that of Islamic religion itself.

In the case of Indonesia, this study finds that political Islamic groups play significant role in expanding Muslims' political space and negotiating power. They also push forward agendas and policies based on Islamic principle as well as campaign for decentralization of local administration. Political Islam in Indonesia, therefore, promote democratization in the post-Suharto Indonesia. Besides, majority of them challenge the legitimacy of the fundamental Islamic groups.

Field of Study : International Relations Student's Signature

Academic Year : 2011..... Advisor's Signature

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณและขอสรรเสริญต่ออัลเลาะห์ (ช.บ.) ที่ทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงวิทยาปัญญาของอิสลามในการให้ความสำคัญของการศึกษา แน่นนอนการศรัทธาจะเกิดขึ้นไม่ได้หากปราศจากการความรู้ที่เป็นประโยชน์แขนงวิชาต่างๆ การเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่สามารถสำเร็จลุล่วงไปหากปราศจากความช่วยเหลือของบุคคลสำคัญ ผู้วิจัยขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พวงทอง ภวัคพันธ์ ที่คอยให้คำแนะนำ แก้ไขและช่วยปรับปรุงโดยเฉพาะในส่วนเนื้อหาของ ขอขอบคุณรองศาสตราจารย์ ดร. สุรชาติ บำรุงสุข และรองศาสตราจารย์ ดร. วิทยา สุจริตธนารักษ์ ที่ให้คำแนะนำที่ดีแก่ผู้วิจัยในช่วงเวลาของการเริ่มต้นคิดค้นหัวข้อวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยขอขอบคุณแหล่งความรู้และนักวิชาการทุกท่านที่ทำการวิจัยได้นำข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวกับอิสลามและมุสลิมมาใช้ในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ หากปราศจากแหล่งข้อมูลเหล่านี้ ผู้วิจัยคงจะเข้าถึงเนื้อหาในโลกมุสลิมได้ยากมากขึ้น อย่างไรก็ตามการทำงานวิชาการย่อมมีอุปสรรคอยู่มากมาย ไม่ว่าจะเป็นข้อจำกัดในการเข้าถึงภาษาถิ่นซึ่งอาจทำให้เข้าใจข้อมูลบางอย่างหรือความรู้สึกนึกคิดของกลุ่มเป้าหมายที่ศึกษาหรือความผิดพลาดต่างๆ ที่มาจากตัวผู้วิจัยเอง กระนั้น จากข้อมูลที่ประมวลมาทั้งหมด ผู้วิจัยหวังว่าประสบการณ์จากอินโดนีเซียจะเป็นประโยชน์ไม่มากนักน้อยแก่ผู้ที่เริ่มต้นศึกษาเกี่ยวกับมิติต่างๆ ของชาวมุสลิมกับการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงเวลาที่เกิดปรากฏการณ์ที่โลกมุสลิมต่างลุกฮือขึ้นต่อต้านระบอบเผด็จการในตะวันออกกลางและเกิดการผลิโบของประชาธิปไตย จึงน่าสนใจที่จะศึกษาว่าพื้นที่ทางการเมืองของชาวมุสลิมในภูมิภาคนั้นจะปรับเปลี่ยนไปในทิศทางใด โดยสามารถเปรียบเทียบบทเรียนที่เกิดขึ้นในอินโดนีเซีย

สุดท้าย ขอขอบคุณแรงใจและการสนับสนุนของครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งรอมฎอน บันจอร์ สามีที่คอยให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ราบรื่นไปด้วยดี

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ	ช
คำอธิบายคำศัพท์	ญ
อธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
2.วัตถุประสงค์ในการศึกษา	6
3.ขอบเขตของการวิจัย.....	7
4.คำจำกัดความที่ใช้.....	7
5.การสำรวจวรรณกรรม.....	7
6. คำถามการวิจัย	16
7. สมมติฐาน	16
8. กรอบที่ใช้ในการศึกษา.....	17
9.ประโยชน์ในการวิจัย	21
10. วิธีดำเนินการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล	21
11.ลำดับขั้นตอนในการเสนอผลการศึกษา	22
บทที่ 2 แนวทางศึกษาอิสลามการเมืองหลังเหตุการณ์9/11	23
1.ความรับรู้ (perception)อิสลามการเมืองหลังเหตุการณ์ 9/11	26
1.1 การปะทะทางอารยธรรมกับสงครามต่อต้านการก่อการร้าย	26
1.2 ปฏิบัติการวาทกรรม:การตีตราและสงครามศาสนา.....	30
2. ขอบข่ายและความหมายของอิสลามการเมือง (Political Islam)	33
2.1 “อิสลามการเมือง” ความจริงหรือมายาคติ	33
2.2 ขอบข่ายและความหมายของอิสลามการเมือง.....	35
2.3 แนวความคิดของอิสลามการเมือง	37
2.4 กรอบการวิเคราะห์การก่อตัวของอิสลามการเมืองเชิงประวัติศาสตร์	41

3. สรุป.....	44
บทที่ 3 การก่อตัวของอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียจนถึงปลายยุคระเบียบใหม่ (Orde Baru).....	45
1. การก่อตัวของอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียและบทบาทในการต่อต้านอาณานิคมดัตช์	45
1.1 องค์การศาสนาอิสลามสมัยใหม่กับความท้าทายแห่งยุคสมัย	46
1.2 การก่อตัวขององค์กรเซอเรกัตอิสลาม	48
1.3 การก่อตัวของพรรคัมสมุสลิมีสมัยประธานาธิบดีซูการ์โน (1950-1965)	50
2. พลวัตของกลุ่มอิสลามการเมืองสมัยประธานาธิบดีซูฮาร์โต (1967-1998)	53
2.1 บทบาทขององค์การศาสนาอิสลามสายกลาง: NU และมุฮัมมะดียะห์	54
2.2 บทบาทของปัญญาชนมุสลิมรุ่นใหม่	55
2.3 บทบาทของกองกำลังมุสลิมติดอาวุธ	58
3. การก้าวลงของประธานาธิบดีซูฮาร์โต: กำเนิดบทบาทของผู้นำองค์กรมุสลิมสายกลาง	59
3.1 บทบาทของอับดุลเราะห์มาน วาฮิด	60
3.2 บทบาทของอามีน ราฮิส	61
3.3 องค์กรปัญญาชนมุสลิม(ICMI): การต่อต้านและการสร้างความร่วมมือ	62
4. สรุป.....	63
บทที่ 4 อิสลามการเมืองหลังยุคระเบียบใหม่: ความท้าทายสู่ความเป็นประชาธิปไตย	65
1. พลวัตของกลุ่มอิสลามการเมืองหลังยุคซูฮาร์โต	66
1.1 กลุ่มพรรคการเมืองมุสลิมขององค์กรนะห์ดาตุลอุลามาฮ์	66
1.2 กลุ่มพรรคการเมืองมุสลิมขององค์กรมุฮัมมะดียะห์	67
1.3 กลุ่มพรรคการเมืองมุสลิมอื่นๆ.....	68
2. อิสลามการเมือง: ความขัดแย้งและจุดสิ้นสุด ค.ศ.1999-2001.....	69
3. บทบาทของปัญญาชนมุสลิมกับทิศทางใหม่ของอิสลามการเมือง	74
4. กองกำลังติดอาวุธมุสลิมติดอาวุธและการฟื้นฟูของกลุ่มมุสลิมฐานรากนิยม	78
4.1 กลุ่ม MMI (Majelis Mujahideen Indonesia)	79
4.2 กลุ่ม Laskar Jihad	79
4.3 กลุ่ม HTI (Hizbut Tahrir Indonesia)	81
5. สรุป.....	82

บทที่ 5 อิสลามการเมืองหลังในอินโดนีเซียหลังเหตุการณ์ 9/11	83
1. ปัญหาความไร้เสถียรภาพทางการเมืองภายในประเทศ ช่วงการบริหารงานของ รัฐบาล เมกาวา- ตี ชูการ์โน บุตรี.....	83
2. การต่างประเทศของรัฐบาลเมกาวาตีก่อนหน้าเหตุการณ์ 9/11	85
3. หลังเหตุการณ์ 9/11: ท่าทีของรัฐและปฏิกิริยาของกลุ่มอิสลามการเมือง	86
4. การจัดการปัญหาความรุนแรงและภัยก่อการร้ายของรัฐบาล	91
5. อิสลามการเมืองกับการเลือกตั้งในปี 2004: การแสวงหาเสถียรภาพทางการเมือง	93
6. ท่าทีและบทบาทของของกลุ่มมุสลิมต่างๆ	97
6.1 กลุ่ม Liberal Islam	97
6.2 สภาอูลามาฮ์แห่งอินโดนีเซีย (Majelis Ulama Indonesia-MUI)	99
6.3 องค์การ NU และมุฮัมมะดียะห์	100
6.4 กลุ่มอิสลามการเมืองในภาครัฐ	101
6.5 กองกำลังมุสลิมติดอาวุธ.....	102
6.6 กลุ่มมุสลิมฐานรากนิยม	102
7. ทิศทางของอิสลามการเมืองในอนาคต	104
8. สรุป.....	106
บทที่ 6: สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	108
1. สรุปผลการวิจัย	108
2. ข้อเสนอแนะ	111
2.1 ข้อเสนอแนะต่อการศึกษา	111
2.2 ข้อเสนอแนะต่อภาครัฐ	111
2.3 ข้อเสนอแนะต่อชาวมุสลิมและสังคมทั่วไป	112
รายการอ้างอิง.....	113
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	121

คำอธิบายคำศัพท์

คำศัพท์	ความหมาย
<u>ศัพท์ทางศาสนา</u>	
ตะหฺวะหฺ	การชักชวนและเผยแพร่เพื่อฟื้นฟูศาสนาให้แก่ผู้คนรอบตัวและสังคม ได้รู้จักหรือว่าปรับปรุงการปฏิบัติศาสนกิจ
ตัญญะดีด	การฟื้นฟูศาสนา
ฟัตวา	ข้อวินิจฉัยชี้ขาดทางศาสนา
มุชวาเราะฮฺ	การประชุมเพื่อปรึกษาหารือ
ชะลาฟียฺ	ผู้ดำเนินแนวทางตามแบบยุคเริ่มแรกของอิสลาม กลุ่มนี้เน้นการทำงานเพื่อฟื้นฟูสังคม โดยอาศัยการตีความอัลกุรอานและแบบอย่างของนบีมุฮัมมัด
อดิล	ความยุติธรรม
อิมามะ	ความเป็นผู้นำ
อุมมะหฺ	กลุ่มที่มีอุดมการณ์อิสลามและมีความรู้สึกแห่งความผูกพันในฐานะที่เป็นชาวมุสลิม/ประชาชาติมุสลิม
อูลามาอฺ	ผู้รู้ศาสนาอิสลาม

คำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับอิสลามการเมืองร่วมสมัย

เคาะลีฟะหฺ	ผู้นำสูงสุดของอาณาจักรอิสลาม
มุญฺตีดีด	นักฟื้นฟูศาสนาอิสลาม
อิสละหฺ	การปรับปรุงหรือฟื้นฟูให้ดีขึ้น
อิสลามนิยม	ผู้นิยมแนวทางอิสลามเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมือง
อิสลามฐานรากนิยม	ผู้ดำเนินตามแนวทางแห่งบรรพชนยุคเริ่มของอิสลามอย่างเคร่งครัดโดยตีความบนพื้นฐานของอัลกุรอานและวัจนะและการปฏิบัติของศาสดามุฮัมมัด ร่วมกับการใช้แนวทางปฏิรูปการสร้างสรรค์สังคมโดยสนับสนุนให้มีการใช้กฎหมายชาริอะหฺ

คำศัพท์

ความหมาย

อิสลามานุวัตร

การทำให้เป็นอิสลาม

อิจญ์ติฮาด

กระบวนการที่ผู้รู้ศาสนานำหลักการของอิสลามมาวินิจฉัยปัญหา
เพื่อกำหนดกฎเกณฑ์และข้อบังคับต่างๆทางศาสนาอิสลาม

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

APEC	Asia-Pacific Economic Cooperation
ASG	Abu Sayyaf Group
CTC	Combating Terrorism Center
DDII	Dewan Da'wah Islamiyah Indonesia
DPR	Dewan Perwakilan Rakyat
FPI	Front Pembela Islam
Golkar	Partai Golongan Karya
GWOT	Global war on terrorism
HMI	Himpunan Mahasiswa Islam
ICMI	Ikatan Cendekiawan Muslim se- Indonesia
IAIN	Institut Agama Islam Negeri
MUI	Majelis Ulama Indonesia
NU	Nahdatul Ulama
NAM	Non Aligned Movement
IMF	International Monetary Fund
JI	Jemaah Islamiyah
KAMMI	Kesatuan Aksi Mahasiswa Muslim Indonesia
KISDI	Komite Indonesia Untuk Solidaritas Dunia Islam
LDK	Lembaga Da'wah Kampus
LIPIA	Institute for Islamic and Arabic Studies
MILF	Moro Islamic Liberation Front
MMI	Majelis Mujahidin Indonesia
MPR	Majelis Permusyawaratan Rakyat
MUI	Majelis Ulama Indonesia

PAN	Partai Amanat Nasional
Parmusi	Partai Muslimin Indonesia
PBB	Partai Bulan Bintang
PDI	Partai Demokrasi Indonesia
PK	Partai Kealilan
PKB	Partai Kebangkitan Bangsa
PKI	Partai Komunis Indonesia
PKS	Partai Keadilan Sejahtera
PKU	Partai Kebangkitan Ummat
PNI	Partai National Indonesia
PPP	Partai Persatuan Pembangunan
SSRC	New York-based Social Science Research
SUNI	Solidaritas Uni National Indonesia
TNI	Tentara National Indonesia
WEF	World Economic Forum
WMDs	Weapons of mass destruction

บทที่ 1

บทนำ

1.ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลังการล่มสลายของยุคระเบียบใหม่ (New Order Regime) ของประธานาธิบดีซูฮาร์โต ใน ค.ศ.1998 อินโดนีเซียกลายเป็นประเทศที่ถูกจับตามองจากนานาชาติอย่างใกล้ชิด เนื่องจากต้องเผชิญกับวิกฤตติทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมภายในประเทศ กล่าวคือ วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้น เมื่อ ค.ศ.1997 ส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการลงทุนของต่างชาติอย่างมาก อีกทั้งยังเกิดตัวแสดงทางการเมืองต่างๆ ที่แข่งขันขึ้นมา มีบทบาททางการเมือง อาทิ กลุ่มอิสลามการเมือง กลุ่มนักศึกษา และกลุ่มประชาชนรากหญ้า นอกจากนี้ยังเกิดปรากฏการณ์ความรุนแรงทางชาติพันธุ์และศาสนาไปทั่ว โดยใน ค.ศ.1999 เกิดเหตุการณ์ความรุนแรงทางศาสนาระหว่างชาวมุสลิมและชาวคริสต์ในเมืองอัมบอน เกาะมาลุกู และเมืองโปโซ เกาะสุลาเวสี ส่วนในช่วง ค.ศ.1999-2001 เกิดความรุนแรงทางชาติพันธุ์ระหว่างชาวดักและชาวมาเลย์ในเกาะกะลิมันตัน ทางตอนกลางและตะวันตก¹

หลังจากเหตุการณ์การโจมตีอาคารเวิร์ลเทรดเซ็นเตอร์และกระทรวงกลาโหมของสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ.2001 ตามมาด้วยเหตุการณ์ความรุนแรงต่างๆ ได้แก่ เหตุการณ์ระเบิดไนท์คลับที่บาห์ลี เมื่อวันที่ 12 มีนาคม ค.ศ. 2002 เหตุการณ์ระเบิดที่โรงแรม เจ. ดับบลิว. มาริโอท (J. W. Marriott) วันที่ 5 สิงหาคม ค.ศ. 2003 และเหตุการณ์ระเบิดสถานทูตออสเตรเลียในกรุงจาการ์ตาเมื่อเดือนกันยายน ค.ศ.2004 ทำให้มีการวิเคราะห์จากสื่อมวลชนและนักวิชาการว่า เหตุการณ์ความรุนแรงเหล่านี้เป็นการโจมตีของกลุ่มก่อการร้ายของกลุ่มญามาอะห์ อิสลามมิญะห์ (Jemaah Islamiyah - JI) ในอินโดนีเซียที่เชื่อมโยงกับกลุ่มก่อการร้ายอัลกออิดะห์ (al Qaeda) ที่มักพุ่งเป้าโจมตีชาวตะวันตก โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวอเมริกันในประเทศ จนเกิด

¹ Arief Budiman , Barbara Haltley and Damien Kingsbury, Reformasi: Crisis and Change in Indonesia, (Australia: Monash Asia Institute, 1999) pp.1-5.

ความวิตกกังวลว่าอินโดนีเซียกำลังกลายเป็นแหล่งซ่องสุมของผู้ก่อการร้ายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้²

นักวิชาการส่วนหนึ่งวิเคราะห์ว่ากลุ่ม JI ดังกล่าวมีเครือข่ายเชื่อมโยงกับผู้นำองค์กรมุสลิมสุดโต่ง (radical Islamic groups) ในอินโดนีเซีย อาทิ อนุบาการ์ บาชีร์ ผู้นำกลุ่ม MMI (Majelis Mujahidin Indonesia) และผู้นำกลุ่มมุสลิมติดอาวุธ (Islamist militias)* เช่น จาฟาร์ อุมาร์ ทาลิบ ผู้นำกลุ่ม Laskar Jihad, และ ฮาบีบ ริสกี ซิฮาบ ผู้นำองค์กร FPI (Front Pembela Islam) ซึ่งมักใช้ความรุนแรงและมักเรียกร้องให้มีการปกครองประเทศโดยใช้หลักการของศาสนาอิสลาม หลังจากสหรัฐอเมริกาประกาศทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายในอัฟกานิสถาน เมื่อ ค.ศ.2002 และประกาศสงครามในอิรัก เมื่อค.ศ.2003 ผู้นำของกลุ่มหรือองค์กรเหล่านี้เรียกร้องให้ประชาชาติมุสลิมหรืออุมมะห์ (Ummah) ร่วมกันทำ “ญิฮาด” หรือการต่อสู้ดิ้นรนในหนทางศาสนา ในความหมายที่เป็นการต่อต้านความร่วมมือตะวันตกและองค์กรไซออนนิสต์ [Zionist-cum-West]*³ เพื่อขับไล่ชาวตะวันตกให้ออกนอกประเทศ ปฏิบัติการคัดค้านดังกล่าวส่งผลให้มีการต่อต้านจากชาวมุสลิมอินโดนีเซียอย่างกว้างขวาง

² Jonathan Woodier, “Perning in the gyre: Indonesia, the globalized media and the ‘war on terror’ ” in *Conflict, terrorism and the media in Asia*, ed. Benjamin Cole. (New York: Routledge, 2006), pp.57-58.

*มีงานวิชาการหลายชิ้นที่อ้างถึงการเชื่อมโยงระหว่างองค์กรมุสลิมสุดโต่ง กลุ่มมุสลิมติดอาวุธในประเทศและกลุ่มก่อการร้าย JI สามารถดูรายละเอียดได้ใน Rohan Gunaratna, *Inside Al Qaeda: Global network of terror*, (New York: Berkley, 2002); Angel M.Rabasa, *Political Islam in Southeast Asia : Moderates, radicals and terrorists*, (London: Oxford University for the International Institute for Strategic Studies, 2003) และ Zachary Abuza, *Political Islam and violence in Indonesia* (London: Routledge, 2007)

³ Ibid.

**แนวคิดไซออนนิสต์ เป็นแนวคิดเกิดจากผลของความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ของชาวยิวที่เคยเป็นชนชาติหนึ่งที่อยู่อาศัยร่วมแผ่นดินกับชาวอาหรับในดินแดนปาเลสไตน์มาก่อน แต่ต่อมาชาวยิวถูกขับไล่ออกไปจากการปกครองของโรมัน และกระจัดกระจายอยู่ในดินแดนของอาณาจักรอิสลาม ในสมัยต่อมาช่วง ค.ศ.1700 มีการเรียกร้องให้ชาวยิวกลับสู่แผ่นดินปาเลสไตน์อย่างจริงจัง เพื่อก่อตั้งรัฐอิสราเอล และเริ่มเป็นกระบวนการ

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ที่มุ่งอธิบายสร้างสัมพันธ์และเครือข่ายระหว่างกลุ่มมุสลิมนิยม ความรุนแรงในอินโดนีเซียกับเครือข่ายก่อการร้ายข้ามชาติดังกล่าว อาจทำให้ละเลยต่อการทำความเข้าใจถึงการก่อตัว ความหลากหลายของกลุ่มอิสลามการเมืองและความรุนแรงเชิงศาสนาในอินโดนีเซีย เมื่อกล่าวถึงความรุนแรงเชิงศาสนา นักวิชาการอย่าง จอห์น ที. ไฮเดล มีความเห็นว่า ความรุนแรงทางศาสนาที่เกิดขึ้นในอินโดนีเซีย มีลักษณะร่วมสี่ประการด้วยกัน กล่าวคือ ประการที่หนึ่ง เป็นความรุนแรงในเชิงโครงสร้าง โดยมีชนชั้นและอำนาจเป็นตัวขับเคลื่อน ความรุนแรงภายใต้คำอธิบายของศาสนา ประการที่สอง บทบาทของสถาบันโลกวิสัยและปัจเจกชนที่อาจเข้ามาเกี่ยวข้องกับสถาบันทางศาสนาในการสร้างความรุนแรงในนามของศาสนา ประการที่สาม ในความเป็นจริงแล้ว ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากศาสนาอย่างเดียวไม่สามารถเป็นจริงได้ ซึ่งหากมองย้อนกลับไปประวัติศาสตร์ รูปแบบของความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในนามของศาสนาเกิดขึ้นต่างกรรมต่างวาระและมีรูปแบบที่ไม่เหมือนกัน ประการที่สี่ ความรุนแรงทางศาสนาตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1990 อาจเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมหรือผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจอื่นๆ ด้วย เช่น ความขัดแย้งทางด้านแรงงานและที่ดินระหว่างชาวดักและกลุ่มมาเลย์ในกะลิมันตัน กลางตะวันตกใน ค.ศ.1996-1997 และ ค.ศ.1999-2000⁴

เคลื่อนไหวทางการเมืองที่ชัดเจนมากขึ้นซึ่งมีการก่อตั้งโดยนักหนังสือพิมพ์ ยิว-ฮังกาเรียน ชื่อ Theodor Herzl ในปี 1897 เพื่อทำให้ความเชื่อเรื่อง ชาวยิวต้องอยู่รวมกันเป็นรัฐ กลายเป็นความจริงและมีการดำเนินกระบวนการต่างๆในทางการเมืองให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ภาพร่างการก่อกำเนิดประเทศยิวของ Herzl คือ รวบรวมและอพยพชาวยิวไปยังดินแดน "พันธสัญญา" คือ ดินแดนปาเลสไตน์ โดยร่วมมือกับมหาอำนาจในยุโรปเพื่อประกันสิทธิในดินแดนนั้น รวมทั้งเมืองคักร"ไซออนิสต์" ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อสนับสนุนการอพยพและตั้งถิ่นฐานใหม่นี้ด้วย สำหรับอินโดนีเซีย หลังจากเหตุการณ์ 9/11 ชาวมุสลิมจำนวนมากเชื่อว่าการสมคบคิดกันระหว่างองค์กรไซออนิสต์และชาติตะวันตกเพื่อทำลายศาสนาอิสลาม เนื่องจากชาวมุสลิมจำนวนมากเชื่อว่าแผนการโจมตีดังกล่าวเป็นแผนการของชาวยิวเพื่อสร้างความชอบธรรมในการชนฆ่า และครอบครองดินแดนของชาวปาเลสไตน์

Noorhaidi Hasan, "September 11 and Islamic militancy in post-new order Indonesia" in *Islam in Southeast Asia : Political, social and strategic challenges for the 21st century*, eds. K.S. Nathan and Mohammad Hashim Kamali. (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2005), p.310.

⁴ John T.Sidel, *Riots, pogroms, jihad: Religious violence in Indonesia*, (Singapore: NUS press, 2007), pp 7-8.

ดังนั้น การจะเข้าใจถึงการก่อตัวและจุดมุ่งหมายของกลุ่มอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียจำเป็นต้องเข้าใจโครงสร้างเศรษฐกิจการเมืองของอินโดนีเซีย ตลอดจนนโยบายของอินโดนีเซียที่มีต่อกลุ่มอิสลามการเมือง ซึ่งส่งผลต่อการปรับตัวและอุดมการณ์ของพวกเขา ทำให้กลุ่มอิสลามการเมืองมีความหลากหลาย มีความขัดแย้งทางความคิดและแนวทางการเมืองในกลุ่มพวกเขาเอง อย่างไรก็ตาม นักวิชาการกลุ่มนี้ยอมรับว่าในยุคหลังการปกครองของประธานาธิบดีซูฮาร์โต กลุ่มอิสลามการเมืองได้เข้ามามีบทบาททางสังคมและการเมืองมากขึ้น

ในช่วงยุคประธานาธิบดีซูฮาร์โต เกิดขบวนการเคลื่อนไหวและพรรคการเมืองมุสลิมที่มีอุดมการณ์ต่างกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียไม่ได้เป็นหนึ่งเดียว แต่มีรูปแบบที่มีปฏิสัมพันธ์ทางการเมืองที่แตกต่างหลากหลาย ได้แก่ สภาผู้รู้ศาสนาแห่งอินโดนีเซีย (Majelis Ulama Indonesia - MUI) และสมาคมปัญญาชนมุสลิมแห่งอินโดนีเซีย (Ikatan Cendekiawan Muslim se-Indonesia - ICMI) ซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยรัฐบาลช่วงท้ายการปกครองยุคระเบียบใหม่เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองให้กับรัฐบาล นอกจากนี้ยังมีองค์กรอิสลามการเมืองอื่นๆ ที่ไม่อิงอยู่กับสถาบันของรัฐและมีแนวทางต่างออกไป เช่น คณะกรรมการแห่งอินโดนีเซียเพื่อการสร้างเอกภาพในโลกมุสลิม (Komite Indonesia untuk Solidaritas Dunia Islam - KISDI) หรือสภาอินโดนีเซียเพื่อการเผยแพร่ศาสนาอิสลาม (Dewan Da'wah Islamiyah Indonesia - DDII)⁵

นอกจากนี้ยังมีองค์กรมุสลิมสุดโต่งและกลุ่มมุสลิมติดอาวุธต่างๆ ที่มีเป้าหมายการปฏิบัติการที่แตกต่างกัน อาทิ กลุ่ม Laskar Jihad ที่เน้นปฏิบัติการภายในเกาะมาลุกซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความขัดแย้งระหว่างชาวคริสเตียนและชาวมุสลิมที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่สมัยอินโดนีเซียตกอยู่ใต้อาณานิคมดัชท์ กลุ่ม Laskar Mujahidin ที่ก่อตั้งโดย อับบูการ์ บาซีร์ มีการเคลื่อนไหวในการล้มล้างระบอบซูฮาร์โตมายาวนาน และกลุ่ม Laskar Pembela Islam ที่เน้นการปฏิบัติการกวาดล้าง

⁵ Mohammad Fajrul Falaakh, "Islam and reformasi crisis and change in Indonesia : Islam and the current transition to democracy in Indonesia" in *Reformasi: Crisis and change in Indonesia*, eds. Arief Budiman, Barbara Hatley and Damien Kingsbury. (Australia: Monash Asia Institute), pp. 203-206.

สถาบันเบ็งที่ขัดต่อหลักศีลธรรมต่อศาสนาอิสลาม นอกจากนี้ยังมีกลุ่มมุสลิมฐานรากนิยมอื่นๆ ที่เน้นการต่อต้านสหรัฐอเมริกา ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มองค์กรเยาวชนและองค์กรนักศึกษา มหาวิทยาลัยซึ่งบางครั้งเชื่อมโยงกับพรรคการเมืองอิสลามบางพรรคหรือผู้นำมุสลิมบางคน⁶

หลังจากการสิ้นสุดยุคระเบียบใหม่ เมื่ออินโดนีเซียมีระบบการเลือกตั้งเสรีเป็นครั้งแรกในปี ค.ศ.1999 มีพรรคการเมืองเข้าแข่งขันกว่า 141 พรรคการเมือง มีพรรคการเมืองมุสลิมที่ได้รับการเลือกตั้งเป็นพรรคร่วมรัฐบาลได้แก่ 1) พรรค PPP (The United Development Party) 2) พรรค PBB (The Moon and Star Party) 3) พรรค PKS (The Prosperous Justice Party) 4) PKB (The National Awakening Party) 5) พรรค PAN (The National Mandate Party) 6) พรรค Golkar (Party of the Functional Groups) ในบรรดาพรรคการเมืองเหล่านี้ พรรคต่างๆ สนับสนุนอุดมการณ์อิสลามที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ พรรค PBB และ PPP เน้นอุดมการณ์อิสลามเป็นวาระสูงสุดของพรรค (Islamist parties) ส่วนพรรค PKB และ PAN มีแนวทางที่ผสมผสานระหว่างแนวทางอิสลามกับแนวทางอื่นๆ (Islam- inclusive) ส่วนพรรค Golkar มีแนวทางอิสลามที่ผสมผสานกับแนวทางชาตินิยม⁷

กล่าวได้ว่า ช่วงหลังยุคประธานาธิบดีซูฮาร์โต เกิดขบวนการเคลื่อนไหวและพรรคการเมืองมุสลิมที่มีอุดมการณ์แตกต่างหลากหลาย แสดงให้เห็นว่ากลุ่มมุสลิมในอินโดนีเซียนั้นไม่ได้เป็นหนึ่งเดียวและแตกต่างจากในช่วงทศวรรษที่ 1950 ที่กลุ่มอิสลามการเมืองหรือพรรคการเมืองต่างๆ มักเสนอให้อินโดนีเซียเป็นรัฐอิสลามและนำหลักการชาริอะห์หรือกฎหมายอิสลาม (Shari'a) มาใช้

⁶ Amitav Achaya and Arabinda Achaya, "The myth of the second front: Localizing the war on terror in southeast Asia" *The Washington Quarterly* 30,4 (Autumn 2007) p.79

⁷ Anies Rasyid Baswedan, "Political Islam in Indonesia: Present and future trajectory" *Asian Survey* 44,5 (Sep-Oct.,2004): 672-673.

พรรคการเมืองต่างๆเหล่านี้มีสายสัมพันธ์กับองค์กรมุสลิมต่างๆ ดังนี้ 1) พรรค PPP ได้รับการสนับสนุนจากองค์กร นاهدัตตุล อุลามะฮ์ (Nahdatul Ulama - NU) 2) พรรค PBB ได้รับการสนับสนุนจากองค์กร DDII 3) พรรค PKS ได้รับการสนับสนุนจาก LDK (Lembaga Da'wah Kampus) 4) พรรค PKB ได้รับการสนับสนุนจากองค์กร NU 5) พรรค PAN ได้รับการสนับสนุนจากองค์กร มุฮัมมะดิยะห์ (Muhammadiyah) 6) พรรค Golkar ได้รับการสนับสนุนจาก องค์กร HMI (Himpunan Mahasiswa Islam) และองค์กร ICMI

ปกครองประเทศ แต่หลังการปกครองของประธานาธิบดีซูฮาร์โต กลุ่มอิสลามการเมืองเห็นโอกาสที่จะเปลี่ยนโฉมหน้าของสังคมและประเทศในช่วงเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคประชาธิปไตย การเกิดขึ้นของพื้นที่สาธารณะของประชาคมมุสลิมนี้ เป็นดังที่ เดล เอฟ. ไอเกิลมาน และ เจมส์ ฟิสคาโทริ กล่าวในทำนองว่าเป็นการแข่งขันช่วงชิงการตีความเชิงสัญลักษณ์และเข้าควบคุมสถาบันที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการซึ่งจะทำให้พวกเขาสามารถดำรงอยู่ได้ โดยบางกลุ่มเลือกที่จะใช้โอกาสนั้นโดยเข้ามาพร้อมกับพรรคการเมือง บางกลุ่มมองว่าระบบราชการเป็นสิ่งที่ไม่น่าปรารถนา จึงไม่ได้เข้าร่วม^๘

หลังจากเหตุการณ์ 9/11 ตามมาด้วยเหตุการณ์ความรุนแรงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอินโดนีเซีย มีการวิเคราะห์จากนักวิชาการและสื่อสารมวลชนส่วนหนึ่งจนเป็นที่วิตกกังวลว่าอินโดนีเซียจะกลายเป็นแหล่งซ่องสุมของกลุ่มก่อการร้าย การวิเคราะห์ดังกล่าวเป็นข้อจำกัดในการทำความเข้าใจความเป็นไปของกลุ่มอิสลามการเมืองในบริบทของประเทศอินโดนีเซีย ดังนั้นวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต้องการศึกษาถึงบทบาทของอิสลามการเมืองก่อนและหลังจากสิ้นสุดยุคระเบียบใหม่ในปี ค.ศ. 1998 และบทบาทของอิสลามการเมืองต่อปรากฏการณ์ความรุนแรงและการก่อการร้ายหลังเหตุการณ์ 9/11

2.วัตถุประสงค์ในการศึกษา

- 2.1 วิเคราะห์โครงสร้างอำนาจทางเศรษฐกิจและการเมืองอันเป็นที่มาของการก่อตัวของกลุ่มอิสลามการเมืองในยุคก่อนและหลังการปกครองของประธานาธิบดีซูฮาร์โต
- 2.2 วิเคราะห์ความแตกต่างหลากหลายทางความคิดตลอดจนความขัดแย้งระหว่างกลุ่มอิสลามการเมือง
- 2.3 ประเมินบทบาทของกลุ่มอิสลามการเมืองต่างๆ ต่อปรากฏการณ์ความรุนแรงและ

^๘ Noorhaidi Hasan, "September 11 and Islamic militancy in post-new order Indonesia" in *Islam in Southeast Asia : Political, social and strategic challenges for the 21st century*, eds. K.S. Nathan and Mohammad Hashim Kamali. (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2005), p.308.

การก่อการร้ายภายในประเทศหลังจาก เหตุการณ์ 9/11

3. ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาการก่อตัวและจุดมุ่งหมายของกลุ่มอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียก่อนและหลัง เหตุการณ์ 9/11 ผู้วิจัยเลือกศึกษาบทบาทของกลุ่มอิสลามการเมืองที่หลากหลายดังนี้คือ 1) พรรคการเมืองมุสลิม 2) กลุ่มมุสลิมติดอาวุธ 3) กลุ่มมุสลิมฐานรากนิยม และ 4) กลุ่มมุสลิมสายกลาง

4. คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

คำนิยามของอิสลามการเมือง หรือ political Islam มีความหมายในเชิงอัตลักษณ์ทางการเมืองมากกว่าความหมายในเชิงศาสนาและเทววิทยา กล่าวคือ กลุ่มการเมืองอิสลามเชื่อว่าศาสนาอิสลามเป็นบางสิ่งบางอย่างที่มีความสำคัญกับการเมืองและสังคมของโลกมุสลิมร่วมสมัย และมีการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองในนามของศาสนาอิสลาม อิสลามการเมืองเป็นรูปแบบของการใช้ศาสนาอิสลามในฐานะที่เป็นเครื่องมือของปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กรเพื่อบรรลุประสงค์ทางการเมืองและมีการตอบสนองต่อข้อท้าทายของสังคมโดยจินตนาการถึงอนาคต โดยเลือกใช้หรือสร้างแนวความคิดที่มาจากหลักการของศาสนาอิสลาม⁹

5. การสำรวจวรรณกรรม

5.1 งานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับอิสลามกับการเมือง

งานของ โมฮัมหมัด อาโยบ คือ Many Faces of Political Islam: Religion and Politics in the Muslim World¹⁰ อธิบายเกี่ยวกับอิสลามการเมืองในโลกมุสลิมว่ารูปแบบการเมืองในประเทศโลกอิสลามสามารถอธิบายได้ภายใต้สภาพเงื่อนไขของสังคมและการเมืองของประเทศๆ นั้น โดยโต้แย้งว่าอิสลามการเมืองหรือ “Political Islam” ไม่จำเป็นต้องอธิบายในกรอบที่ถูกกำหนดโดยสื่อตะวันตกและวงวิชาการบางสำนัก ขบวนการเคลื่อนไหวอิสลาม (Islamist movement) ในประเทศ

⁹ Mohammad Ayoob, “Political Islam: Image and reality,” World Policy Journal 21,3 (Fall,2004): 1.

¹⁰ Mohammad Ayoob, The many faces of political Islam: Religious and politics in the Muslim world, (Singapore: NUS Press, 2008), p.2.

ต่างๆ มีวาระและยุทธศาสตร์ในการดำเนินความเคลื่อนไหวแตกต่างกัน สำหรับขบวนการเคลื่อนไหวกลุ่มมุสลิม ซึ่งผู้เขียนได้นิยามว่าเป็น “กระแสหลัก” ปฏิเสธความรุนแรงและพยายามดำเนินการอยู่ภายใต้ข้อกำหนดและกติกาของรัฐ ขณะที่กลุ่มมุสลิมนิยมความรุนแรงก็ได้สร้างเครือข่ายของตนเองและใช้ความรุนแรงในการบรรลุเป้าหมาย นอกจากนี้ ภายในสองกลุ่มหลักนี้ก็ยังสามารถแบ่งแยกแนวคิดและแนวปฏิบัติออกได้เป็นหลายแนวทาง

งานของ ตาริก อามิน-ขาน ใน Issues of Power and Modernity in Understanding Political and Militant Islam¹¹ เสนอว่า ปัจจุบันแนวความคิดของอิสลามการเมืองได้รับการเข้าใจในความหมายอย่างแคบว่าหมายถึงกลุ่มที่ต้องการยึดอำนาจรัฐและบังคับใช้กฎหมายชาริอะห์ และหลังจากเหตุการณ์ 9/11 ความเข้าใจดังกล่าวได้รับการตอกย้ำมากขึ้น จากข้อเขียนของ แซมมวล ฮันติงตัน อธิบายว่าเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นการปะทะทางอารยธรรมระหว่างโลกอิสลามกับตะวันตก อย่างไรก็ตาม ภายใต้งานวิจัยเสนอว่าควรทำความเข้าใจแนวความคิดของอิสลามการเมืองและกลุ่มมุสลิมติดอาวุธเสียใหม่โดยอาศัยบริบททางประวัติศาสตร์เข้ามาช่วยในการอธิบาย

ผู้วิจัยพบว่าแนวคิดอิสลามการเมืองเกิดขึ้นในช่วงกลางสงครามเย็น ซึ่งเป็นช่วงที่ดินแดนต่างๆ ทั้งในเอเชียและแอฟริกา กำลังต่อสู้เพื่อปลดแอกจากเจ้าอาณานิคมโดยกลุ่มอิสลามการเมืองต่างๆ มีวิธีการในการต่อสู้กับเจ้าอาณานิคมมีการผสมผสานแนวคิดสมัยใหม่และการฟื้นฟูแนวคิดอิสลามเพื่อขยายแนวความคิดอิสลามชาตินิยม (Pan-Islamic nationalism) แต่ในช่วงท้ายของสงครามเย็น กลุ่มมุสลิมบางกลุ่มจากประเทศ เช่น อัฟกานิสถานและปากีสถานได้ เข้าร่วมเป็นพันธมิตรกับสหรัฐอเมริกาในการเข้าร่วมต่อสู้กับสหภาพโซเวียต จึงได้รับแนวคิดการต่อสู้และแนวความคิดแบบกองกำลังทหาร แนวความคิดดังกล่าวตกทอดมาถึงปัจจุบัน บ่อยครั้งเกิดเป็นข้อถกเถียงและข้อท้าทายภายในในกลุ่มอิสลามการเมืองและกลุ่มมุสลิมต่างๆ ที่มีแนวทางที่แตกต่าง

¹¹ Tariq Amin-Khan, “Issues of power and modernity in understanding political and militant Islam” Comparative Studies of South Asia, Africa and the Middle East 29, 3 (2009): 544-545.

5.2 งานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับอิสลามกับการเมืองในประเทศอินโดนีเซีย

งาน Civil Islam and Democratization in Indonesia ของ โรเบิร์ต ดับบลิว. เฮฟเนอร์¹² อธิบายความเป็นมาและวัฒนธรรมอิสลามในการเมืองของอินโดนีเซียตั้งแต่กลางทศวรรษที่ 1960 จนถึงทศวรรษ 1980 และ 1990 ซึ่งเป็นช่วงท้ายของยุคระเบียบใหม่ของประธานาธิบดีซูฮาร์โตสู่การเปลี่ยนผ่านมาสู่ยุคประชาธิปไตย ผู้เขียนชี้ว่าการเคลื่อนไหวของประชาสังคมมุสลิมในอินโดนีเซียมีความสำคัญในฐานะเป็นพลังขับเคลื่อนไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย นอกจากนี้ผู้เขียนยังชี้ให้เห็นบทบาทที่หลากหลายของขบวนการเคลื่อนไหวของประชาสังคมมุสลิม ไม่ได้มาจากองค์กรมุสลิมใดองค์กรหนึ่ง แต่มาจากกลุ่มมุสลิมที่หลากหลาย ที่เน้นการสร้างความเข้มแข็งโดยยึดหลักความเสมอภาค ความยุติธรรม มากกว่าการเรียกร้องรัฐอิสลามดังในอดีต

งานของ ซัคคารี อบูซา Political Islam and violence in Indonesia¹³ พบว่า หลังจากในช่วงหลังการปกครองของยุคระเบียบใหม่ แม้จะเกิดการตื่นตัวของภาคประชาสังคมในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น แต่ยังคงมีความท้าทายจากความรุนแรงทางศาสนาและชาติพันธุ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆ เช่น กระแสการต่อต้านชาวจีน ความรุนแรงระหว่างชาวคริสเตียนและชาวมุสลิมในมาลุกู ผู้วิจัยต้องการชี้ให้เห็นถึงการปรากฏการณ์ขึ้นของพลังกลุ่มอิสลามการเมืองที่เกิดขึ้นทั้งในทางการเมืองและสังคม รวมทั้งความรุนแรงทางการเมืองและการก่อการร้ายที่เกิดขึ้นในนามของศาสนาอิสลาม ปรากฏการณ์ทั้งสองไม่ได้มีความสัมพันธ์กันอย่างสิ้นเชิงเนื่องจากกลุ่มพรรคการเมืองมุสลิมต่างๆ ไม่ได้สนับสนุนความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากกลุ่มก่อการร้ายดังเช่น กลุ่ม JI นอกจากนี้ผู้วิจัยชี้ให้เห็นว่าการดำรงอยู่ของความรุนแรงเกิดจากความไม่มีเสถียรภาพทางการเมืองและพลังของกลุ่มอิสลามการเมืองอื่นๆ ก็มีข้อจำกัดในการจัดการกับความรุนแรงในนามของศาสนา เช่น ความไม่ชัดเจนของรัฐบาลในการดำเนินการต่อต้านการก่อการร้าย

¹² Robert W.Hefner, Civil Islam and democratization in Indonesia, (United Kingdom: Princeton University Press, 2000), pp.214-221.

¹³ Zachary Abuza, Political Islam and violence in Indonesia, (New York: Routledge, 2007), pp.1-36.

หลังจากเหตุการณ์ความรุนแรงที่บาห์ลีเมื่อปี 2002 หรือ ความอ่อนแอขององค์กรศาสนาต่างๆใน อินโดนีเซียในการแสดงเจตจำนงที่ชัดเจนในการต่อต้านความรุนแรงที่กระทำในนามของศาสนา

งานของ เกร็ก เฟียลด์ และ แอนโทนี บูบาโล ใน Joining the Caravan?: The Middle East, Islamization and Indonesia¹⁴ อธิบายว่า เกิดความเข้าใจที่คาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นหลังการ โจมตีตึกเวิร์ดเทรดเซ็นเตอร์ในวันที่ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 ที่ว่า ขบวนการของกลุ่มนิยมแนวทาง อิสลาม (Islamism) ส่วนใหญ่ที่รับแนวคิดมาจากตะวันออกกลางและแพร่กระจายมาสู่ประเทศ มุสลิมทั่วโลกนั้นมีลักษณะเป็นหนึ่งเดียว แต่ผู้เขียนได้อธิบายว่าพลวัตและอิทธิพลของกลุ่มนิยม แนวทางอิสลามที่แพร่กระจายจากตะวันออกกลางมาสู่ขบวนการเคลื่อนไหวมุสลิมในอินโดนีเซีย นั้นมีแนวทางที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ผู้เขียนยังต้องการนำเสนอวิธีการที่ผู้กำหนดนโยบาย จำเป็นต้องตอบสนองต่อความเคลื่อนไหวของขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามนิยมความรุนแรงและ บทบาทของพรรคการเมืองมุสลิมในประเทศ

Global Violence and Indonesian Muslim Politics¹⁵ ของ โรเบิร์ต ดับบลิว. เฮฟเนอร์ อธิบายให้เห็นความหลากหลายในแนวทางการเมืองของกลุ่มมุสลิมและความท้าทายในช่วงเวลา หลังจากการล่มสลายยุคเผด็จการไปสู่ยุคประชาธิปไตย ผู้เขียนนำเสนอประเด็นที่บ่งบอกถึงความ หลากหลายของอารยธรรมและกระบวนการของโลกาภิวัตน์ภายในสังคมมุสลิมมากกว่า “การ ปะทะทางอารยธรรม” ระหว่างอิสลามกับตะวันตก เหตุการณ์การโจมตีเมื่อ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 และสงครามต่อต้านการก่อการร้ายที่อัฟกานิสถานเป็นจุดสำคัญที่ผู้เขียนเน้นว่า สงคราม ต่อต้านการก่อการร้ายก่อให้เกิดปฏิกิริยาต่อต้านไปทั่วอินโดนีเซีย ซึ่งเป็นประเทศที่มีประชากรมุสลิมมาก เป็นอันดับหนึ่งของโลก ดังจะเห็นได้จากสื่อสารมวลชนในโลกตะวันตกที่ฉายให้เห็นปฏิกิริยาของ อินโดนีเซีย อย่างไรก็ตามเหตุการณ์ทั้งสองนี้สะท้อนให้เห็นปฏิกิริยาที่แตกต่างกันต่อทั้งสอง เหตุการณ์ระหว่างกลุ่มอิสลามการเมืองที่นิยมแนวทางประชาธิปไตยกับกลุ่มที่มีแนวทางรากฐาน

¹⁴ Anthony Bubalo and Greg Fealy , Joining the caravan? : The Middle East, Islamization and Indonesia, (Australia: The Lowy Institute for International Policy, 2005), pp.5-7.

¹⁵ Robert W. Hefner , “Global violence and Indonesian Muslim politics” in American Anthropologist 104,3 (2002): 754-763.

นิยมใหม่ (Neo-fundamentalism) ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่กลุ่มอิสลามการเมืองมีการแข่งขันกันอย่างสูง

งาน September 11 and Islamic Militancy in Post-New Order Indonesia¹⁶ ของ นูร์ไฮดี ฮาซัน อธิบายถึงการการปรากฏขึ้นของกลุ่มมุสลิมนิยมความรุนแรงต่างๆ ที่เข้ามามีพลังทางสังคมหลังการหมดของประธานาธิบดีซูฮาร์โต กลุ่มเหล่านี้สามารถสร้างความนิยมให้กับกลุ่มของตนเองเพิ่มมากขึ้นในช่วงของการเกิดเหตุการณ์ 11 กันยายน ค.ศ. 2001 กลุ่มมุสลิมสุดโต่งเหล่านี้ได้สร้างสัญลักษณ์ทางศาสนา เช่น “ซาริอะห์” และ “ญิฮาด” เพื่อต่อต้านการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายในฐานะที่เป็นการทำสงครามต่อต้านศาสนาอิสลาม ผลจากการเพิ่มขึ้นของกลุ่มอิสลามสุดโต่งสามประการ ประการแรก เป็นการทำลายความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลอินโดนีเซียและกลุ่มอิสลามการเมืองอื่นๆ ในประเทศ ประการที่สอง ทำให้รัฐบาลถูกกลุ่มอิสลามการเมืองอื่นๆ วิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่สนใจต่อชาวมุสลิมที่เป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ ประการที่สาม ทำให้เกิดความตึงเครียดของกลุ่มมุสลิมสุดโต่งและกลุ่มมุสลิมแนวทางเสรี (liberal Islam) ผู้เขียนอธิบายต่อว่ามีการคาดการณ์กันว่ากลุ่มมุสลิมนิยมความรุนแรงจะลดลงหลังจากการล่มสลายของยุคระเบียบใหม่ แต่ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับเสถียรภาพทางการเมืองของอินโดนีเซีย เนื่องจากสภาพทางการเมืองของยังคงถูกครอบงำด้วยระบบทหารอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่การล่มสลายของยุคระเบียบใหม่ ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเข้าใจถึงการเคลื่อนไหวรวมทั้งการรักษาผลประโยชน์ทางการเมืองของกลุ่มชนชั้นนำทางทหารและชนชั้นนำทางการเมืองและการเข้าใจถึงความต้องการและข้อเรียกร้องของกลุ่มมุสลิมภายในประเทศ

Indonesia Backgrounder : Why Salafism and Terrorism mostly don't mix¹⁷ โดย International Crisis Group อธิบายว่า ผลของสงครามต่อต้านการก่อการร้ายทำให้เกิดความ

¹⁶ Noorhaidi Hasan, “September 11 and Islamic militancy in post-new order Indonesia” in Islam in Southeast Asia : Political, social and strategic challenges for the 21st century, eds. K.S. Nathan and Mohammad Hashim Kamali. (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2005), pp. 301-324.

¹⁷ International Crisis Group, “Indonesia backgrounder : Why salafism and terrorism mostly don't mix,” International Crisis Group 83(2004): 1-2.

ระมัดระวังกลุ่มศาสนาจากประเทศตะวันออกกลาง และแนวคิดอิสลามบริสุทธิ หรือชะลาฟีย์* ซึ่งเป็นแนวคิดทางศาสนาอิสลามที่เติบโตขึ้นในช่วง ทศวรรษที่ 1980 และ 1990 อย่างไรก็ตาม แนวคิดดังกล่าวถูกเข้าใจผิดว่าเป็นแนวคิดที่กำลังเติบโตและเป็นอันตราย ผลการศึกษาจากประเทศอินโดนีเซียพบว่ากลุ่มชะลาฟีย์ในอินโดนีเซียส่วนใหญ่มีองค์กรและเป้าหมายที่ชัดเจน มีกิจกรรมทางศาสนาอิสลามในขอบข่ายที่กว้างขวาง ลักษณะสำคัญของกลุ่มชะลาฟีย์ส่วนใหญ่ในอินโดนีเซีย กล่าวคือ ไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองแต่มุ่งการปฏิบัติภารกิจตามหลักการของศาสนาอิสลาม และไม่ยอมรับผู้นำมุสลิมที่มีเป้าหมายทางการเมืองอื่นๆ แอบแฝงแต่ยอมรับในผู้นำที่มีความศรัทธาในศาสนาอย่างแท้จริง กลุ่มชะลาฟีย์ เชื่อในแนวคิดของการ ญิฮาด (การต่อสู้ในหนทางของศาสนาอิสลาม) ว่าเป็นการต่อสู้เพื่อป้องกันตัวเอง ไม่ใช่การก่อสงครามเพื่อเป้าหมายในเชิงสัญลักษณ์ และทำให้ผู้บริสุทธิต้องเสียชีวิต

The Megawati Presidency: Challenge of Political Islam โดย Azyumardi Azra ใน Governance in Indonesia :Challenges Facing the Megawati Presidency¹⁸ อธิบายว่าการเมืองอินโดนีเซียช่วงการบริหารงานของรัฐบาลนางเมกาวัตี ชูการ์โน บุตรี แสดงให้เห็นความขัดแย้งในการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ของประเทศ ระหว่างกลุ่มการเมืองที่สนับสนุนแนวทางชาตินิยมที่สนับสนุนให้อินโดนีเซียยึดหลักปัญจศีลและกลุ่มอิสลามการเมืองที่ต้องการใช้กฎหมายชารีอะห์ขึ้นมามีการบริหารประเทศ นอกจากนี้ปัญหาความท้าทายจากกลุ่มอิสลามการเมืองในเรื่องการอัตลักษณ์ของประเทศแล้ว รัฐบาลเมกาวัตียังต้องเผชิญกับความท้าทายหลายด้าน ประการแรก คือ ปัญหาผลกระทบจากวิกฤติเศรษฐกิจเมื่อ ค.ศ. 1997 ประการที่สอง ปัญหาท้าทายในการปฏิรูปการเมือง เช่น การแก้รัฐธรรมนูญ การปฏิรูปการเลือกตั้ง การต่อต้านการคอร์รัปชัน และ

¹⁸ Azyumardi Azra, "The Megawati presidency: Challenge of political Islam governance" in Governance in Indonesia : Challenges facing the Megawati presidency, eds Hadi Soesastro , Anthony L.Smith and Han Mui Ling. (Singapore: ISEAS, 2003), pp.44-79.

*ในแง่ของขบวนการเคลื่อนไหวอิสลาม กลุ่มที่เรียกตัวเองว่าชาลาฟีย์รับเอาแนวทางของศาสนาอิสลามจากคัมภีร์อัลกุรอานและฮาดิซ {วัจนะและการปฏิบัติของศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.)} ในการอธิบายปัญหาต่างๆมากกว่าการตีความตามความเห็นของนักวิชาการนิติศาสตร์อิสลามสมัยกลางในอดีต

ปฏิรูปการเมืองแบบพวกพ้อง ประการที่สาม ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายและการรักษาความเรียบร้อย ปัญหาความขัดแย้งทางศาสนาและชาติพันธุ์ ในมาลุกุ สุลาเวสีกลาง ขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อแบ่งแยกดินแดนที่อาเจะห์และปาปัว

หลังจากเหตุการณ์ 9/11 ตามมาด้วยการตอบโต้จากสหรัฐอเมริกาในสงครามอัฟกานิสถานเพื่อต่อต้านกลุ่มก่อจลาจลและการทำสงครามในอิรัก เกิดการต่อต้านสหรัฐอเมริกาจากชาวอินโดนีเซียเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากกลุ่มมุสลิมเคร่งครัดศาสนาที่มีการแสดงออกในการต่อต้านสหรัฐอเมริกาอย่างชัดเจนรวมทั้งโจมตีรัฐบาลที่ให้ความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านการก่อการร้าย กระแสการคัดค้านสงครามต่อต้านการก่อการร้ายดังกล่าวส่งผลให้รัฐบาลของประธานาธิบดีเมกาว่าตีไม่สามารถให้ความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาได้โดยตรงเพื่อควบคุมสถานการณ์ความไม่พอใจในหมู่ชาวมุสลิมที่เป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ

Military Politics, Islam, and the State in Indonesia: From Turbulent Transition to Democratic Consolidation¹⁹ โดย มาคุส เมียสเซอร์ อินโดนีเซียหลังจากการสิ้นสุดของยุคระเบียบใหม่ มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหลายประการ กล่าวคือ มีการก่อตัวของพรรคการเมืองต่างๆ เข้ามาแทนที่พรรคการเมืองที่เคยกุมเสียงข้างมาก มีการกระจายอำนาจทางการเมืองจากส่วนกลางไปยังส่วนภูมิภาคมากขึ้นและเกิดความตื่นตัวของภาคประชาสังคมต่างๆ มากมาย ประเด็นสำคัญประการหนึ่งคือฝ่ายกองทัพอินโดนีเซีย (Tentara Nasional Indonesia-TNI) ไม่ละเว้นหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันการเมือง คือสภาผู้แทนราษฎร (Dewan Perwakilan Rakyat- DPR) และสภาที่ปรึกษาประชาชน (Majelis Permusyawaratan Rakyat-MPR) รวมทั้งการลดบทบาทตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกิจการความมั่นคงภายในประเทศ

อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยชี้ให้เห็นว่าหลังจากยุคระเบียบใหม่ ความขัดแย้งระหว่างการเมืองภาคพลเรือนบ่อยครั้งนำมาสู่การแทรกแซงของกลุ่มทหารและกลุ่มอำนาจเก่า ทำให้เกรงว่าวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเผด็จการยังไม่หมดไป แต่หลังจาก ค.ศ.2004 เป็นช่วงเวลาการบริหาร

¹⁹ Marcus Mietzner, Military Politics, Islam, and the State in Indonesia: From Turbulent Transition to Democratic Consolidation. (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2009), pp.329-354.

ของประเทศของประธานาธิบดีชูชิโร บัมบัง ยูโตโยโน กลุ่มทหารได้เข้ามาแทรกแซงทางการเมือง
 น้อยลงอีกทั้งความขัดแย้งระหว่างการเมืองภาคพลเรือนก็ลดลงไปด้วย ซึ่งส่งผลให้เกิดบรรยากาศ
 ความตึงเครียดระหว่างองค์การอิสลามลดน้อยลงและเกิดความร่วมมือระหว่างกลุ่มอิสลาม
 การเมืองกับพรรคการเมืองอื่นๆ มากขึ้น นอกจากนี้ผลจากการการลดบทบาทของกลุ่มทหารทำให้
 บทบาทของกลุ่มมุสลิมติดอาวุธบางกลุ่มลดลงไปด้วย

5.3 งานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบร่วมสมัย

การก่อการร้ายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดย ชัยโชค จุลศิริวงศ์ การศึกษาวิจัยนี้มุ่ง
 ศึกษาเกี่ยวกับการก่อการร้ายสากลในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งก่อนและหลังเหตุการณ์ 9/11
 ผู้วิจัยอธิบายว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นก่อนหน้าเหตุการณ์ 9/11 เป็นการต่อสู้ของชนกลุ่มน้อยต่างๆ
 ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ต้องการปกครองตนเองหรือแบ่งแยกดินแดนซึ่งเป็นการก่อความ
 รุนแรงภายในประเทศ จนกระทั่งเมื่อเกิดเหตุการณ์ 9/11 ประเด็นปัญหาการก่อความไม่สงบใน
 ภูมิภาคได้ถูกนำมาเชื่อมโยงกับการก่อการร้ายข้ามชาติ ผู้วิจัยค้นพบว่าแม้กลุ่มมุสลิมต่างๆจะเป็น
 ที่ต้องสงสัยว่าเกี่ยวพันกับกับกลุ่มอัลกออิดะห์ แต่พวกเขาก็มีวาระการต่อสู้กับรัฐบาล
 ภายในประเทศของตนมากกว่าเป็นการปฏิบัติการของกลุ่มก่อการร้ายข้ามชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 อินโดนีเซียและฟิลิปปินส์ที่มีปัญหาความขัดแย้งภายในมายาวนานและกำลังอยู่ในกระบวนการ
 สร้างประชาธิปไตย ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการที่สหรัฐอเมริกากลับเข้ามามีอิทธิพลในภูมิภาคหลัง
 สงครามเย็นโดยมีการประกาศใช้มาตรการต่อต้านการก่อการร้ายหลังจากเหตุการณ์ 9/11 จะทำ
 ให้กระบวนการสร้างประชาธิปไตยในประเทศต้องหยุดชะงักลง²⁰

ความมั่นคงศึกษา: การก่อการร้าย&การก่อความไม่สงบร่วมสมัย โดย สุรชาติ บำรุง
 สุข งานศึกษาวิจัยนี้มุ่งศึกษาความเป็นมาของก่อการร้ายตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยเน้น
 ศึกษารูปแบบการก่อการร้ายทางศาสนาถือว่าเป็นรูปแบบที่สำคัญมากที่สุด โดยพิจารณาความ
 เป็นมาของการก่อการร้ายทางศาสนาอิสลามและยุทธวิธีในการปฏิบัติการ ตลอดจน
 สภาพแวดล้อมในตะวันออกกลางที่นำมาสู่การก่อการร้าย นอกจากนี้ผู้วิจัยได้แยกแยะระหว่างการ

ก่อการร้ายกับการก่อความไม่สงบว่ามีความแตกต่างกันซึ่งเป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์ในเบื้องต้นในการแยกแยะให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างกลุ่มก่อการร้ายทางศาสนาในตะวันออกกลางกับกลุ่มก่อความไม่สงบในพื้นที่อื่นๆ เช่น ในเอเชีย ยุโรป หรือลาตินอเมริกา²¹

The Myth of the Second Front: Localizing the “War on Terror” in Southeast Asia โดย อมิตาฟ อชายา และอราบินดา อชายา²² อธิบายว่า เหตุการณ์ 9/11 เป็นข้อห่วงใยที่สำคัญของประเทศภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในการสร้างความร่วมมือเพื่อต่อต้านการก่อการร้าย แต่ประชาคมอาเซียน (ASEAN) ยังขาดความร่วมมือท่ามกลางประเทศสมาชิก เนื่องจากแต่ละประเทศมีภัยคุกคามการก่อการร้ายที่มีรากเหง้าของปัญหาภายในประเทศที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ประชาคมอาเซียนยังยึดถือหลักการของการไม่แทรกแซงทำให้ขาดประสิทธิภาพและความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

งานของ โจนาทัน ที.โชว คือ ASEAN Counterterrorism Cooperation Since 9/11²³ นำเสนอว่ามีปัจจัยหลายปัจจัยที่เป็นปัญหาและข้อจำกัดทั้งภายในประเทศและในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่อความพยายามในการต่อต้านการก่อการร้ายร่วมกัน ผู้เขียนได้ยกตัวอย่างของผู้นำประเทศต่างๆ ที่มีจุดยืนในการก่อการร้ายที่แตกต่างกัน เช่น อินโดนีเซียในสมัยรัฐบาลประธานาธิบดีเมกาว่าตีมีข้อจำกัดในการสร้างความร่วมมือต่อต้านการก่อการร้ายเนื่องมาจากเสียงคัดค้านภายในประเทศ รัฐบาลจึงเกรงว่าการนำยุทธศาสตร์การต่อต้านการก่อการร้ายมาใช้จะทำให้พลเมืองภายในประเทศต่อต้านรัฐบาล ดังนั้นรัฐบาลจึงมุ่งแก้ไขปัญหการก่อความไม่สงบภายในประเทศของตัวเองมากกว่าให้ความสำคัญต่อการต่อต้านการก่อการร้ายระหว่างประเทศ

²⁰ ชัยโชค จุลศิริวงศ์, “การก่อการร้ายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้” จุลสารความมั่นคงศึกษา 29, (ตุลาคม 2550): 1-21.

²¹ สุรชาติ บำรุงสุข, ความมั่นคงศึกษา: การก่อการร้าย&การก่อความไม่สงบร่วมสมัย, (กรุงเทพฯ: ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551), หน้า 308-310.

²² Amitav Achaya and Arabinda Achaya, “The myth of the second front: Localizing the war on terror in Southeast Asia” The Washington Quarterly 30,4 (Autumn 2007): 75-90.

²³ Jonathan T. Chow, “Asean counterterrorism cooperation since 9/11” Asian Survey 45,2 (Mar-Apr 2005): 302-321.

งานของซี เซง ทาน และ กุมาร์ รามากฤษณะ ใน Interstate and Intrastate Dynamics in Southeast Asia's War on Terror²⁴ ผู้เขียนทั้งสองอภิปรายลงไปถึงลักษณะการความร่วมมือในการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่มีลักษณะแก้ปัญหาจาก “บนลงล่าง” ดังนั้น ผู้เขียนจึงชี้ให้เห็นถึงวิธีการแก้ปัญหาจาก “ล่างขึ้นบน” ทำให้สามารถมองเห็นมุมมองภัยคุกคามการก่อการร้ายที่กว้างมากยิ่งขึ้น โดยผู้เขียนได้ยกตัวอย่างประเทศอินโดนีเซียที่มีความเชื่อมโยงกันระหว่างลัทธิเผด็จการในสมัยของประธานาธิบดีซูฮาร์โต และการก่อความไม่สงบของกลุ่มมุสลิมนิยมความรุนแรง กล่าวคือการกดขี่ทางสังคมและการเมืองที่มีลักษณะเผด็จการเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถทำให้เกิดการแพร่ขยายของกลุ่มมุสลิมนิยมความรุนแรงทั่วทั้งอินโดนีเซียโดยเฉพาะในช่วงของประธานาธิบดีซูฮาร์โต

6. คำถามการวิจัย

ปรากฏการณ์ความรุนแรงและการก่อการร้ายในอินโดนีเซียหลังจากเหตุการณ์ 9/11 จะนำมาสู่การทำความเข้าใจความหลากหลายของกลุ่มอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียอย่างไร

7. สมมติฐาน

เหตุการณ์ 9/11 ตามมาด้วยเหตุระเบิดไนท์คลับที่บาหลีเมื่อปี ค.ศ. 2002 มีการระบุจากนักวิชาการและสื่อมวลชนส่วนหนึ่งว่ากลุ่มอิสลามการเมืองในประเทศมีความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่ม JI และกลุ่มอัลกออิดะห์ ซึ่งเป็นกลุ่มก่อการร้ายข้ามชาติทำให้กลายเป็นข้อจำกัดในการทำความเข้าใจถึงพลวัตของอิสลามการเมืองหลังจากสิ้นสุดยุคระเบียบใหม่ในปี ค.ศ. 1998 และบทบาทของอิสลามการเมืองต่อปรากฏการณ์ความรุนแรงและการก่อการร้ายหลังเหตุการณ์ 9/11

²⁴ See Seng Tan and Kumar Ramakrishna, “Intrastate and interstate dynamics in southeast Asia's war on terror” SAIS Review 24,1 (Winter-Spring 2004): 91-105.

8. กรอบความคิดที่ใช้ในการศึกษา

8.1 แนวทางการศึกษาการก่อการร้ายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในเบื้องต้นขอกล่าวถึง แนวทางการศึกษาการก่อการร้ายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีสามแนวทางด้วยกัน คือ 1) แนวทางการศึกษาการก่อการร้ายข้ามชาติ 2) แนวทางการศึกษาด้านความมั่นคงของภูมิภาค 3) แนวทางการศึกษาที่เน้นเฉพาะเจาะจงลงไปในประเทศนั้นๆ แนวทางการศึกษานี้เป็นกรอบทั่วไปในการศึกษาซึ่งสามารถนำมาศึกษาควบคู่กันไปได้²⁵

แนวทางที่หนึ่ง คือ การศึกษาการก่อการร้ายรูปแบบใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษาโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการก่อการร้ายข้ามชาติซึ่งไม่ใช่ผู้เชี่ยวชาญด้านเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา ตัวอย่างของแนวทางการศึกษาการก่อการร้ายข้ามชาติในช่วงแรกๆ มีเนื้อหาโดยรวมว่า กลุ่มอัลกออิดะห์เป็นเครือข่ายการก่อการร้ายข้ามชาตินำโดยอูซามะห์ บิน ลาดิน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับกลุ่มติดอาวุธในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยมีการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกของอัลกออิดะห์กับผู้นำมุสลิมนิยมความรุนแรงในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตัวอย่างผลงานวิชาการที่อยู่ในกลุ่มนี้ได้แก่ *Inside Al Qaeda: global network of terror* (2002) โดย Rohan Gunaratna, *Political Islam in Southeast Asia : Moderates, radicals and terrorists* (2003) โดย Angel M.Rabasa และ *Terrorism in Southeast Asia and international linkages* (2002) โดย Zachary Abuza

แนวทางที่สอง คือ การศึกษาการก่อการร้ายรูปแบบใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้โดยนักวิเคราะห์การก่อการร้ายในภูมิภาคที่เกิดขึ้นก่อนเหตุการณ์การระเบิดที่บาห์ลีเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม ค.ศ.2002 นักวิเคราะห์ความมั่นคงภูมิภาคเหล่านี้เน้นการศึกษาไปที่ “การก่อการร้ายรูปแบบเก่า” ซึ่งเป็นความรุนแรงทางการเมืองที่กระทำโดยกลุ่มก่อความไม่สงบและกลุ่มแบ่งแยกดินแดนที่มีอุดมการณ์ชาติพันธุ์นิยมและชาตินิยมก่อนหน้าการเกิดเหตุการณ์ที่บาห์ลี นักวิเคราะห์

²⁵ Carlyle Thayer “New terrorism in Southeast Asia” in *Violence in Indonesia: Conflict and security in archipelagic Southeast Asia*, Damien Kingsbury. (Australia: Monash University Press, 2005), pp.53-58.

แนวทางนี้ ไม่ได้ให้นำหน้ากับความเชื่อมโยงกันระหว่างกลุ่มอัลกออิดะห์และกลุ่มก่อการร้ายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แต่ก็ไม่ได้ปฏิเสธถึงความเชื่อมโยงดังกล่าว ดังนั้นพวกเขาจึงนำเอาแนวทางก่อการร้ายของกลุ่มอัลกออิดะห์เข้ามาวิเคราะห์ร่วมกับกลุ่มที่ใช้ความรุนแรงอยู่เดิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยแสดงให้เห็นว่ากลุ่มอิสลามติดอาวุธภายในประเทศที่มีสายสัมพันธ์บางอย่างกับกลุ่มอัลกออิดะห์อาจกลายเป็นเครือข่ายของกลุ่มอัลกออิดะห์ เช่น กลุ่ม Abu Sayyaf Group (ASG) กลุ่มญามาอะห์ อิสลามมิญนะห์ (JI) กลุ่ม Islamic Liberation Front (MILF) กลุ่ม Laskar Jihad กลุ่ม Laskar Jundulla กลุ่ม Laskar Mujahidin หรือ Majelis Mujahidin Indonesia (MMI)

จะเห็นได้ว่า นักวิเคราะห์ความมั่นคงภูมิภาคสามารถให้ข้อมูลที่สำคัญเกี่ยวกับการก่อการร้ายรูปแบบใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และเครือข่ายการก่อการร้ายในประเทศต่างๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตัวอย่างผลงานวิชาการของแนวทางการศึกษาในกลุ่มนี้ ได้แก่ *Armed rebellion in the ASEAN States: Persistence & implication* (2000) โดย Andrew Tan, *Indonesia at the crossroads: Islam, Islamism and the fraught transition to democracy* (2003) โดย Greg Barton และ *Political Islam in Southeast Asia :Assessing the trends* (2003) โดย Robert Hefner

แนวทางที่สาม คือ แนวทางการศึกษาการก่อการร้ายรูปแบบใหม่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ปรับแนวทางการศึกษาวิเคราะห์เฉพาะลงไปในประเทศนั้นๆ การวิเคราะห์การก่อการร้ายรูปแบบใหม่มีการนำเอาปัจจัยต่างๆ เข้ามาช่วยวิเคราะห์ทั้งภาษา ความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม ศาสนา สังคม การเมืองเข้ามาศึกษา หลังจากเกิดเหตุการณ์ระเบิดที่บาห์ลี เมื่อ ค.ศ. 2002 นักวิเคราะห์แนวทางนี้ไม่เห็นด้วยว่าการก่อการร้ายข้ามชาติเป็นกลุ่มเดียวกับกลุ่มมุสลิมติดอาวุธในระดับท้องถิ่นและไม่เห็นด้วยที่สื่อต่างประเทศกระแสหลักวิเคราะห์ถึงการก่อการร้ายรูปแบบใหม่ว่าการก่อความไม่สงบในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้นเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายการก่อการร้ายข้ามชาติ แนวทางการศึกษานี้ ตั้งคำถามถึงการวิเคราะห์แนวทางการก่อการร้ายที่เน้นแนวทางของกลุ่มอัลกออิดะห์เป็นศูนย์กลางมากเกินไป อย่างไรก็ตามก็ไม่ได้ปฏิเสธถึงการ

เชื่อมโยงกันระหว่างกลุ่มในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และกลุ่มอัลกออิดะห์ ตัวอย่างผลงานวิชาการในแนวทางการศึกษานี้คือ *Is Indonesia a terrorist base?* (2002) โดย Greg Fealy²⁶

แนวทางการศึกษาก่อนการร้ายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทำให้ผู้วิจัยสามารถมองเห็นแนวทางในการศึกษาถึงสาเหตุและปัจจัยของการก่อการร้ายหรือก่อความไม่สงบที่ไม่จำเป็นต้องมีความเชื่อมโยงกันระหว่างการก่อการร้ายข้ามชาติเสมอไป ผู้วิจัยเห็นว่าแนวทางการศึกษาแบบที่สองและแบบที่สามสามารถทำให้ผู้วิจัยสามารถแยกแยะระหว่างการก่อการร้ายข้ามชาติและการก่อความไม่สงบภายในประเทศได้ โดยศึกษาเพิ่มเติมถึงบริบทภายในประเทศ เช่น การเมือง สังคม วัฒนธรรม ศาสนา ซึ่งนำมาเป็นปัจจัยวิเคราะห์ความซับซ้อนของสถานการณ์ทางการเมืองในอินโดนีเซียและการฟุ้งขึ้นของกลุ่มอิสลามการเมืองในช่วงก่อนหน้าการเกิดเหตุการณ์ 9/11

8.2 แนวคิดพหุนิยม

เพื่อเป็นการขยายความเข้าใจถึงปัจจัยภายในของอินโดนีเซียมากขึ้น ผู้วิจัยจึงเลือกแนวคิดพหุนิยมเข้ามาทำการศึกษา แนวคิดพหุนิยมเป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับโครงสร้างของระบบแนวคิดพหุนิยมต่อต้านแนวความคิดเกี่ยวกับอำนาจรวมศูนย์ของรัฐ (state-centrism) และสนับสนุนแนวคิดที่มีตัวแสดงแบบผสมผสาน (mixed actor model) สำนักคิดพหุนิยมไม่เห็นด้วยกับแนวความคิดของสำนักสังคมนิยมที่เน้นความสำคัญของรัฐเป็นศูนย์กลางในการวิเคราะห์ในการเมืองระหว่างประเทศ โดยเห็นว่ายังมีตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ (non-state actor) เป็นหน่วยสำคัญในการเมืองโลก เช่นบทบาทของสื่อมวลชน องค์กรเอกชนที่ไม่ใช่รัฐ ซึ่งเป็นกลุ่มที่สามารถกดดันและชี้แนะแนวทางประเด็นและเนื้อหาของนโยบายต่างประเทศ²⁷ แต่อย่างไรก็ตามมิได้หมายความว่าเป็นการละเลยบทบาทของรัฐโดยสิ้นเชิงแต่ประการใด เพียงแต่เปลี่ยนกรอบแนวความคิดจากการเน้นรัฐเป็นศูนย์กลางมาสู่การอธิบายโดยใช้สังคมเป็นศูนย์กลาง (society-centered concept)

²⁶ Ibid., pp.56-57.

²⁷ ฮาฟีซ สาและ, “องค์กรมุสลิมข้ามชาติกับความมั่นคงของมนุษย์: ศึกษากรณีองค์กรสงเคราะห์มุสลิม นานาชาติแห่งชาอุดีอาระเบียในประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีการศึกษา 2550) หน้า, 182.

โดยสรุปการมองความสัมพันธ์ระหว่างประเทศของสำนักพหุนิยมวางอยู่บนสมมติฐานหลัก 4 ประการคือ²⁸

1. ตัวแสดงที่ไม่ใช่รัฐ (non-state actor) เป็นหน่วยที่มีความสำคัญในการเมืองโลกที่ทำให้เห็นถึงการขยายตัวของตัวแสดงที่ไม่ยึดติดกับอธิปไตย (sovereignty-free actor) และทำให้เกิดวาทกรรมใหม่ที่เรียกว่าประชาสังคมโลก

2. ในระบบโลก รัฐมิใช่ตัวแสดงเพียงหนึ่งเดียว (unitary actor) ที่ตัดสินใจในนามของรัฐ หากแต่ประกอบด้วยปัจเจกบุคคล กลุ่มผลประโยชน์และระบบราชการที่มีส่วนร่วมในกระบวนการดังกล่าวด้วย

3. สำนักพหุนิยมทำท่ายสมมติฐานของสำนักสังคมนิยมที่ว่ารัฐเป็นตัวแสดงที่มีเหตุผล (rational actor) โดยมองว่ากระบวนการตัดสินใจของรัฐไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของเหตุผลหรือเลือกสิ่งที่ดีที่สุดให้กับรัฐเสมอไป เช่น ในภาวะที่ต้องประนีประนอมระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ภายในรัฐ ผู้ที่ทำหน้าที่ตัดสินใจอาจจะทำเพื่อความนิยมทางการเมืองของพรรครัฐบาลมากกว่าที่จะคำนึงถึงผลประโยชน์ของชาติโดยรวม

4. ประเด็นของการเมืองระหว่างประเทศไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่ความมั่นคงของรัฐบาลเท่านั้น แต่สำนักพหุนิยมยังสนใจประเด็นทางเศรษฐกิจ สังคม หรือแม้กระทั่งสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นมาจากการเติบโตของการพึ่งพาอาศัยกันภายในรัฐและสังคมอีกด้วย

สำนักคิดพหุนิยมให้ความสำคัญกับประเด็นทางศาสนาและวัฒนธรรม เพราะในปัจจุบันประเด็นนี้กลายเป็นประเด็นสาธารณะที่เป็นที่รับรู้กันอย่างกว้างขวาง การฟื้นคืนของการนับถือศาสนาเป็นสิ่งที่เข้ามาประจวบกับบริบทของสังคมในยุคประชาธิปไตย โลกาภิวัตน์ การเป็นพลเมืองและโลกาภิวัตน์ พื้นที่สาธารณะ (public space) ของชาวมุสลิมดังกล่าว ถูกหยิบยกรนำมาพูดได้อย่างเปิดเผย ไม่ใช่แค่แสดงให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของตัวเองเท่านั้น แต่การเพิ่มขึ้นของกลุ่มมุสลิมต่างๆ เป็นการแข่งขันเพื่อให้ได้อำนาจทางการเมือง โดยมีภาวะสมัยใหม่ (modernity) เป็นสื่อกลาง

ในการแพร่ขยายแนวทางคิดทางศาสนาซึ่งอาจมีความหลากหลายและมีเป้าหมายที่แตกต่างกันออกไป เช่น การปรากฏขึ้นของกลุ่มคนที่เผยแพร่และสอนศาสนา ส่วนกลุ่มอิสลามการเมืองก็มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปฏิวัติ (การต่อสู้ในหนทางของศาสนา -jihad) เพื่อที่จะฟื้นคืนอัตลักษณ์ของตนเอง²⁹

เมื่อกล่าวถึงขบวนการเคลื่อนไหวทางศาสนาอิสลามหรือกลุ่มอิสลามการเมืองส่วนใหญ่ จะเข้าใจว่าเป็นเครื่องมือของรัฐในการบรรลุเป้าหมายทางการเมือง เช่น ในอิหร่านมีสมาชิกของกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองที่นำกฎเกณฑ์ทางศาสนามาใช้ในการเมืองภายในประเทศและระหว่างประเทศ อย่างไรก็ตาม สำนักพหุนิยมเห็นว่า หลายกรณีการเคลื่อนไหวของขบวนการทางศาสนาถูกพิจารณาแยกขาดจากรัฐ ดังนั้น พฤติกรรมของขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามหรืออิสลามการเมืองจึงมีเรื่องราวที่ซับซ้อนไปกว่านั้น การเคลื่อนไหวของกลุ่มอิสลามการเมือง อาจไม่ได้อยู่ภายใต้พฤติกรรมของรัฐก็ได้ในระบบระหว่างประเทศซึ่งยังคงเป็นเรื่องที่ต้องทำความเข้าใจในจุดนี้ให้มากขึ้น³⁰

9. ประโยชน์ในการศึกษาวิจัย

เพื่อเข้าใจถึงบทบาทและอิทธิพลของกลุ่มอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียซึ่งมีบทบาทในการกำหนดวาระทางการเมืองของประเทศ ปัจจัยภายในดังกล่าวถือเป็นปัจจัยที่สำคัญซึ่งต้องนำมาพิจารณาควบคู่ไปกับปรากฏการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ รวมทั้งเหตุการณ์ความรุนแรงและการก่อการร้ายที่เกิดขึ้นหลังจากเหตุการณ์ 9/11

10. วิธีดำเนินการวิจัยและการรวบรวมข้อมูล

มีการค้นคว้าจากเอกสารต่างๆ ได้แก่หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร สิ่งพิมพ์และเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

²⁸ Paul R. Viotti and Mark V. Kauppi, International relation theory; Realism, pluralism, globalism, and beyond 3rd ed. (Nedham Heights: Allyn& Bacon, 1999), pp.199-200.

²⁹ Michael Nichosan, International Relation: A concise introduction, 2nd (New York: Palgrave Macmillan,2002,) p.99.

11. ลำดับขั้นตอนในการนำเสนอผลการศึกษา

11.1 บทนำ

11.2 แนวทางศึกษาอิสลามการเมืองหลังเหตุการณ์ 9/11

11.3 การก่อตัวของอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียจนถึงปลายยุคระเบียบใหม่ (Orde Baru)

11.4 อิสลามการเมืองหลังยุคระเบียบใหม่: ความท้าทายสู่ความเป็นประชาธิปไตย

11.5 อิสลามการเมืองในอินโดนีเซียหลังเหตุการณ์ 9/11

11.6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

บทที่ 2

แนวทางการศึกษาอิสลามการเมืองหลังเหตุการณ์ 9/11

เหตุการณ์เครื่องบินโดยสารพุ่งโจมตีอาคารเวิลด์เทรดเซ็นเตอร์และอาคารกระทรวงกลาโหมของสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ 11 กันยายน ค.ศ.2001 หรือเหตุการณ์ 9/11 ทำให้ผู้เสียชีวิตเกือบ 3,000 คน เป็น โศกนาฏกรรมที่ทำให้ทั่วโลกหันมาสนใจและตั้งคำถามเกี่ยวกับศักยภาพของรัฐในการจัดการกับภัยคุกคามก่อการร้ายรูปแบบใหม่ ความสนใจดังกล่าววางอยู่บนข้อสันนิษฐาน “การปะทะทางอารยธรรม” ของ ซามูเอล พี. ฮันติงตัน¹ ซึ่งอธิบายว่าหลังจากยุคสงครามเย็นที่ความขัดแย้งทางอุดมการณ์แบบเก่าได้ลดลงไป พร้อมการปรากฏตัวของความขัดแย้งแบบใหม่ระหว่างตะวันตกกับโลกอิสลาม รวมทั้งกระแสของสื่อมวลชนเกี่ยวกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ต่างๆของโลกอิสลามในช่วงทศวรรษที่ 1990 เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดความมั่นใจว่าข้อสันนิษฐาน “การปะทะทางอารยธรรม” ดังกล่าวจะเป็นความจริง²

นอกจากนี้ข้อสมมติฐานดังกล่าว นำมาสู่ข้อค้นพบและการให้ความสนใจต่อประเด็นวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์มากขึ้น ชาวมุสลิมทั่วโลกต้องเผชิญหน้ากับการตั้งคำถามที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและอัตลักษณ์ของตนเองต่างๆ มากมายจากนักวิชาการและสื่อสารมวลชนส่วนหนึ่ง เห็นได้จากการหยิบยกเรื่องราวของศาสนาอิสลามและชาวมุสลิมเข้ามาสู่พื้นที่ของสื่อสารมวลชนเป็นจำนวนมาก เช่น มีการมองว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่เชื่อมโยงกับความความรุนแรง เต็มไปด้วยความขัดแย้งและการรุกรานโดยกลุ่มมุสลิมที่นิยมการหวนกลับไปสู่ค่านิยมดั้งเดิม (fundamentalism)

¹ Samuel P. Huntington, “Clash of civilization?,” Foreign Affairs, (Summer,1993).

² ตัวอย่างงานก่อนหน้าเหตุการณ์ 9/11 : Charles Krauthammer, “The New Crescent of Crisis: Global Intifada,” Washington Post (6 February 1990).; “Islam and the West,” The Economist, (6 August 1994). ; Fergus Bordewich, “A Holy Way Heads our Way’,” Reader's Digest (January 1995).

หรือต้องการขยายอิทธิพลเพื่อท้าทายมหาอำนาจตะวันตก รวมทั้งยังมีการตั้งคำถามจาก นักวิชาการส่วนหนึ่งว่าเป็นไปได้หรือไม่ที่ชาวมุสลิมจะแสดงอัตลักษณ์ของตนเองภายใต้ สภาพแวดล้อมทางสังคมแบบสมัยใหม่ หรือศาสนาอิสลามจะสามารถเข้ากับประชาธิปไตยได้ หรือไม่ เป็นต้น³ กระแสความเข้าใจและการตั้งคำถามดังกล่าวมักปรากฏอยู่ในพื้นที่สาธารณะ ทั้ง ในงานวิชาการ สื่อสารมวลชน ทำให้มีการละเลยภาพลักษณ์ของให้ชาวมุสลิมทั่วไปส่วนใหญ่ที่ ปฏิบัติศาสนกิจและรวมไปถึงเรื่องราวต่างๆ ของชาวมุสลิมในการเมืองและสังคมร่วมสมัย

หลังจากเหตุการณ์ 9/11 นอกจากภาพลักษณ์ของศาสนาอิสลามและชาวมุสลิมถูกตั้ง คำถาม ความสัมพันธ์ของชาวมุสลิมภายใต้ระบอบการปกครองของรัฐก็เปลี่ยนไปด้วย กล่าวคือ เกิดความขัดแย้งระหว่างฝ่ายมุสลิมและฝ่ายรัฐบาลเนื่องจากมีความพยายามของรัฐบาลในการ เข้าควบคุมการดำเนินกิจกรรมของชาวมุสลิมให้อยู่ในขอบเขตของรัฐธรรมนูญมากขึ้น เช่น ในฝรั่งเศส และเยอรมนีที่รัฐบาลค่อนข้างหวาดระแวงชาวมุสลิมที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศเนื่องจาก เกรงว่าพวกเขาอาจมีส่วนเกี่ยวข้องกับเครือข่ายการก่อการร้าย กระนั้นพื้นที่ส่วนต่างๆ ของโลก ความสัมพันธ์ระหว่างฝ่ายรัฐและฝ่ายมุสลิมค่อนข้างเป็นไปอย่างยืดหยุ่น ชาวมุสลิมสามารถเข้า มามีส่วนร่วมในพื้นที่ทางการเมืองได้ เช่น ในตุรกีมีพรรคการเมืองมุสลิมที่สามารถเอาชนะเสียง ส่วนใหญ่เพื่อจัดตั้งรัฐบาลได้ ขณะที่รัฐบาลอินโดนีเซียใช้หลักการปัญญาศีลเพื่อประนีประนอมกับ กลุ่มอิสลามต่างๆ ในประเทศ⁴

แม้โลกจะพุ่งความสนใจไปที่สังคมมุสลิมหลังเหตุการณ์ 9/11 เป็นพิเศษ แต่พลวัตและ ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและสังคมมุสลิมได้เกิดขึ้นมาก่อนหน้าเหตุการณ์ 9/11 แล้ว ดังที่ นักวิชาการบางท่าน เช่น เดล ไอ์เกิลมาน และเจมส์ พิสคาโทริ⁵ กล่าวไว้ว่า ในช่วงทศวรรษที่ 1970 และ 1980 กระบวนการศึกษาแบบสมัยใหม่และกระบวนการทำให้กลายเป็นเมือง

³ Suzaina Kadir, "Mapping Muslim politics in Southeast Asia after September 11," *The Pacific Review* 17, 2 (June 2004) : 200.

⁴ Ibid., 202

⁵ John L. Esposito and James Piscatori. *Muslim politics*, (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1966).

(urbanization)ผนวกกับการพัฒนาเทคโนโลยีสมัยใหม่ทั้งการติดต่อสื่อสารและโทรคมนาคมมีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก่ชาวมุสลิมรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงท้ายทศวรรษที่ 1980 เกิดขบวนการเคลื่อนไหวของชาวมุสลิมจำนวนมากในประเทศต่างๆ ที่ท้าทายการปกครองของรัฐ เช่น ในอัลจีเรีย อียิปต์ อัฟกานิสถาน อียิปต์ ชูดาน ซาอุดีอาระเบีย เป็นต้น⁶ ปรากฏการณ์ดังกล่าว เป็นความพยายามของชาวมุสลิมในการแข่งขันกันในการให้ความหมายทางสังคมและการเมือง จึงปฏิเสธไม่ได้ว่าประเด็นปัญหาเก่าและประเด็นปัญหาใหม่ของชาวมุสลิมทำให้เกิดเส้นแบ่งที่ไม่ชัดเจนระหว่างการแข่งขันในเรื่องของอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมก่อนหน้าและการเผชิญหน้ากับการตีตราว่าชาวมุสลิมเป็น “ผู้ก่อการร้าย” ที่มีสายสัมพันธ์เชื่อมโยงกับกลุ่มมุสลิมสุดโต่ง (extremist Islamic groups) ในเอเชียตะวันตกหรือในตะวันออกกลาง

ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ พื้นที่ของการเมืองมุสลิมที่เกิดขึ้นก็ไม่ต่างจากส่วนต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลก ความขัดแย้งภายในกลุ่มมุสลิมและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มมุสลิมและรัฐกำลังพัฒนาไปในทิศทางที่คล้ายๆ กับภูมิภาคอื่นๆ ของโลก อย่างไรก็ตาม หลังจากเหตุการณ์ 9/11 ความเข้าใจดังกล่าวก็มีความซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น เมื่อมีการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐอเมริกาที่พุ่งเป้าไปสู่การปราบปรามกลุ่มมุสลิมที่ถูกกล่าวหาเป็นกลุ่มมุสลิมนิยมความรุนแรง กระนั้นวิธีการดังกล่าวยังคงเป็นที่วิพากษ์วิจารณ์กันอยู่ในชุมชนระหว่างประเทศและบดบังความเข้าใจต่อทิศทางพัฒนาการทางการเมืองของชาวมุสลิมภายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ซึ่งอาจจะมีแง่มุมสำคัญในการค้นหาวิธีการจัดการปัญหาความขัดแย้งระหว่างรัฐและกลุ่มมุสลิมในระยะยาว

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ต้องการศึกษาถึงพัฒนาการของอิสลามการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หลังเหตุการณ์ 9/11 โดยเน้นไปที่การศึกษาประเทศอินโดนีเซียซึ่งสามารถเป็นตัวอย่างสะท้อนให้เห็นถึงแง่มุมทางการเมืองของชาวมุสลิมที่หลากหลายได้เนื่องจากอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีประชากรมุสลิมมากที่สุดในโลกและมีประวัติศาสตร์การก่อตัวของอิสลามการเมืองมา

⁶ Ibid.

ตั้งแต่ยุคต่อต้านอาณานิคม ในส่วนแรกจะเป็นการแสดงให้เห็นถึงความรับรู้เกี่ยวเหตุการณ์ 9/11 ในความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ส่วนที่สองคือการแสดงให้เห็นถึงความหมายของอิสลาม การเมืองและกรอบที่ใช้ศึกษา

1. ความรับรู้(perception)อิสลามการเมืองและเหตุการณ์ 9/11

1.1 การปะทะทางอารยะธรรมกับสงครามต่อต้านการก่อการร้าย

หลังจากเหตุการณ์ 9/11 กระบวนทัศน์ที่กลายเป็นข้อถกเถียงสำคัญ คือ แนวความคิด” การปะทะทางอารยะธรรม” ของ ซามูเอล พี.ฮันติงตัน ก่อนหน้านั้นงานของเขาได้รับการตีพิมพ์ครั้งแรกในวารสาร Foreign Affairs ตั้งแต่ ค.ศ. 1993 โดยใช้ชื่อบทความว่า Clash of Civilizations? ซึ่งในเวลานั้นเองชุมชนทางวิชาการทั่วไปได้ตั้งคำถามถึงความถูกต้องของสมมติฐานของเขา⁷ จุดเน้นในงานของฮันติงตัน คือ การกล่าวถึงความน่ากลัวของอารยะธรรมอิสลามและขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามนิยมความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นหลังช่วงสงครามเย็น ฮันติงตันมองว่า โลกทัศน์และคุณค่าของศาสนาอิสลามเป็นความจริงสมบูรณ์ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ซึ่งนำไปสู่แนวคิดแบบการกลับไปสู่ความคิดดั้งเดิม (Fundamentalism) ตรงข้ามกันข้ามกับอารยะธรรมตะวันตกที่เป็นผู้นำของความทันสมัย (Modernity) ซึ่งนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมที่รวดเร็ว กล่าวอีกนัยหนึ่ง บทความของเขาสะท้อนให้เห็นว่าอารยะธรรมอื่นๆที่ไม่ใช่ตะวันตกนั้นอารยะน้อยกว่า⁸ การอธิบายของ ฮันติงตัน ได้รับอิทธิพลมาจากนักวิชาการสำคัญก่อนหน้านี้ คือ เบอนาร์ด ลิวอิส นักวิชาการอีกผู้หนึ่งที่น่าเสนาะงานเขียนของเขาเกี่ยวกับโลกมุสลิม ชื่อว่า What Went Wrong?: Western Impact and Middle Eastern Response ประเด็นสำคัญในงานชิ้นนี้คือ ลิวอิส ต้องการนำเสนอให้เห็นถึงความวุ่นวายของโลกมุสลิมในการที่ต้องเผชิญกับความทันสมัย เขามีทัศนะว่า ทัศนคติของชาวมุสลิมมีความแตกต่างจากอารยะธรรมอื่นๆ เนื่องมาจากการได้รับผลกระทบจาก

⁷ Samuel P. Huntington, “Clash of Civilization?,” Foreign Affairs; Summer; 72,3 (Summer 1993) : 22-49.

⁸ Ibid.

การแผ่ขยายของตะวันตก⁹ ลิวอิส แสดงให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ยุคก่อนสมัยใหม่ที่ชาวมุสลิมต้องเผชิญหน้ากับชาวยุโรป จึงทำให้ชาวมุสลิมมีทัศนคติที่ต่อต้านและเป็นปฏิปักษ์ต่อสิ่งต่างๆ ที่เป็นตะวันตกและยากที่จะยอมรับวิทยาการสมัยใหม่¹⁰ ข้อสันนิษฐานดังกล่าวดูเหมือนว่าสังคมมุสลิมมีลักษณะที่หยุดนิ่งอยู่กับที่ไม่มีความเปลี่ยนแปลงใดๆ และยากที่จะยอมรับเอาแนวคิดแบบประชาธิปไตยหรือพหุนิยมเหมือนสังคมอื่นๆ เมื่อเหตุการณ์ 9/11 เกิดขึ้น งานของฮันติงตันก็กลับมาได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ซึ่งส่งผลให้เกิดความวิตกในหมู่รัฐบาลและผู้กำหนดนโยบายชาติตะวันตกและสังคมทั่วไปว่าภัยคุกคามดังกล่าวมาจากโลกมุสลิม ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา กระบวนทัศน์ของเขาค่อนข้างมีอิทธิพลต่อความคิดความเชื่อต่อผู้นำทางการเมือง นักวิชาการ สื่อสารมวลชน และสังคมทั่วไป

แนววิเคราะห์ดังกล่าวได้พัฒนามาสู่ความพยายามของสหรัฐอเมริกาในการค้นหาผู้วางแผนที่จะทำให้เกิดเหตุการณ์โศกนาฏกรรม 9/11 โดยสหรัฐอเมริกาได้รับการสนับสนุนจากชาติมหาอำนาจตะวันตกต่างๆ เพื่อการปฏิบัติการทางการทหารในการต่อต้านการก่อการร้าย (global war on terrorism-GWOT) ในอัฟกานิสถานเมื่อ ค.ศ 2001 และการทำสงครามในอิรักเมื่อ ค.ศ 2003 รวมทั้งมีความพยายามในการสกัดกั้นรัฐบาลประเทศต่างๆ ที่ร่วมมือกับกลุ่มอิสลามนิยม (Islamists) ซึ่งหมายถึง ผู้ที่นิยมวิถีแบบอิสลาม (Islamism) ที่เน้นแนวทางปฏิรูปทางการเมืองเพื่อสถาปนาอิสลามในฐานะที่เป็นการปกครองสูงสุดและระเบียบทางสังคม อย่างไรก็ตาม กลุ่มอิสลามนิยมมีแนวทางที่แตกต่างกันออกไป ตั้งแต่กลุ่มที่ยึดหลักแนวทางทางสายกลางไปจนถึงกลุ่มที่ต้องการเปลี่ยนแปลงอย่างถึงราก ซึ่งแตกต่างจากนักวิชาการชาวตะวันตกที่มองว่าอิสลาม

⁹ Bernard Lewis. *What Went Wrong?: Western Impact and Middle Eastern Response*, (New York: Oxford University Press, 2002), p.36.

¹⁰ ดูเพิ่มเติมจาก Bernard Lewis, *The Political Language of Islam* (London: University of Chicago Press, 1998); Maxim Rodison, *Europe and the Mystique of Islam* (London: University of Washington Press, 1991); Fred Halliday, "Orientalism and its critics," *British Journal of Middle Eastern Studies*, 20 (1993): 145-93

นิยมเป็นผู้นิยมการใช้ซาริอะห์(กฎหมายอิสลาม)และใช้ความรุนแรงเท่านั้น¹¹ สหรัฐอเมริกาเชื่อว่าอิรักมีความสัมพันธ์กับกลุ่มก่อการร้ายและปิดบังข้อมูลเกี่ยวกับอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูง (weapons of mass destruction-WMDs) นำมาซึ่งการปฏิบัติการโจมตีอิรักเพื่อทำลายล้างประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน ผู้นำของอิรักและระบอบกบฏลิบันในอัฟกานิสถานที่สหรัฐเชื่อว่าเป็นกลุ่มสนับสนุนกลุ่มก่อการร้ายอัลกออิดะห์

นอกจากนี้ยังมีการอ้างเพื่อสนับสนุนสมมติฐานที่ว่า ในยุคหลังสงครามเย็นอิสลามได้เข้ามาแทนที่ภัยคอมมิวนิสต์ในลักษณะของการเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มมุสลิมสุดโต่งกับคอมมิวนิสต์ ซึ่งไม่เป็นการเสริมสร้างความเข้าใจให้เห็นถึงพลวัตภายในสังคมมุสลิมและมาตรการในการต่อต้านการก่อการร้ายระยะยาว ดังตัวอย่างเช่น เมื่อประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา จอร์จ ดับเบิลยู บุช ได้กล่าวถึงเรื่องนี้ในงานพิธีจบการศึกษาของนักเรียนนายทหารจากศูนย์ต่อต้านการก่อการร้าย (Combating Terrorism Center-CTC) ในลักษณะที่เป็นการเปรียบเทียบกับระหว่างคอมมิวนิสต์กับมุสลิมสุดโต่งว่า กลุ่มมุสลิมสุดโต่งเหล่านี้ “เป็นพวกที่ต่อต้านเสรีภาพและแสดงออกถึงความไม่พอใจต่างๆ มีความทะเยอทะยานในเรื่องของดินแดนและมีเป้าหมายในลักษณะของเผด็จการเบ็ดเสร็จ”¹² เช่นเดียวกับนายกรัฐมนตรีอังกฤษ โทนี่ แบลร์ ที่เห็นพ้องกันกับประธานาธิบดีจอร์จ บุช เห็นต่างว่าควรพิจารณาการต่อต้านการก่อการร้ายในลักษณะที่เป็นเป้าหมายระยะยาวมากกว่าในการต่อสู้กับกลุ่มมุสลิมติดอาวุธ¹³

อย่างไรก็ตามการเอาชนะด้วยการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายเป็นเพียงแค่วุฒิสาสตร์ทางการทหารในระยะสั้นแต่ไม่อาจคาดหวังผลในระยะยาวได้ เพราะในท้ายที่สุด

¹¹ Rizal Sukma, “Indonesia and the challenge of radical Islam after October 12” in After Bali: The threat of terrorism in Southeast Asia, eds.Kumar Ramakrishna and See Sen Tan. (Singapore: Institute of Defense and Strategic Studies and World Scientific, 2003), pp.348-356.

¹² William McCants, Militant ideology atlas: Executive report, (New York: Combating Terrorism Center,2006), p.4.

¹³ Adrian Croft, “Britan must stay on military frontline-Blair,” The Star, [on-line],13 January 2007.

ความสัมพันธ์ระหว่างชาวมุสลิมและชาวตะวันตกนั้นก็ค่อยๆ ถูกทำลายลงไป ดังที่รายงานฉบับหนึ่งของ World Economic Forum (WEF) ได้เสนอผลสำรวจเอาไว้ในหัวข้อ Islam and the West : Annual report on the state of dialogue ว่าความไม่เข้าใจกันระหว่างสหรัฐอเมริกาและชาติพันธมิตรในโลกมุสลิม ทำให้ประชาชนรากหญ้าในนั้นยิ่งหันไปสนับสนุนกลุ่มมุสลิมสุดโต่ง (extremists) มากขึ้น¹⁴ การทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายแสดงให้เห็นว่าสหรัฐอเมริกาไม่สนใจต่อการปฏิบัติการที่จะสามารถเอาชนะจิตใจของชาวมุสลิมทั่วไปแต่กลับไปเน้นที่วิธีการในการต่อต้านและทำลายกลุ่มมุสลิมติดอาวุธเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงเสี่ยงมากที่สหรัฐอเมริกาจะสร้างศัตรูขึ้นมาอีก¹⁵

แม้เหตุการณ์ 9/11 จะเปรียบเสมือนเหตุการณ์ที่ทำให้เกิดนิยามความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างสหรัฐอเมริกา ยุโรปและชาวมุสลิมทั้งหลายทั้งที่อาศัยอยู่ในตะวันตกหรือที่อื่นๆ กระนั้นในอีกด้านหนึ่งของเหตุการณ์ 9/11 ทำให้โลกหันมาสนใจเรื่องราวดังกล่าวในเชิงวิชาการที่ทำให้เราเกิดความเข้าใจถึงการก่อตัวของอิสลามการเมืองในยุคโลกาภิวัตน์ อีกทั้งความสัมพันธ์ระหว่างโลกอิสลามกับโลกตะวันตกเพิ่มมากขึ้น ดังเช่น สถาบันการวิจัยทางสังคมศาสตร์ของประเทศสหรัฐอเมริกา (Social Science Research Council- SSRC) ได้ออกมาสำรวจองค์ความรู้เชิงประจักษ์และความรู้ในเชิงทฤษฎีที่เกี่ยวกับเหตุการณ์ 9/11 ทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้าและที่จะตามมาหลังจากนั้น¹⁶

¹⁴World Economic Forum, *Islam and the West : Annual report on the state of dialogue* [Online], January 2008. Available from www.weforum.org/pdf/C100/Islam_West.pdf

¹⁵ David J. Kilcullen, "Countering Global Insurgency" *Journal of Strategic Studies* 28,4 (2005): 597.

¹⁶ Ahmad Fauzi Abdul Hamid, *Repoliticisation of Islam in Southeast Asia*, [Online] ; Available from <http://www.bertelsmann-stiftung.de/cps/rde/xbcr/SID-89577EAB-2D032638/bst/Ahmad%20Fauzi%20Abdul%20Hamid%20Repoliticisation%20of%20Islam%20V2.pdf>

1.2 ปฏิบัติการวาทกรรม: การตีตราและสงครามศาสนา

หลังเหตุการณ์ 9/11 เริ่มมีการตีตราดูหมิ่นเหยียดหยาม (stigmatization) หรือการแบ่งขั้ว (dichotomies) ระหว่าง “ความดี” กับ “ปีศาจ” หรือ “อิสลาม” กับ “ตะวันตก” เกิดขึ้นอยู่ทั่วไป ตามเนื้อหาของสื่อ คำกล่าวของผู้บริหารเมืองและงานวิชาการต่างๆ¹⁷ ยกตัวอย่างเช่น สุนทรพจน์ตอนหนึ่งของประธานาธิบดี จอร์จ ดับเบิลยู บุช ระบุว่า “ท่านทั้งหลายโปรดเลือกว่าจะอยู่ข้างเราหรือว่าอยู่ข้างผู้ก่อการร้าย”¹⁸ หรือ “ระบอบการปกครอง (ของอิรัก) ได้หลบซ่อนตัวอยู่ท่ามกลางโลกอารยะธรรม ประเทศอันธพาลต่างๆ (อิรัก อิหร่าน และเกาหลีเหนือ) ผู้ก่อการร้ายที่เป็นพันธมิตรของรัฐเหล่านี้ ได้สถาปนาแกนแห่งความชั่วร้ายเพื่อใช้อำนาจในการคุกคามความสงบสุขของโลก”¹⁹ นอกจากนี้สื่อสารมวลชนกระแสหลักไม่ว่าจะเป็นหนังสือพิมพ์และนิตยสารต่างๆ ของสหรัฐอเมริกา อาทิ New York Times, Wall Street Journal, Washington Post, Time, Newsweek, Atlantic Monthly, New Republic เป็นต้น มีการพาดหัวข่าวที่นำเสนอในลักษณะที่ อารยะธรรมตะวันตกกำลังถูกคุกคามโดยอารยะธรรมอื่นๆ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัด หนังสือพิมพ์ New York Times ได้จัดมุมข่าวขึ้นมาเป็นการเฉพาะในหัวข้อ “ชาติที่ถูกท้าทาย” (Nation Challenged) มีการนำเสนอหัวข้อข่าวที่เปลี่ยนกันไปเป็นประจำ เช่น “ใช่ นี่เป็นเรื่องที่เกี่ยวกับอิสลาม” “สงคราม

นอกจากนี้ยังสามารถติดตามติดตามประเด็นเดียวกันได้ในบทความต่างๆทางเว็บไซต์

<http://www.ssrc.org/sept11>

¹⁷ Philip W. Sutton and Stephan Vertigans, *Resurgent Islam: A sociological approach*, (Cambridge: Polity, 2005), p.150.

¹⁸ George W. Bush, “Address to a joint session of congress and the American People,” [On-line], 20 September 2001. Available from <http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html>

¹⁹ George W. Bush, “Remark by the President,” [on-line], 8 November 2002. Available from <http://www.iraqwatch.org/government/US/WH/wh-bush-110802.ht>

ศาสนา” “ญีฮาด101” “เผด็จการความเชื่อ” “พวกไร้อารยธรรมที่อยู่หน้าประตู” “ยุคแห่งสงครามของชาวมุสลิม” “รากเหง้าทางความคิดแห่งความโกรธแค้นของอิสลาม” เป็นต้น²⁰

นอกจากนี้ลักษณะการสร้างวาทกรรมการตีตราดังกล่าวสามารถพบได้เช่นเดียวกันในโลกมุสลิมที่มีแนวโน้มต่อต้านนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐอเมริกาเพิ่มมากขึ้น หลังจากสหรัฐอเมริกานำกองทัพเข้ายึดครองอิรักในปี 2003²¹ อารมณ์ความโกรธแค้นดังกล่าวของชาวมุสลิมก็เป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดการตีตราถูกเหยียดหยามอีกฝ่ายหนึ่ง ข้อความดังกล่าวสามารถพบได้ในคำพูดหรือสุนทรพจน์ต่างๆ ของผู้นำประเทศและผู้นำศาสนา เช่น การที่ผู้นำกลุ่มอัลกออิดะห์ มีการใช้คำพูดโจมตีทั้งฝ่ายตะวันตก ประเทศมุสลิมต่างๆ และ ผู้นำศาสนาที่พวกเขาเห็นว่าการตีความศาสนาเพื่อรับใช้ผู้มีอำนาจทางการเมือง พวกเขามองว่าการทำสงครามในอิรักเป็นการโจมตีทั้งต่อศาสนาอิสลามและชาวมุสลิม อีกทั้งยังเป็นการสนับสนุนอิสราเอลและรัฐบาลประเทศมุสลิมต่างๆ ที่ทุจริตการคอร์รัปชัน²² ยกตัวอย่างเช่นคำกล่าวของผู้นำของขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามอื่นๆ ที่แสดงถึงความโกรธแค้นสหรัฐอเมริกา เช่น ดร.ทาริก ฮิลมิ ผู้นำขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามในอียิปต์:

นี่คือการประกาศสงครามต่อต้านชาวมุสลิมและศาสนาอิสลามในนามของการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐอเมริกา นี่คือนสิ่งที่สหรัฐอเมริกาได้ทำเพื่อสนับสนุนไซออนนิสต์ สหรัฐอเมริกาต้องการให้ชาวมุสลิมยอมจำนนต่อการครอบครองทางการเมือง พวกเขาก็คือผู้ก่อการร้ายนั่นเอง สหรัฐอเมริกากำลังใช้อาวุธที่สั่งห้ามโดย

²⁰ Ervand Abrahamian, “The U.S. Media , Huntington and September 11” Third World Quarterly 24,3 (2003): 531.

²¹ Abdel Mahdi Abdallah, “Cause of anti-Americanism in the Arab world: A socio-political perspective” MERIA 7,4 (December,2003): 1.

²² Philip W. Sutton and Stephan Vertigans, Resurgent Islam: A sociological approach, (Cambridge: Polity, 2005), p.152.

นานาชาติเพื่อทำการบดขยี้ชาวมุสลิมในอิรักและในปาเลสไตน์ สหรัฐอเมริกานั้นเองที่สนับสนุนผู้นำโลกมุสลิม เพื่อต่อต้านเจตจำนงของชาวมุสลิม²³

ในเรื่องนี้ อซิม อัสเมห์ ชี้ให้เห็นว่า ผู้นำมุสลิมหรือกลุ่มอิสลามการเมืองร่วมสมัยมักมีการชูประเด็นต่อต้านแนวคิดต่างๆ เช่น ประชาธิปไตย สากลนิยม (universalism) และการให้ความสำคัญกับระบบระหว่างประเทศที่ล้นอธิปไตยด้วยถ้อยคำทางเทววิทยา โดยรื้อฟื้นการใช้ถ้อยคำทางศาสนาหรือการคิดค้นคำใหม่ๆ ให้มีลักษณะร่วมสมัย ขึ้นมาใช้ อซิม อธิบายว่า วาทกรรมในเชิงการเมืองและศาสนาของนักอิสลามนิยมและชาวอาหรับ ก็ไม่ยิ่งหย่อนในการใช้วาทกรรมทางเทววิทยาเพื่อปลุกระดมต่อต้านฝ่ายที่ต่อต้านพวกเขา (เช่น ชาวคริสเตียนในเซอร์เบีย ในกรีซ พรรคฝ่ายขวาจัดในฝรั่งเศส เยอรมนี ฮอลแลนด์ หรือเดนมาร์ก เป็นต้น) ในประเด็นนี้มีการศึกษาอย่างลึกซึ้งโดยนักวิชาการชาวเยอรมันท่านหนึ่งได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่อง “ภาพพจน์ของศัตรู” โดยทำการวิเคราะห์ถึงการมองโลกอิสลามที่เป็นภัยคุกคามในสังคมตะวันตก ควบคู่ไปกับปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ เช่น การแผ่ขยายของชาวมุสลิมสู่สังคมคริสเตียน และประเด็นร่วมสมัยต่างๆ เช่น ผลประโยชน์ด้านน้ำมัน การจับตัวประกัน การก่อการร้ายและการคอร์รัปชัน เป็นต้น²⁴

กล่าวอีกนัยหนึ่ง บ่อยครั้งความรู้สึกของชาวมุสลิมแสดงออกมาในลักษณะของการใช้วาทกรรมทางศาสนาเพื่อดูหมิ่นเหยียดหยามฝ่ายที่เป็นศัตรู กระบวนการดังกล่าวนี้แฝงอยู่ทั้งในประเด็นเล็กและประเด็นใหญ่ๆ ตั้งแต่การโจมตีศาสนาอิสลาม เรื่องของดินแดนหรือรัฐชาติ ไปจนถึงประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในสังคมมุสลิม ซึ่งหากสำรวจงานวิชาการ สื่อสารมวลชน และวาทกรรมของผู้นำทางการเมืองและผู้นำศาสนาแล้วพบว่า มุมมองดังกล่าวส่วนมากจะมีการนำเสนอในลักษณะที่ศาสนาอิสลามและโลกตะวันตกมีความเป็นอริกันมาอย่างต่อเนื่อง

²³ Tareq Hilmi, “Amrika alati nabghad”, *Al-Sha'b* (2003) in Philip W. Sutton and Stephan Vertigans, *Resurgent Islam: A sociological approach*, p.153.

²⁴ Aziz al-Azmeh, *Islam and modernities*, (London and New York: Verso, 1993), p.3

การวิเคราะห์และนำเสนอเนื้อหาทั้งในสื่อมวลชนหรืองานวิชาการส่วนหนึ่งแสดงให้เห็นถึงการไม่หยิ่งเหวที่จะทำความเข้าใจอีกฝ่ายหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นปัจเจกบุคคล พรรคการเมือง ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม โดยเฉพาะกลุ่มเคลื่อนไหวทางสังคมที่มีลักษณะเฉพาะเช่นกลุ่มศาสนาหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างออกไป หากกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างสังคมมุสลิมกับรัฐ ยังคงเป็นประเด็นที่ต้องการคำอธิบายถึงคำถามต่างๆ ที่เกิดขึ้นในความพลวัตความสัมพันธ์ระหว่างมุสลิมและรัฐ รวมทั้งสังคมที่กว้างขวางออกไป ชุดคำอธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง ศาสนาอิสลามมุสลิม และรัฐจึงมีความสำคัญในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงในโลกของความเป็นจริง

2. ขอบข่ายและความหมายของ “อิสลามการเมือง” (Political Islam)

2.1 “อิสลามการเมือง” ความจริงหรือมายาคติ?

อันเนื่องมาจากชุดคำอธิบายภาพลักษณ์ของโลกอิสลามในสายตาของโลกตะวันตกที่ปรากฏอยู่ในงานวิชาการและสื่อมวลชนบางส่วน มีแนวโน้มที่จะถูกครอบงำด้วยวาทกรรมต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น “ความขัดแย้ง” “การรุกราน” “fundamentalism” และ “การก่อการร้ายระดับโลก” คำว่า “อิสลามการเมือง” (political Islam) ก็เป็นอีกคำหนึ่งที่เข้าใจแบบเหมารวมว่าเป็นกิจกรรมทางการเมืองของชาวมุสลิมมีลักษณะสุดโต่ง (radical, extreme) และเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคง จะเห็นได้ว่าการเชื่อมโยงกันระหว่าง “อิสลาม” และ “ความรุนแรง” ในหลายๆทาง²⁵ อันจะกลายเป็นประเด็นหลักและข้อถกเถียงในเรื่องที่เกี่ยวกับอิสลามการเมือง ไม่ว่าจะเป็นการอ้างอิงเหตุการณ์ความรุนแรงของกลุ่มติดอาวุธมุสลิมที่โจมตีกลุ่มที่ไม่ใช่มุสลิมในเหตุการณ์ต่างๆ เช่น เหตุการณ์ระเบิดสถานีรถไฟในลอนดอนเมื่อ ค.ศ 2005 เหตุการณ์ความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลและปาเลสไตน์ เหตุการณ์ความรุนแรงในดาร์ฟูประเทศซูดาน ความขัดแย้งระหว่างชาวมุสลิมซุนนีย์-ชีอะห์ในอิรัก ความขัดแย้งระหว่างชาวปากีสถานและชาวอัฟกันในเอเชียกลางและเอเชียใต้ เป็นต้น จะเห็นได้ว่าหลังเหตุการณ์ 9/11 การอธิบายเหตุการณ์ต่างๆ ทำให้ความรุนแรง

²⁵ International Crisis Group, “Understanding Islamism,” *Middle East/North Africa Report N.3Z*, (March,2005): 1.

กับอิสลามการเมืองได้ยึดโยงเข้าด้วยกันจนเป็นประเด็นสาธารณะ แต่ในความเป็นจริงนักอิสลามนิยม หรือนักเคลื่อนไหวเพื่ออิสลามในความเป็นจริงแล้วมีความหลากหลายมากกว่าที่เข้าใจกัน

เมื่อกล่าวถึง คำว่า political Islam มีการนำอย่างไม่แยกแยะอย่างกว้างขวางนับแต่มีการปฏิวัติอิหร่านในปี ค.ศ. 1979 โดยนักวิชาการและสื่อมวลชนตะวันตกส่วนหนึ่ง ที่เชื่อมโยงคำดังกล่าวเข้ากับขบวนการปฏิวัติอิหร่านของผู้นำทางศาสนา คือ อายาตอลเลาะห์ โคมัยนี (Ayatollah Khomeini) ทำให้การใช้คำว่า fundamentalism (แนวทางกลับไปสู่ฐานราก) เชื่อมโยงกับศาสนาอิสลามเป็นไปอย่างรวดเร็วและมีการใช้คำนี้ใช้อย่างกว้างขวาง²⁶ ความเข้าใจดังกล่าวปรากฏอยู่ในงานวิชาการ เช่น งานของ สตีฟ บรูซ ที่มองว่า “ชาวมุสลิมจำนวนมากต้องการที่จะก่อตั้งรัฐขึ้นมาใหม่หรือว่าแยกดินแดน โดยมีเป้าหมายเพื่อที่จะบังคับใช้กฎหมายชาริอะห์”²⁷ ความเข้าใจดังกล่าวถือว่าเป็นความเข้าใจที่ค่อนข้างเกินเลยไป แต่ในความเป็นจริงแล้วอิสลามเกี่ยวข้องกับกระบวนการทางการเมืองมาก่อนหน้าการปฏิวัติอิหร่านที่มีการเข้าใจว่าคำว่า political Islam หรืออิสลามการเมืองหมายถึงการต่อต้านตะวันตกและทัศนคติแบบอเมริกันเท่านั้นซึ่งเป็นการเข้าใจที่คับแคบ²⁸

จอห์น เอสโปซิโต มีทัศนะว่า การใช้คำว่า “fundamentalist” อย่างง่าย ๆ นำมาสู่ความเข้าใจผิดและความสับสน เนื่องจากที่มาของศัพท์ดังกล่าวมาจากขบวนการต่อต้านความทันสมัยของศาสนาคริสต์นิกายโปรเตสแตนต์ในช่วง ค.ศ. 1920 ทุกวันนี้ความหมายดั้งเดิมของคำว่า fundamentalism เปลี่ยนไปจากความหมายเดิมไปอย่างมาก²⁹ และถูกนำมาใช้กับขบวนการเคลื่อนไหวทางศาสนาอื่นๆ อีกด้วยเช่น ศาสนายูดาห์ ฮินดู พุทธ เป็นต้น³⁰

²⁶ Ibid.,p.2.

²⁷ Steve Bruce , Politics and Religion, (Cambridge: Polity press ,2003), p.234.

²⁸ Ibid.

²⁹ John L. Esposito, *The Islamic threat, myth or reality?*, (Oxford University Press, 1999), p.226.

³⁰ Fred Halliday, “The Politics of 'Islam' - A second look” *British Journal of Political Science*, 25, 3 (July,1995): 309.

หลังเหตุการณ์ 9/11 มีการตอกย้ำผ่านการใช้อ้อยคำต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับชาวมุสลิมและศาสนาอิสลามในลักษณะเหมารวมภายใต้สมมติฐาน “การปะทะทางอารยะธรรม” อย่างไม่มีการแยกแยะให้เห็นถึงการดำเนินกิจการตามแบบอิสลาม (Islamic activism) ที่เกิดขึ้นในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปตามพื้นที่ต่างๆ ซึ่งไม่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองและความรุนแรงเท่านั้น เช่น การเผยแพร่ศาสนา กิจกรรมการสังคมน เป็นต้น นอกจากนี้ความเข้าใจแบบแบ่งขั้วก็ยังคงเกิดขึ้นในนักวิชาการตะวันตกบางส่วนที่มองว่าอิสลาม คือศาสนาที่เป็นพื้นที่ส่วนบุคคลของชาวมุสลิม ไม่ใช่ข้อผูกมัดทางการเมือง หรืออีกนัยหนึ่ง อิสลามการเมือง “political Islam” ก็เป็นเพียงอุดมการณ์ของชาวมุสลิมส่วนน้อยที่ต้องการใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือเพื่อบรรลุผลทางการเมืองและมักสร้างปัญหาให้กับประเทศตะวันตกและประเทศมุสลิมอื่นๆ³¹

โดยสรุปจะเห็นได้ว่าวาทกรรม “ภัยคุกคามอิสลาม” ทำให้เราหนีไม่พ้นความเข้าใจสังคมนุสลิมและศาสนาอิสลามแบบเหมารวม แต่สิ่งที่สำคัญคือการวิเคราะห์ให้เห็นถึงขบวนการเคลื่อนไหวอิสลาม ทั้งในเรื่องของความคิดที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคมในประเทศมุสลิมต่างๆ ในช่วงศตวรรษที่ผ่านมาและการศึกษาขอบข่ายของขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองและสังคมของประเทศมุสลิมต่างๆ ที่เกิดขึ้นในยุคสมัยใหม่ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการฟื้นคืนของขบวนการเคลื่อนไหวอิสลาม มีความแตกต่างกันไปในหลายพื้นที่ของโลกอิสลาม

2.2 ขอบข่ายและความหมายของ “อิสลามการเมือง”

ดังที่กล่าวไว้แล้วว่า คำว่า political Islam มีการใช้เป็นปกติตั้งแต่ในช่วงท้ายของศตวรรษที่ 20 แต่กลับได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะหลังเกิดเหตุการณ์ 9/11 ซึ่งพบว่าคำต่างๆ เหล่านี้มักถูกนำไปใช้ในลักษณะที่มีความเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางการเมืองและความรุนแรงเป็นส่วนใหญ่ อีกทั้งมีการเข้าใจแบบแยกส่วนว่าอิสลามเป็นความเชื่อส่วนบุคคลของชาว

³¹ International Crisis Group, “Understanding Islamism,” Middle East/North Africa Report N.37, 1-2.

“มุสลิมทั่วไป” ความเข้าใจดังกล่าวไม่ตรงกับความเป็นจริงนักเพราะในความเป็นจริง ศาสนาอิสลามเกี่ยวข้องกับพื้นที่ทางสังคมและการเมืองเป็นอย่างมาก

เมื่อพิจารณาจากสภาพความเป็นจริงขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามมีลักษณะที่แตกต่างหลากหลายกันไปในรูปแบบต่างๆ ที่ปรากฏอยู่ทั่วโลก ทำให้หัวข้ออิสลามกับพื้นที่ทางการเมืองเป็นประเด็นที่มีการถกเถียงกันอยู่ทั่วไป คำถามสำคัญๆ เกิดขึ้นเช่น เราจะเข้าใจปรากฏการณ์ของขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามต่างๆ ในยุคร่วมสมัยได้อย่างไร อะไรคือความแตกต่างระหว่างขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามซึ่งมีการต่อสู้ด้วยอาวุธกับการดำเนินกิจกรรมกลุ่มมุสลิมเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมืองแบบที่ไม่นิยมการใช้ความรุนแรง หรือหรือกลุ่มที่ต้องการมีส่วนร่วมในระบบประชาธิปไตย

เพื่อขยายความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ทางการเมืองของชาวมุสลิม คำว่าอิสลามการเมือง (political Islam) เป็นคำอธิบายอย่างกว้างๆ ซึ่งหมายถึงรูปแบบของการใช้ศาสนาอิสลามในฐานะที่เป็นเครื่องมือของปัจเจกบุคคล กลุ่ม องค์กร เพื่อบรรลุเป้าประสงค์ทางการเมืองและมีการตอบสนองข้อท้าทายของสังคมโดยการจินตนาการถึงอนาคตโดยเลือกใช้หรือสร้างแนวความคิดที่มาจากหลักการของศาสนาอิสลาม³² รูปแบบการเมืองในประเทศโลกอิสลามสามารถอธิบายได้ภายใต้สภาพเงื่อนไขของสังคมและการเมืองของประเทศนั้นๆ ขบวนการเคลื่อนไหวของอิสลาม (Islamist movement) ในประเทศต่างๆ มีวาระและยุทธศาสตร์ในการดำเนินความเคลื่อนไหวแตกต่างกัน สำหรับขบวนการเคลื่อนไหวกลุ่มมุสลิม ซึ่งนิยามว่าเป็น “กระแสหลัก” ปฏิเสธความรุนแรงและพยายามดำเนินการอยู่ภายใต้ข้อกำหนดและกติกาของรัฐ ขณะที่กลุ่มมุสลิมนิยมความ

³² Guilain Denoex, "The Forgotten Swamp: Navigating Political Islam," *Middle East Policy*, 9(June 2002): 61 cited in Mohammad Ayoob, "Political Islam: Image and reality," *World Policy Journal* 21,3 (fall,2004): 1.

รุนแรงก็ได้สร้างเครือข่ายของตนเองและใช้ความรุนแรงในการบรรลุเป้าหมาย ภายในสองกลุ่มหลักนี้ก็ยังสามารถแบ่งแยกแนวคิดและแนวปฏิบัติออกได้เป็นหลายแนวทาง³³

นอกจากนี้ยังมีข้อเขียนต่างๆมากมายที่สามารถให้ความเห็นเพิ่มเติมเพิ่มเติมเกี่ยวกับขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามเป็นผลจากสังคมในศตวรรษที่ 20 ซึ่งสามารถสรุปได้สามประการด้วยกัน ประการแรก ข้อเขียนส่วนมากที่เกี่ยวข้องกับอิสลามการเมืองไม่ใช่การอ้างถึงการหวนกลับไปสู่อุดมคติแต่อยู่ในยุคที่มีความร่วมสมัยและตอบสนองต่อปัญหาสังคมต่างๆที่อยู่ในโลกร่วมสมัย ประการที่สอง หากมองในแง่ของการแผ่ขยายของอุดมการณ์อิสลาม (pan-Islamic current) ในความเป็นจริงเป็นลักษณะของความร่วมมือและความเชื่อมโยงระหว่างเครือข่ายอิสลามการเมืองมีลักษณะที่หลากหลายตามบริบทของประเทศซึ่งขึ้นอยู่กับ สังคมและการเมืองของประเทศนั้นๆ ประการที่สาม งานเขียนต่างๆดังกล่าวเน้นการฟื้นคืนของขบวนการเคลื่อนไหวอิสลาม ที่เป็นปฏิริยาของปัจเจกบุคคลในระดับต่างๆ ทั้งประชาชน ผู้นำทางการเมือง และผู้รู้ศาสนาตอบสนองเพื่อต่อความล้มเหลวของขบวนการเมืองหลังยุคอาณานิคม โดยเฉพาะประเด็นเรื่องของการคอร์รัปชันและความไม่มีประสิทธิภาพของระบอบการเมือง³⁴

2.3 แนวความคิดของอิสลามการเมือง

เพื่อเข้าใจถึงการก่อตัวของอิสลามการเมือง ดังนั้นจึงควรทราบถึงแนวคิดหลักๆที่เกี่ยวข้องกับแนวทางอิสลามการเมืองพอสังเขปดังนี้

³³ Mohammad Ayoob, *The many faces of political Islam: Religious and politics in the Muslim world* (Singapore: NUS Press, 2008), p.2.

³⁴ Peter Mandaville, *Global political Islam*, (New York: Routledge, 2007), pp.20-21.
ตัวอย่างของงานเขียนที่เกี่ยวข้อง เช่น Sami Zubaida, *Islam, the People and the State* (London:Routledge, 1989) ; Nikki Keddie, *Roots of revolution : An interpretive history of modern Iran*(London:Yale University Press, 1981); Michel Gilson, *Recognizing Islam ,Religion and society in the modern Arab world* (New York : Pantheon Books, 1982); Fred Halliday and Hamza Alavi,eds, *State and Ideology in the Middle East and Pakistan* (London: Macmillan,1998); Nazih Ayubi, *Political Islam: Religion and politics in the Arab world* (London: Routledge, 1991)

ในยุคกำเนิดของศาสนาอิสลาม อิสลามเป็นศาสนาที่เกิดขึ้นท่ามกลางการปกครองของผู้นำแบบชนเผ่าในเวลานั้น แม้ในขณะนั้นชุมชนความเชื่อของศาสนาอิสลามไม่ได้มีรูปแบบบริหารไว้เฉพาะ แต่ก็มีการทำสนธิสัญญาหรือข้อตกลงบางอย่างเพื่อที่จะเชื่อมความสัมพันธ์กับภายนอก หลักฐานชิ้นสำคัญที่เกี่ยวกับการปกครองในเวลานั้น คือ ธรรมนูญมาดินะห์ (Constitution of Madina) ที่เกิดขึ้นในช่วง ค.ศ. 622-624 ซึ่งระบุถึงการก่อตั้งชุมชนความเชื่อ (Umma-อุมมะห์) ที่มีชาวยิวแห่งเมืองมะดินะห์เข้ามาในชุมชนความเชื่อนี้ด้วย³⁵

นอกจากนี้ หลักการของศาสนาอิสลามที่เกี่ยวกับรูปแบบการปกครองมีแหล่งที่มาหลักๆ ได้แก่ ประการแรก หลักซาริอะห์ที่นำมาจากคัมภีร์อัลกุรอานและวจนะของศาสดามุฮัมมัด (ซ.ล) ซึ่งมีการนำมาใช้อย่างเป็นแบบแผนในช่วงหลังจากการเสียชีวิตของท่าน (ค.ศ.632)ในยุคที่ปกครองโดยระบบเคาะลีฟะห์ (Khailafah/Caliphate rigime) ที่ปกครองโดยเหล่าสาวกต่างๆ ผู้ใกล้ชิดศาสดามุฮัมมัด ประการที่สอง ธรรมเนียมปฏิบัติของชนเผ่าอาหรับ ประการที่สาม มรดกทางการเมืองและวัฒนธรรมที่ตกทอดมาจากดินแดนต่างๆ ที่ชาวมุสลิมครอบครอง³⁶

ในช่วงศตวรรษที่ 16-20 ขณะที่การปกครองแบบ รัฐ-ชาติสมัยใหม่ในยุโรปได้เริ่มต้นขึ้นในโลกอิสลามการที่จะพัฒนาเป็นทฤษฎีทางการเมืองจากตะวันตกไปสู่รูปแบบของรัฐอิสลาม ยังเป็นข้อถกเถียงมากในหมู่นักกฎหมายมุสลิม อย่างไรก็ตามหลักการสำคัญๆ บางประการของศาสนาอิสลามที่เกี่ยวกับการเมืองการปกครองก็ยังมีการนำมาปรับใช้และพัฒนาต่อไป ได้แก่ แนวความคิดเรื่องชุมชนความเชื่อ ความเป็นกลุ่มก้อน(อุมมะห์) ความยุติธรรม (อดีล-'adl) และ ความเป็นผู้นำ (อิมามะ-imama)³⁷

แนวทางอิสลามการเมืองร่วมสมัยดังกล่าวมีแนวความคิดหลักๆ ได้แก่การฟื้นฟูศาสนา (ตัญญิด-tajdid) และการสร้างความบริสุทธิ์จากภายในจิตใจ (อิสละฮ์-Islah) โดยนักฟื้นฟูศาสนา

³⁵ Nazih Ayubi, *Political Islam: Religion and politics in Arab world*, (London: Routledge,1991) p.6.

³⁶ Ibid.

³⁷ Ibid.,p.7.

(มูญัจดีด-mujaddid) ที่พยายามในการสร้างประชาคมมุสลิมขึ้นมาใหม่ตามความเชื่อของศาสนาอิสลามอันเนื่องมาจากคุณค่าของอิสลามกำลังอยู่ในภาวะล่มสลาย โดยเกิดจากการเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง³⁸ ส่วนการวินิจฉัยปัญหาศาสนา (อิจญ์ติฮาด) หมายถึงการใช้หลักการที่รับเอานำทางการเมืองและศีลธรรมจากคัมภีร์อัลกุรอานเข้ามาใช้ การอิจญ์ติฮาดเกี่ยวข้องกับการกับการวิเคราะห์สภาพความเป็นจริงทางเศรษฐกิจและการเมืองที่กระทบต่อชาวมุสลิม พวกเขาจึงหันกลับไปเน้นแนวทางซารีอะห์หรือการตีความตามคัมภีร์อัลกุรอาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเชื้อเชิญมาสู่อิสลามหรือการเผยแพร่ศาสนาอิสลาม (ดะห์วะ-Dawah)

นอกจากนี้ นักอิสลามนิยมร่วมสมัยยังมีการพัฒนาเป็นแนวคิดเรื่องของรัฐอิสลามมาใช้ โดยอิงอยู่แนวความคิดเรื่องของอุมมะห์ที่เป็นแนวความคิดที่ไม่ได้ยึดติดอยู่ที่เชื้อชาติหรือว่าเผ่าพันธุ์ ผู้ที่เริ่มต้นในการศึกษาแนวความคิดเรื่องรัฐอิสลามคือ เมาลานา ฮัยยิด อับดุล อะลา เมาดูดี ผู้ก่อตั้งองค์กร Jamaat-e-Islami และ หะซัน อัลบันนา ผู้ก่อตั้งขบวนการภาคราชาประชากรมุสลิมในอียิปต์ ในช่วงเวลาดังกล่าวมีการยอมรับหน่วยทางการเมืองแบบสมัยใหม่แต่ยังปฏิเสธแนวความคิดแบบโลกวิสัยและชาตินิยมซึ่งเป็นลักษณะการถกเถียงกันระหว่างการพัฒนาที่ต่อเนื่องมาจากอดีตและความต้องการที่จะแยกออกจากอดีต³⁹

เป้าหมายของนักอิสลามนิยมในการสร้างรัฐอิสลาม คือ การสร้างความยุติธรรมให้เกิดขึ้นและมีความสันติสุข ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ อียาตอลเลาะห์ โคมัยนี แห่งอิหร่าน ฮัสซัน ตูราบี แห่งซูดาน ได้รับเอาแนวคิดดังกล่าวมาปรับใช้ โดยการสร้างรัฐอิสลามที่เน้นการสร้างรัฐบาลอิสลาม (Islamic governance) มากกว่าการสร้างรัฐอิสลามในเชิงรูปแบบ สำหรับหะซัน อัลบันนาและอียาตอลเลาะห์ โคมัยนี ชนชั้นนำควรปกครองด้วยการยึดถือคุณงามความดีและมีความยุติธรรมนั่นคือ การให้ความสำคัญกับหลักการอิสลามในเรื่องแนวความคิดของรัฐอิสลามที่มีความหมายกว้างขึ้นกว่าเดิม ได้แก่แนวคิดด้านอริปไตย ซึ่งหมายถึงอริปไตยที่เป็นของพระเจ้า การญิฮาด (Jihad) ที่หมายถึงการต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมและการคอร์รัปชันของผู้นำและแนวคิด

³⁸ Ibid.,p.212.

³⁹ Ibid.,p.220.

เกี่ยวกับการมีผู้นำ (คอดีฟะห์) ซึ่งหมายถึงตัวแทนของมนุษย์ที่ได้รับความชอบธรรมจากพระเจ้า เพื่อใช้อำนาจอธิปไตยนั้นไม่ว่าจะผ่านผู้นำศาสนาหรือตัวแทนจากมวลชน⁴⁰

อย่างไรก็ตามนักอิสลามนิยมส่วนใหญ่ยังคงมีความล้มเหลวในแนวคิดของการสร้างรัฐอิสลาม (ยกเว้นอิหร่าน) นักอิสลามนิยมจึงค้นหาวิธีการที่จะปรับเปลี่ยนแนวทางอิสลามแบบสมัยใหม่และกระตุ้นให้ภาคส่วนของสังคมมุสลิมต่างๆในการช่วยกันค้นหาโครงสร้างของศาสนาอิสลามในยุคของช่วงหลังอาณานิคม⁴¹ พวกเขาที่มีคำถามใหม่ๆ เกิดขึ้นมากมาย ซึ่งเป็นหัวใจของแนวความคิดของนักอิสลามนิยม เช่น จะสามารถรับเอาอำนาจอธิปไตยที่เป็นของพระเจ้ามาใช้ได้อย่างไร การใช้ระบบชุรออ (ระบบการปรึกษาหารือของศาสนาอิสลาม) มีความหมายในบริบทแบบสมัยใหม่อย่างไร ประเทศมุสลิมจะจัดการอย่างไรกับปัญหาชนกลุ่มน้อยและประเด็นเรื่องของสิทธิมนุษยชน นักอิสลามนิยมจะเข้าไปเกี่ยวข้องกับชาวมุสลิมที่มีแนวทางโลกวิสัยนิยมอย่างไร⁴²

นักอิสลามนิยมรุ่นหลังๆ เหล่านี้เป็นคนรุ่นใหม่ที่มีข้อกังวลเกี่ยวกับคำว่าอิสลามเป็นระบบคิดที่มีความสมบูรณ์แบบ พวกเขาพยายามที่จะหาทางออกทางนโยบายและทางปฏิบัติ ดังนั้น พวกเขาจึงคิดค้นหาสิ่งที่ค่อนข้างที่จะเน้นโครงการต่างๆที่ปฏิบัติได้จริง นักอิสลามนิยมในรุ่นที่สองนี้เองได้สะท้อนมีการวิจารณ์และทบทวนความคิดของตัวเองในเรื่องของการแบ่งสรรอำนาจระหว่างอิสลามและประชาธิปไตย และภาคประชาสังคม ตัวอย่างของนักอิสลามนิยมกลุ่มนี้ได้แก่ ชัยค์ ราซิด หรือ เนชมาติน เออร์บาคาน ผู้นำของพรรค Refah (หรือพรรคสวัสดิการ) ในตุรกี⁴³

แม้ว่านักอิสลามนิยมส่วนใหญ่ในโลกมุสลิมจะได้รับการสนับสนุนและได้รับฐานอำนาจทางการเมือง แต่ก็มีความท้าทายโดยเฉพาะในประเด็นที่ขัดแย้งกันระหว่างแนวความคิดโลกวิสัยนิยมรัฐและศาสนา แม้แนวทางแบบโลกวิสัยกับแนวคิดของนักอิสลามนิยมยังไม่มี ความลงรอยอยู่ แต่

⁴⁰ Ibid.,pp.220-222.

⁴² Ibid.,p.222.

⁴³ Ibid.,

โลกมุสลิมหลายประเทศก็สามารถจัดการกับความท้าทายนี้และพยายามเปิดให้มีความร่วมมือกัน ในที่ก่อให้เกิดประโยชน์กับชาวมุสลิม สังคมมุสลิม และประเทศโลกอิสลามต่างๆ

จะเห็นได้ว่าแนวของคิดอิสลามการเมืองต่างๆ เป็นสิ่งที่ประกอบไปด้วยแนวความคิดจาก ศาสนาอิสลาม ซึ่งมีการรับเอามาปรับใช้ในระดับที่แตกต่างกันไป สำคัญถามที่เกิดขึ้นหลังจาก เหตุการณ์ 9/11 คือ ประเทศมุสลิมต่างๆ ทั่วโลกรวมทั้งในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะสามารถรับ เอาสถาบันและวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยเข้ามาได้หรือไม่ เพราะประเทศมุสลิม ต่างๆต่างเผชิญกับความท้าทายสองประการ ประการแรก กระบวนการเปลี่ยนผ่านทางการเมือง จากยุคเผด็จการไปสู่ยุคประชาธิปไตย ประการที่สองการเกิดขึ้นของกลุ่ม/องค์กรการก่อการร้าย⁴⁴ จูดิธ นากาตา แสดงความเห็นที่ องค์กรเคลื่อนไหวและสถาบันที่สนับสนุนเศรษฐกิจและ สวัสดิการทางสังคมของชาวมุสลิมมีความคล้ายคลึงกับสถาบันทางการเมืองและสังคมหรือพรรค การเมืองอื่นๆ แต่แตกต่างในเรื่องของการนำเสนอตัวแบบ (model) ของการปกครองของอิสลามที่ กำลังอยู่ในห้วงของการแข่งขัน ทางเลือกหนึ่งคือมีการผลักดันให้มีการใช้กฎหมายอิสลามหรือชา ริอะห์เพื่อให้เกิดกระบวนการอิสลามานุวัตร (Islamization) ทางเลือกที่สอง คือ การประยุกต์ แนวทางแบบใหม่ให้เข้ากับความสำเร็จกับองค์กรมุสลิม เช่น องค์กร NU และ มุฮัมมะดิยะห์ใน อินโดนีเซีย ที่ค่อยๆปรับแนวทางของการเผยแพร่ศาสนาอิสลาม (ดะห์วะห์) มาสู่การสร้างภาค ประชาสังคมอินโดนีเซีย⁴⁵

2.4 กรอบการวิเคราะห์การก่อตัวของอิสลามการเมืองเชิงประวัติศาสตร์

การศึกษาอิสลามการเมืองในอินโดนีเซีย มีความหลากหลาย มีพัฒนาการที่ผูกพันอยู่กับการเมืองและสังคมอินโดนีเซียเป็นเวลายาวนาน พื้นที่ทางการเมืองของกลุ่มต่างๆมีการ

⁴⁴ Gordon P.Means, *Political Islam in Southeast Asia*, (Colorado: Lynne Rienner publishers, 2009), p.380.

⁴⁵ Judith Nagata, "Authority and democracy in Malaysian and Indonesian Islamic movement," in *Islam and politics in Southeast Asia*, ed. Johan Saravanamuttu. (New York: Routledge,2010), p.2-3.

ผสมผสานระหว่างความแนวทางอิสลามการเมืองที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นแนวความคิดทางศาสนาจากตะวันออกกลาง กระแสความคิดของปัญญาชนมุสลิมรุ่นใหม่ ความเป็นชาติพันธุ์ในท้องถิ่นต่างๆ ความหลากหลายของกลุ่มอิสลามการเมืองภายในอินโดนีเซียจึงเป็นมิติที่สำคัญต่อผู้ที่ศึกษาต่อประเด็นการก่อการร้ายข้ามชาติหลังเหตุการณ์ 9/11

กรอบการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้ต้องการแสดงให้เห็นว่า ปракฏการณ์ของการเกิดขึ้นของพื้นที่ทางการเมืองของชาวมุสลิมมีความหลากหลายออกไปตามบริบทเฉพาะของภูมิภาคต่างๆ สำหรับพื้นที่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อมิตาฟ อชายา และ อารบินดา อชยา ให้ข้อสังเกตว่า ในอินโดนีเซียมีทั้งกลุ่มมุสลิมที่นิยมแนวทางประชาธิปไตยและกลุ่มมุสลิมที่มักใช้ความรุนแรงในการจัดการกับปัญหาการคอร์รัปชัน ความเป็นเผด็จการและความไม่มีประสิทธิภาพในการบริหารงานของประเทศที่เป็นมรดกสืบทอดมาตั้งแต่ช่วงการบริหารงานของรัฐบาลประธานาธิบดีซูฮาร์โต⁴⁶

สิ่งที่เป็นข้อห่วงกังวลคือ มีกลุ่มที่ใช้ความรุนแรงเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมืองที่ต่อสู้ในระดับที่เป็นความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์และศาสนา เช่นกลุ่ม Laskar Jihad ซึ่งเป็นกองกำลังมุสลิมติดอาวุธแถบมาลุกู และสุลาเวสีกลาง เช่นเดียวกับพื้นที่อื่นๆในภูมิภาคที่มีกลุ่มติดอาวุธที่ต้องการแบ่งแยกดินแดนต่างๆ ทั้งทางชายแดนใต้ของไทย ในฟิลิปปินส์ ในอาเจห์และในปาปัวของอินโดนีเซีย การปฏิบัติการดังกล่าวได้ขับเคลื่อนสำนึกทางชาติพันธุ์ ความเป็นชาตินิยมร่วมกับอุดมการณ์ทางศาสนา ซึ่งต่างจากกลุ่มอัลกออิดะห์ที่อ้างการใช้แนวทางของศาสนาในการเคลื่อนไหวโดยตรง กลุ่มที่ปฏิบัติการอยู่ในภูมิภาคบ่อยครั้งมักอาศัยความรุนแรงและช่องทางทางการเมืองโดยตรงหรือประนีประนอมกับรัฐบาลเพื่อบรรลุเป้าหมาย⁴⁷ ในขณะเดียวกันก็มีกลุ่มอิสลามการเมืองในภูมิภาคที่มีแนวโน้มของความร่วมมือระหว่างรัฐและสังคมซึ่งเป็นการร่วมมือในเชิงของการมีส่วนร่วมทางการเมืองและเศรษฐกิจที่มีมากขึ้นนับตั้งแต่หลังจากทศวรรษที่

⁴⁶ Amitav Acharya and Arabinda Acharya, "The Myth of Second Front : Localizing the 'War on Terror' in Southeast Asia" *The Washington Quarterly* 30:4 (Autumn 2007) : 78.

⁴⁷ Ibid., pp.78-82.

1990 เป็นต้นมาไม่ว่าจะเป็นองค์กรสายกลางในอินโดนีเซียอย่าง Muhammadiyah, Nahdlatul Ulama (NU) หรือ Majelis Ulama Indonesia (MUI)

กรอบการศึกษาต่อไปนี้น่าจะช่วยให้เราเข้าใจถึงการก่อตัวของการเมืองอิสลามมากขึ้น ผู้วิจัยได้นำแนวทางการศึกษาของของ ซัลวา อิสมาอิล ที่นำเสนอกรอบขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามในเชิงประวัติศาสตร์เพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงการก่อตัวและความหลากหลายของกลุ่มอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียดังนี้

ซัลวา กล่าวถึงงานศึกษาขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามร่วมสมัยจำนวนมากที่อิงอยู่กับประวัติศาสตร์อิสลามตั้งแต่เริ่มต้น ซึ่งให้ความสำคัญกับลำดับเหตุการณ์ในอดีต เช่น งานวิชาการของ จอห์น เอสโปซิโต และงานของ จอห์น โอ.โวล⁴⁸ที่ทำให้เข้าใจถึงความต่อเนื่องของประวัติศาสตร์อิสลาม สำหรับงานของ โวล พิจารณาว่าการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามใดๆ แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ทางสังคม เศรษฐกิจ ชาตินิยม และการฟื้นตัวของศาสนาอิสลาม ซึ่งในมุมมองของเขานั้นคือการสร้างรูปแบบใหม่และควมมีประสิทธิภาพในการคงอยู่ของศาสนาอิสลาม โวลจำแนกให้เห็นการเคลื่อนไหวของชาวมุสลิมในการมีปฏิสัมพันธ์กับรัฐบาล ที่แบ่งออกเป็นสี่ประเภทด้วยกัน คือ ผู้นิยมแนวทางแบบปรับตัว ผู้นิยมแนวทางอนุรักษนิยม ผู้นิยมแนวทางที่กลับไปสู่ฐานราก และผู้ที่เน้นแนวทางแบบปัจเจกชน

โวลเห็นว่า รูปแบบการเคลื่อนไหวนั้นมีลักษณะที่แตกต่างกันไปตามช่วงเวลาของประวัติศาสตร์ที่มีความแตกต่างกัน เช่น ผู้ที่นิยมแนวทางแบบปรับตัวนั้นมีการเคลื่อนไหวอยู่ในช่วงศตวรรษที่ 18-20 ในช่วงการปกครองของอาณาจักรออตโตมัน แนวทางปรับตัวอาจรับรูปแบบต่างๆเข้ามา เช่น ความทันสมัย การปฏิรูปที่เน้นแนวทางโลกวิสัย การปฏิรูปแบบนิยมความรุนแรง ส่วนรูปแบบอื่นๆ เช่น แนวทางแบบนิยมกลับไปสู่ฐานรากและแนวทางอนุรักษนิยม

⁴⁸ John L. Esposito, *Islam and Politics*, (Syracuse, N.Y. : Syracuse University Press, 1984) and John O. Voll, *Islam: Continuity and Change in the Modern World*, (Colorado :Westview Press, 1982) cited in Salwa Ismail, *Rethinking Islamist politics: culture, the state and Islamism*, pp.7-9.

เน้นเพียงการปฏิบัติศาสนากิจในชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตาม ชัดว่ามีทัศนคติว่าการแบ่งประเภททั้งสี่ของโวลมีลักษณะที่กว้างเกินไปในการอธิบายถึงปฏิบัติการและปรากฏการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ไม่ก่อให้เกิดการวิเคราะห์และอธิบายมากนัก กระนั้นข้อเขียนของโวลได้อ้างอิงการศึกษาประวัติศาสตร์อิสลามที่เน้นการเกิดขึ้นของขบวนการฟื้นฟูและการปฏิรูปศาสนาที่ยึดโยงกับบริบทของสังคมและการเมืองในขณะนั้น ซึ่งนำไปสู่ข้อเสนอที่ว่าเราไม่สามารถเข้าใจขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามร่วมสมัยได้ด้วยข้อความสั้นๆ เช่นการเรียกร้องให้มีการใช้กฎหมายอิสลามแต่ควรทำความเข้าใจให้มากขึ้นถึงข้อเรียกร้องดังกล่าว โดยพิจารณาถึงการก่อตัวของกลุ่มอิสลามการเมืองตามสภาพของประวัติศาสตร์และเหตุปัจจัยต่างๆ ที่เกิดขึ้น

3.สรุป

เหตุการณ์ 9/11 ทำให้โลกหันมาตระหนักถึงภัยคุกคามรูปแบบใหม่และศักยภาพของรัฐในการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายที่อยู่บนสมมติฐานการปะทะกันทางอารยะธรรมระหว่าง “อิสลามกับตะวันตก” ส่วนใหญ่มีแง่มุมเชื่อมโยงกับการปฏิบัติการของกลุ่มอิสลามนิยมความรุนแรง สมมติฐานดังกล่าวบ่อยครั้งนำมาสู่ความเข้าใจคลาดเคลื่อนต่อเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับอิสลามและชาวมุสลิมที่เน้นเพียงเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในสื่อสารมวลชนต่างๆ ทำให้รับรู้ถึงพื้นที่ทางการเมืองกับชาวมุสลิมอย่างคับแคบ อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ดังกล่าวเป็นโอกาสที่นำไปสู่การศึกษาพื้นที่ทางการเมืองและสังคมมุสลิมในมุมมองที่กว้างมากขึ้นโดยมีการยกตัวอย่างศึกษาจากประเทศอินโดนีเซียที่มีการก่อตัวและการขยายตัวของกลุ่มอิสลามการเมืองตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันซึ่งมีนัยยะสำคัญต่อพื้นที่ทางการเมืองและชาวมุสลิมภายในประเทศและได้รับความสนใจมากขึ้นหลังเหตุการณ์ 9/11

บทที่ 3

การก่อตัวของอิสลามการเมืองในอินโดนีเซีย จนถึงปลายยุคระเบียบใหม่ (Orde Baru)

ในช่วงศตวรรษที่ 19 โลกาภิวัตน์และคลื่นความทันสมัยส่งผลให้ชาวมุสลิมอินโดนีเซียจำนวนมากเข้าร่วมเป็นสมาชิกขององค์กรเชิงสังคมและศาสนาซึ่งมีส่วนผลักดันให้อินโดนีเซียเป็นเอกราชจากเจ้าอาณานิคมดัตช์ ต่อมาเมื่ออินโดนีเซียเข้าสู่ยุคประชาธิปไตยแบบชั้นนำภายใต้การบริหารของประธานาธิบดีซูการ์โน มีเพียงปัญญาชน* เท่านั้นที่ได้รับการยอมรับในฐานะหลักการพื้นฐานของประเทศมา กระนั้น ชนชั้นนำมุสลิมและกลุ่มอิสลามการเมืองต่างๆ ยังคงมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเปลี่ยนแปลงให้กับการเมืองอินโดนีเซียเรื่อยมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้ยุคระเบียบใหม่ที่กลุ่มผู้นำมุสลิมต่างมุ่งวิจารณ์การทุจริตและการเมืองที่ยึดเอาพวกพ้องของระบอบซุฮาร์โต ดังที่โรเบิร์ต แฮฟเนอร์¹ ให้ความเห็นว่ากลุ่มอิสลามการเมืองเป็นกลุ่มการเมืองหนึ่งที่มีส่วนขับเคลื่อนการปฏิรูปการเมืองไปสู่ประชาธิปไตยในอินโดนีเซียนับตั้งแต่ช่วงของทศวรรษที่ 1990¹

ในบทนี้ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์ถึงการก่อตัวของกลุ่มอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียในการต่อต้านอาณานิคมดัตช์จนถึงบทบาทในช่วงการล่มสลายของยุคระเบียบใหม่

1. การก่อตัวของอิสลามการเมืองและบทบาทในการต่อต้านอาณานิคมดัตช์

ในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 สังคมอินโดนีเซียยุคสมัยใหม่ไม่เพียงแต่สะท้อนความแตกต่างทางชนชั้นและระเบียบภายในสังคมเท่านั้นแต่ยังสะท้อนรูปแบบการขับเคลื่อนอำนาจที่มีการ

¹ Robert W. Hefner, *Civil Islam: Muslim and democratization in Indonesia*, (New Jersey: Princeton University Press, 2000), p.5.

*หลักการพื้นฐานของอินโดนีเซีย 5 ประการ ได้แก่ 1.ชาตินิยม 2.สากลนิยม 3.รัฐบาลของประชาชน 4. ความยุติธรรมในสังคม 5.ความเชื่อมั่นในพระเจ้า(องค์เดียว)

แข่งขันกันระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ภายใต้ต้นนโยบายการปกครองของเจ้าอาณานิคมดัตช์ จอห์น ไชเดล มีทัศนะว่าการปกครองของดัตช์ในสมัยอาณานิคมมีความโดดเด่นในด้านความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นที่ค่อนข้างมีปัญหาในอินโดนีเซีย กล่าวคือ ชาวจีนสามารถเข้ามาก่อตั้งธุรกิจแสวงหาอำนาจและความร่ำรวยโดยไม่ผ่านการสะสมทุนแบบส่วนตัวแต่อาศัยการพึ่งพิงอำนาจของรัฐ ทำให้เกิดช่องว่างระหว่างคนรวยและชนพื้นเมืองที่ยากจนเพิ่มมากขึ้น ไม่เหมือนทางด้านแหลมมลายูภายใต้อาณานิคมของอังกฤษ (British colonial Malaya) ชาวนามาเลย์ได้รับการปกป้อง ส่วนคนอินเดียและคนจีนก็มีตำแหน่งสำคัญในยุคอาณานิคม ผลกระทบจากนโยบายของดัตช์ในหมู่เกาะอีสต์อินเดียดังกล่าว คุกคามชนชั้นแรงงานท้องถิ่นและดึงพวกเขาเข้าไปในโลกเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ภายใต้โครงสร้างของการบริหารเช่นนี้ ทำให้ชนชั้นนำทางการเมืองเป็นผู้กำหนดทิศทางการเมืองการปกครองและมีส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนอำนาจของรัฐ ก่อให้เกิดการก่อตัวของขบวนการต่อต้านอาณานิคมที่นำโดยองค์กรเซอเรกัต อิสลาม (Serekat Islam) ในช่วงทศวรรษที่ 1910²

1.1 องค์กรศาสนาอิสลามสมัยใหม่กับความท้าทายแห่งยุคสมัย

ตั้งแต่ศตวรรษที่ 19 และ 20 กระแสการปฏิรูปประเทศให้มีความทันสมัยและกระแสการเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามในตะวันออกกลางและในอียิปต์ ส่งผลให้เกิดองค์กรทางสังคมและศาสนาสมัยใหม่ในอินโดนีเซียแบ่งออกเป็นสองกลุ่มด้วยกันได้แก่ องค์กรมุฮัมมะดิยะห์ (Muhammadiyah) และองค์กรนะห์ดาตุลอุลามะฮ์ (Nahdlatul Ulama-NU) เป้าหมายหลักขององค์กรทั้งสอง คือ การพัฒนาสวัสดิการสังคมต่างๆ เช่น การศึกษา การสร้างธุรกิจ สุขภาพ และการบริการของสังคม องค์กรทั้งสองมีส่วนสำคัญที่กระตุ้นให้เกิดความรู้สึกชาตินิยมในหมู่ชาวจีนอินโดนีเซียในการต่อต้านอาณานิคมดัตช์ โดยต่อมามีการพัฒนาเป็นองค์กรเซอเรกัตอิสลามหรือสหภาพอิสลาม (Serekat Islam) ซึ่งเป็นองค์กรทางการเมืองของชาวมุสลิมองค์กรแรกที่สามารถรวบรวมสมาชิกที่ทำทั่วยการปกครองของเจ้าอาณานิคมดัตช์

² John T. Sidel, *Riots, pogroms, jihad*, (Singapore: NUS Press, 2007), pp.41-42.

องค์กรมุฮัมมะดิยะห์ประกอบไปด้วยสมาชิกที่เป็นกลุ่มมุสลิมสมัยใหม่ (modernists) มุฮัมมะดิยะห์เป็นองค์กรฟื้นฟูศาสนาอิสลามแห่งแรกในอินโดนีเซีย ก่อตั้งราว ค.ศ. 1912 โดยกียาอียะห์ อะห์หมัด ดะห์ลัน นักการศาสนาอิสลามที่กลับมาจากการศึกษาด้านศาสนาจากตะวันออกกลาง เขามุ่งฟื้นฟูศาสนาโดยวิธีการเน้นการเรียนการสอนศาสนาอิสลามที่เหมาะสมกับภาวะความทันสมัยในเวลานั้นรวมทั้งต่อต้านความเชื่อหรือมายาคติต่างๆ ที่ไม่เป็นไปในแนวทางของศาสนา มุฮัมมะดิยะห์มีสาขาไปทั่วดินแดนชวา สุมาตราและที่อื่นๆ จาก ค.ศ. 1926 ที่มีเพียง 51 สาขา เป็น 557 สาขาใน ค.ศ. 1933 นอกจากนี้ยังมีการพัฒนาควบคู่ไปกับการก่อตั้งองค์กรทางสังคมต่างๆ เช่น การตั้งระบบโรงเรียน การพัฒนาเยาวชน ผู้หญิงและเด็กกำพร้า การก่อตั้งตัวขององค์กรมุฮัมมะดิยะห์เปรียบเสมือนการแข่งขันกับกลุ่มมุสลิมที่ปฏิบัติตามความเชื่อทางศาสนาอิสลามแบบจารีตที่ผู้สอนศาสนาอิสลาม (อูลามาอะห์ หรือ กียาอียะห์) ยอมรับเอาวัฒนธรรมบางอย่างที่สืบทอดมาจากฮินดูและพุทธ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแถบชนบทของชวา³

แต่ทว่าในช่วง ค.ศ. 1926 กลุ่มมุสลิมสายจารีตนิยม (traditionalists) แสดงปฏิกิริยาการตอบโต้อิทธิพลการปฏิรูปขบวนการฟื้นฟูอิสลามโดยการก่อตั้งองค์กรนะห์ดาตุลอูลามาอะห์ขึ้นมาเหล่าครูสอนศาสนาเหล่านี้ปฏิรูปตนเองอย่างง่ายๆ ด้วยแนวทางของตัวเอง เช่น ก่อตั้งโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามที่กลับไปใช้ภาษาชวาแทนที่อักษรอาหรับ อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวดังกล่าวของชาวมุสลิมสายจารีตนิยมถูกท้าทายจากกระแสการพัฒนาที่รวดเร็ว ขณะที่ช่องว่างของความไม่เข้าใจกันยังคงมีอยู่บ้างจนถึงปัจจุบัน⁴

ไม่เพียงจะมีการจำแนกกลุ่มมุสลิมสายนิยมจารีตประเพณีและกลุ่มฟื้นฟูศาสนาอิสลามเท่านั้น (traditionalists - modernists) แต่ชุมชนวิชาการบางกลุ่มยังแบ่งชาวมุสลิมเป็นสองพวกคือพวกฆานตริหรือมุสลิมที่เคร่งครัด (มุสลิมที่เคร่งครัด-santri) และ อบังงัน(มุสลิมที่นับถือศาสนาเพียงในนาม-abangan) นอกจากนี้ยังมีการแบ่งประเภทตามกลุ่มมุสลิมที่มีอุดมการณ์ทางการเมืองที่แตกต่างออกไปทั้งกลุ่มที่รับเอาแนวชาตินิยมและโลกวิสัย กล่าวคือมุสลิมนิยมแนวทาง

³ Rizal Sukma, *Islam in Indonesia foreign policy*, 1st (London: RoutledgeCurzon, 2003), pp.14-15.

⁴ Ibid.

โลกวิสัย (secular Muslim) ที่เป็นที่ได้ทั้งชาวมุสลิมที่เน้นแนวทางชาตินิยม-ศาสนา หรือกลุ่มการเมืองมุสลิมที่นิยมแนวทางศาสนาในการต่อสู้เพื่อเอกราช ต่อมาในช่วง ค.ศ.1928 เมื่อกลุ่มของผู้นำชาวการโนก่อตั้งพรรคชาตินิยมอินโดนีเซียขึ้นมา (Partai National Indonesia-PNI) ความเป็นชาตินิยม (secular nationalism) มีอิทธิพลต่อชาวมุสลิมอย่างมาก กล่าวได้ว่า PNI เป็นพรรคการเมืองแรกที่สมาชิกส่วนใหญ่มีเป้าหมายเพื่อเอกราชและมีแนวความคิดโน้มเอียงไปทางชาตินิยม ซึ่งได้รับความนิยมในกลุ่มมุสลิมทั้งที่นิยมแนวทางโลกวิสัยและกลุ่มที่ไม่ใช่มุสลิมด้วย⁵

1.2 การก่อตัวขององค์กรเซอเรกัตอิสลาม

ค.ศ.1911เป็นช่วงเวลาสำคัญของการก่อตัวขององค์กรทางการเมืองของชาวมุสลิม ช่วงเวลานั้น พ่อค้าชาวมุสลิมในอินโดนีเซียต่างรับรู้ถึงการแข่งขันในนโยบายเศรษฐกิจของชนชั้นนำชาวจีน ดังนั้น พวกเขาจึงรวมตัวกันเพื่อก่อตั้งขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามต่างๆ หนึ่งในนั้นคือ องค์กรเซอเรกัตอิสลามหรือสหภาพอิสลาม ก่อตั้งโดย เอช. ซามันไฮดี เซอเรกัตอิสลามเป็นขบวนการเคลื่อนไหวทางการเมืองแรกๆ ของอินโดนีเซียที่มีเป้าหมายในการต่อต้านอาณานิคม ประกอบไปด้วยชาวมุสลิมที่นิยมแนวทางอิสลามและเยาวชนมุสลิมที่นิยมแนวทางมาร์กซิสต์ แสดงให้เห็นถึงการรับสมาชิกที่หลากหลายในองค์กร โดยมีเป้าหมายร่วมกันในการต่อต้านอาณานิคมด้วย⁶

ในช่วงเวลานั้น สมาชิกขององค์กรมุฮัมมะดิยะห์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชนชั้นกลางที่อาศัยอยู่ในเมืองและมีอาชีพเป็นพ่อค้าได้เข้ามามีส่วนร่วมกับองค์กรเซอเรกัตอิสลามด้วย พวกเขาพัฒนาข้อเสนอและรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการปฏิรูปที่ดินเพราะตนเองไม่ได้ประโยชน์จากกฎหมายท้องถิ่นที่ดีชที่มีส่วนสนับสนุน สมาชิกขององค์กรมุฮัมมะดิยะห์เชื่อว่าหากใช้กฎหมายอิสลามพวกเขาจะได้รับผลประโยชน์ในการปกป้องสิทธิทรัพย์สินและสิทธิทางมรดก ในช่วงเวลานั้นแม้มุสลิมสายจารีตประเพณีจะไม่ลงรอยกับกลุ่มมุสลิมสมัยใหม่แต่ทว่า กลุ่มมุสลิมทั้งสองมีเป้าหมายร่วมกันใน

⁵ Ibid.,p.16.

⁶ Bahtiar Effendy, *Islam and the state in Indonesia*,1st(Singapore: Institute of Southeast Asian Studies,2003), pp.15-16.

การต่อต้านอาณานิคมและต่อต้านการถือครองที่ดินในที่ที่เป็นโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามหรือเปอซันเตรน (โรงเรียนสอนศาสนาอิสลาม) ในชวากลางและชวาตะวันออก

แม้เซอร์กัตอิสลามจะล่มสลายลงไป แต่การวิจารณ์อุดมการณ์ชาตินิยมโดยกลุ่มอิสลามการเมืองยังเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เช่น อะห์หมัด ฮัสซัน ผู้นำองค์กร Persis (สมาคมอิสลาม-Islamic union) วิพากษ์วิจารณ์นโยบายชาตินิยมที่เทียบเคียงได้กับลักษณะการคลังชาติหรือเผ่าพันธุ์ก่อนการเข้ามาของอิสลามในสังคมอาหรับ ซึ่งเป็นสิ่งที่เป็นที่ต้องห้ามในอิสลามและเป็นสิ่งที่สร้างความแตกแยกภายในกลุ่มมุสลิม เขามีทัศนะว่ากลุ่มชาตินิยม (kebangsan) เป็นกลุ่มที่ไม่ยึดโยงกับอิสลามแต่ต้องการแสดงจุดยืนที่เป็นกลางมากกว่านำเอาศาสนาเป็นพื้นฐานขององค์กร ต่อมา มุฮัมหมัด นัซซีร์ (Muhammad Natsir) ปัญญาชนมุสลิมสมัยใหม่ที่ได้รับการศึกษาในแบบตะวันตกก็เข้ามามีบทบาทเชื่อมประสานรอยร้าวของผู้ที่มีความแตกต่างทางอุดมการณ์ในแบบอิสลามและมาร์กซิสเข้าด้วยกัน เขามีทัศนะว่าทั้งสองแนวทางต่างก็มีความหนักแน่นและมีความละเอียดอ่อนในตัวเอง เขาเสนอว่าแนวความคิดชาตินิยมควรจะปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่โดยจะต้องนำแนวทางแบบเทววิทยาเข้ามาร่วมกับแนวทางแบบชาตินิยม กล่าวอีกนัยหนึ่งชาตินิยมควรจะอยู่บนพื้นฐานของศาสนาด้วย⁷

ในขณะนั้น ชูการ์โนผู้นำฝ่ายชาตินิยมไม่พอใจกับการวิจารณ์ของมุฮัมหมัด นัซซีร์และวิจารณ์เขาว่าพวกเขาเป็นพวกคลังชาติหรือเป็นพวกชาตินิยมจัด ตามความคิดของชูการ์โนชาตินิยมอินโดนีเซียมีลักษณะที่โอนอ่อนในแบบของตะวันออกไม่ใช่ในแบบของตะวันตก ชาตินิยมเป็นเพียงเครื่องมือที่จะนำไปสู่ ชีวิตแห่งจิตวิญญาณที่เป็นการผสานกันระหว่าง ชาตินิยม อิสลาม เพื่อที่นำไปสู่การเรียกร้องเอกราช ชูการ์โนแสดงทรรศนะว่า ไม่ใช่เขาจะไม่เห็นความสัมพันธ์ระหว่างชาตินิยมและความเป็นอิสลาม แต่เขามีความเห็นที่อิสลามกับรัฐไม่ควรมีความสัมพันธ์กันแบบเป็นทางการ เพราะชาวอินโดนีเซียมีความหลากหลายทางศาสนาและชาติพันธุ์ ชูการ์โนมีความเห็นว่า ชาวมุสลิมควรอยู่ภายใต้ความสัมพันธ์ระหว่างอิสลามและรัฐที่เป็นประชาธิปไตย เพราะเป็นระบอบที่ชาวมุสลิมสามารถมีบทบาทในการกำหนดวาระของตัวเองได้⁸ อย่างไรก็ตาม

⁷ Ibid.,pp.18-20.

⁸ Ibid.,p.22.

ข้อถกเถียงดังกล่าวก็ค่อยๆ ลดความสำคัญลงไปเมื่อญี่ปุ่นเริ่มเข้าครอบครองอินโดนีเซียในช่วงเวลาสั้นๆ

1.3 การก่อตัวของพรรคการเมืองอิสลามมัซยุมิ (Masyumi) สมัยประธานาธิบดีซูการ์โน (1950-1965)

ญี่ปุ่นเข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองอินโดนีเซียในช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่สองเพียงช่วงเวลาสั้นๆ เป็นเวลากว่าสามปีครึ่ง คือตั้งแต่ ค.ศ. 1942-1945 เพื่อต้องการให้ชาวมุสลิมอินโดนีเซียสนับสนุนญี่ปุ่นในสงคราม ช่วงเวลาดังกล่าว การขยายจักรวรรดิของญี่ปุ่นทำให้อินโดนีเซียมีหุ้นส่วนทางการเมืองมากขึ้นเพื่อต่อสู้กับเจ้าอาณานิคมดัตช์⁹ โดยในช่วงทศวรรษที่ 1930 ญี่ปุ่นให้การสนับสนุนอินโดนีเซียในโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามและชาวมุสลิมไปทั่วเอเชีย ชาวมุสลิมส่วนใหญ่ยอมรับการสนับสนุนศาสนาอิสลามของญี่ปุ่น แต่กลุ่มชาตินิยมที่ได้รับอิทธิพลการศึกษาจากตะวันตกมีแนวโน้มที่จะสนับสนุนฝ่ายสัมพันธมิตรมากกว่า

เมื่อสถานการณ์เริ่มเปลี่ยนแปลงไปในช่วงใกล้การประกาศเอกราชของอินโดนีเซีย ใน ค.ศ. 1943 ญี่ปุ่นให้การสนับสนุนการก่อตั้งพรรคมัซยุมิ (Masyumi) ซึ่งเป็นพรรคการเมืองรวมมุสลิมพรรคแรก ประกอบด้วยสมาชิกหลักจากองค์กร มุฮัมมะดิยะห์ และ NU เป้าหมายของกลุ่มดังกล่าวคือ การสนับสนุนญี่ปุ่นทำสงครามเพื่อเอาชนะฝ่ายสัมพันธมิตรแต่เป็นเพราะสถานการณ์ทางการเมืองทั้งในและนอกทำให้ญี่ปุ่นไม่สามารถที่จะควบคุมทิศทางทางการเมืองของอินโดนีเซียได้ เมื่อญี่ปุ่นยอมแพ้ให้กับฝ่ายสัมพันธมิตร ซูการ์โนก็ประกาศเอกราชทันทีในวันที่ 17 สิงหาคม ค.ศ. 1945 กล่าวโดยสรุป ในช่วงของการยึดครองของญี่ปุ่น แม้ฝ่ายมุสลิมจะได้รับการสนับสนุนจากญี่ปุ่นในช่วงเวลานั้นแต่อิสลามการเมืองก็กลับไปสู่ความอ่อนแออีกครั้งหลังจากได้รับเอกราช¹⁰

⁹ Robert Pringle, *Understanding Islam in Indonesia: Politics and diversity*, 1st (Singapore: Mainland Press Pte Ltd, 2010), pp.61-62.

¹⁰ Ibid., pp.62-63.

ในช่วงเวลานั้น คือ ทศวรรษที่ 1950-1960 ซึ่งเป็นเวลาที่โลกมุสลิม กำลังอยู่ในกระแสการเกิดขึ้นของสาธารณรัฐอิสลาม (Islamic republic) ทั้งในปากีสถานหรือแบบสังคมนิยมอาหรับ (Arab socialism) เช่น ในลิเบีย อียิปต์ ซีเรีย แต่สำหรับอินโดนีเซีย เป้าหมายของกลุ่มอิสลามการเมืองในอินโดนีเซีย แตกต่างจากขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามทั้งในเอเชียใต้และอาฟริกา กล่าวคือพรรคัมสยุมมีรับเอาแนวทางแบบตะวันตกเข้ามาปรับใช้ในการก่อตั้งพรรค เช่น การยอมรับระบบพรรคการเมืองหลายพรรค ระบบการแบ่งแยกอำนาจ และระบบรัฐสภา นอกจากนี้พวกเขายังสนับสนุนเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการเป็นฝ่ายค้านอย่างเป็นทางการตามแนวทางระบอบประชาธิปไตย ซึ่งก็ได้รับการตอบรับและสามารถนำมาปรับใช้ต่อขบวนการฟื้นฟูอิสลามในอินโดนีเซียที่กำลังเติบโตขึ้นและดำเนินไปอย่างเปิดเผย กล่าวได้ว่าแนวทางดังกล่าวเป็นการประนีประนอมระหว่างความคิดหรือบรรทัดฐานทางการเมืองในแบบตะวันตกที่ผสมเข้ากับหลักการของศาสนาอิสลาม¹¹

เมื่ออินโดนีเซียได้รับเอกราช ก็มีข้อเสนอจากกลุ่มอิสลามการเมืองเกี่ยวกับการนำเอากฎเกณฑ์ของรัฐที่มีหลักกฎหมายอิสลามเข้ามาผสมผสานอยู่ในรัฐธรรมนูญ 1945 กล่าวคือกลุ่มอิสลามการเมืองต้องการสร้างสถาบันทางการเมืองที่มีพื้นฐานตามแบบยุโรปแต่อยู่บนหลักการอิสลาม โดยสามารถนำแนวทางแบบอิสลามเข้ามาใช้ในกิจการของรัฐและสามารถนำคำสอนของศาสนาอิสลามและกฎหมายซารีอะห์เข้ามาในชีวิตของปัจเจกบุคคลและสังคม¹² จุดยืนดังกล่าวทำให้องค์กร NU และ มุฮัมมะดิยะห์ ต่างสนับสนุนพรรคการเมืองมัสยุมมีมากขึ้น พวกเขาเห็นความสำคัญของกฎหมายอิสลาม ในการนำมาใช้กับวิถีชีวิตของชาวมุสลิมและพยายามผลักดันเรื่องนี้ในระบบการเมือง อย่างไรก็ตามมีข้อถกเถียงต่างๆในสังคมว่า การนำศาสนาเข้ามาใช้ในกิจการของรัฐจะต้องปฏิบัติกับศาสนาอื่นๆ อย่างเท่าเทียมด้วย แต่ฝ่ายที่สนับสนุนการใช้ซารีอะห์อ้างในประเด็นนี้ว่า กลุ่มผู้นำมุสลิมยังคงต้องการรักษาแนวทางพหุนิยมเอาไว้และการใช้กฎหมายอิสลามจะบังคับใช้กับคนที่เป็นชาวมุสลิมเท่านั้น ซึ่งสามารถมั่นใจได้ว่าทัศนะคติดังกล่าวจะไม่

¹¹ Bernard Platzdasch, *Islamism in Indonesia: Politics in the emerging democracy*,^{1st} (Singapore: ISEAS Publishing, 2009), pp.31-32.

¹² Ibid., pp.31-32.

สร้างความแตกแยกทางศาสนาให้เกิดขึ้น¹³ ต่อมาในปลายทศวรรษที่ 1940 สถานะของพรรคัมสยุมิค่อนข้างสั่นคลอน เพราะเกิดความแตกแยกทางความคิดในเรื่องวัฒนธรรมและอุดมคติที่แตกต่างกัน นอกจากนี้พรรครยังหละหลวมในด้านการบริหารจัดการ ทำให้ความจงรักภักดีต่อพรรคก็ค่อยลงไปโดยเฉพาะในช่วงปลายทศวรรษที่ 1940¹⁴

หลังจากที่ซูการ์โนตัดสินใจจะนำรัฐธรรมนูญ ค.ศ.1945 มาใช้เป็นพื้นฐานในการปกครองประเทศ ก็มีข้อเสนอจากผู้นำมุสลิมในการนำกฎบัตรจารีตมาใช้เป็นข้อบังคับทางกฎหมายเพื่อเอื้อให้มีการนำชาริอะห์มาใช้กับชาวมุสลิม อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอดังกล่าวไม่ได้รับการตอบรับจากประธานาธิบดีซูการ์โน นอกจากนี้ในการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อ ค.ศ.1955 พรรคPNI (Partai National Indonesia) และพรรค PKI (Partai Komunis Indonesia) ชนะการเลือกตั้งได้จัดตั้งรัฐบาล แต่พรรคัมสยุมิซึ่งเป็นพรรคการเมืองมุสลิมได้รับคะแนนเพียงแค่ 21 เปอร์เซ็นต์ (เป็นพรรคการเมืองมุสลิมที่ได้คะแนนเสียงมากในบรรดาพรรคการเมืองอิสลาม)ของคะแนนเสียงทั้งหมด แสดงให้เห็นว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังคงสนับสนุนพรรคการเมืองแนวทางชาตินิยม¹⁵

ในช่วงของทศวรรษถัดไป ซูการ์โนและแนวร่วมทางการเมืองตัดสินใจเข้าร่วมกับฝ่ายซ้ายในช่วงทศวรรษที่ 1960 เขาได้สั่งห้ามการดำเนินการของพรรคัมสยุมิและจับกุมมุฮัมหมัด นัซซีร์ ผู้นำขององค์กรซึ่งเชื่อว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับการก่อความไม่สงบ ต่อมาในค.ศ.1965 หลังจากที่มีการรณรงค์การปฏิรูปที่ดินของฝ่ายคอมมิวนิสต์ ซูการ์โนเริ่มสนับสนุน PKI และทหารบางกลุ่มเพื่อร่วมกันสังหารนักการเมืองและกลุ่มต่อต้านฝ่ายคอมมิวนิสต์ ในค.ศ.1966 เมื่อนายพลซูฮาร์โตมีแผนการสำคัญในการเข้ามาต่อต้านกลุ่มคอมมิวนิสต์ สมาชิกของมุฮัมมะดิยะห์และNU โดยเฉพาะสมาชิกของฝ่ายหลังได้รับการฝึกอาวุธเพื่อต่อต้านและร่วมกันสังหารผู้ที่ต้องสงสัยว่าเป็นคอมมิวนิสต์กว่าหลายแสนคน เนื่องจากพวกเขากลัวว่า การปฏิรูปที่ดินอย่างสุดขีดจะทำลายความมั่งคั่งและความเป็นอยู่ของชนชั้นนำมุสลิมในชนบท หลังจากประธานาธิบดีซูฮาร์โตเข้ามา

¹³ Ibid.,pp.32-33

¹⁴ Ibid.,36.

¹⁵ Zachary Abuza, Political Islam and violence in Indonesia, 1st (New York: Routledge, 2007), pp.16-17.

บริหารประเทศและสามารถควบคุมอินโดนีเซียผ่านอำนาจฉุกเฉินพิเศษ เขายังคงยึดหลักการปัญจศีลและปฏิเสธหลักการกบฏบัตร์จาการ์ตาโดยใช้อำนาจเข้ามาควบคุมกระบวนการทางการเมืองทั้งหมด จุดนี้ทำให้พรรคัมสยุมิเกิดความไม่พอใจกลุ่มการเมืองของन्हะห์ดาตุลอุลามะฮ์ และพรรคการเมืองอื่นๆ ของประเทศ ที่ประนีประนอมกับอำนาจของประธานาธิบดีซูฮาร์โต¹⁶

2. พลวัตของกลุ่มอิสลามการเมืองสมัยประธานาธิบดีซูฮาร์โต (1967-1998)

เมื่อพิจารณาการก่อตัวของกลุ่มปฏิรูปอิสลามในช่วงเปลี่ยนผ่านทางการเมือง ค.ศ. 1965 รัฐบาลชาตินิยมขณะนั้นได้เข้ามามีอิทธิพลและสนับสนุนกลุ่มการเมืองมุสลิมอย่างชัดเจน โดยเฉพาะสมาชิกรุ่นใหม่ขององค์กรन्हะห์ดาตุลอุลามะฮ์ที่เข้าร่วมมือกับรัฐบาลปราบปรามกลุ่มคอมมิวนิสต์ในประเทศในช่วง ค.ศ. 1965-66 อย่างไรก็ตาม รัฐบาลซูฮาร์โตกลัวว่าการฟื้นคืนของกลุ่มอิสลามการเมืองในประเทศจะกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาลชาตินิยม รัฐบาลจึงจำกัดบทบาททางการเมืองของกลุ่มอิสลามการเมือง¹⁷ และสกัดกั้นผู้นำของพรรคัมสยุมิคนก่อนๆ ไม่ให้ตั้งพรรคการเมืองใหม่ คือ พรรค Parmusi (Partai Muslimin Indonesia) ต่อมา ค.ศ. 1973 รัฐบาลต้องการให้พรรคการเมืองมุสลิมต่างๆ เช่น พรรค PDI (Partai Demokrasi Indonesia), Parmusi, NU และพรรคการเมืองอิสลามอื่นๆ เข้ามาอยู่ร่วมในพรรค PPP (Partai Persatuan Pembangunan) เพื่อสกัดกั้นไม่ให้พรรคการเมืองมุสลิมสามารถแสดงออกในเชิงสัญลักษณ์ได้อย่างชัดเจนว่าเป็นกลุ่มอิสลามการเมือง¹⁸

นอกจากจะยุบรวมพรรคการเมืองมุสลิมต่างๆ ให้อยู่ในพรรคเดียวกันแล้ว พรรคเหล่านี้จะต้องสนับสนุนหลักปรัชญาศีลซึ่งเป็นหลักการสำคัญของประเทศ ส่วนพรรค PPP ถูกห้ามไม่ให้ใช้ชื่อหรือสัญลักษณ์ที่เกี่ยวข้องกับอิสลาม ส่งผลให้พรรคการเมืองมุสลิมไม่ได้รับความนิยมและได้

¹⁶ Ibid

¹⁷ Marcus Mietzner, *Military politics, Islam and the state in Indonesia: From turbulent transition to democratic consolidation*, 1st (Singapore: ISEAS Publication, 2009), pp.78-79.

¹⁸ Jacques Bertrand, "Political Islam and politics in Southeast Asia" in *Islam and politics in Southeast Asia*, ed. Johan Saravanamuttu. (New York: Routledge, 2010), p.49.

คะแนนเสียงเลือกตั้งครั้งต่อๆ มาลดลงจาก 28 เปอร์เซ็นต์ใน ค.ศ.1982 เหลือ 16 เปอร์เซ็นต์ใน ค.ศ. 1987 และเหลือ 17 เปอร์เซ็นต์ใน ค.ศ. 1992 ต่อมาในช่วงต้นศตวรรษที่1980 อับดุลเราะห์มาน วาฮิด ผู้นำองค์กรแห่งชาติตุลุลอูมาหะห์ ผลักดันแนวทางที่เรียกว่าการกลับไปสู่จิตวิญญาณ (kembali ke khittan) เขาสนับสนุนการวิพากษ์วิจารณ์การเปลี่ยนแปลงระบบการเมืองมากขึ้น เพราะสภาพทางการเมืองในยุคระเบียบใหม่ไม่ได้มีการเปิดให้ถกเถียงเรื่องของการเมืองอย่างเปิดเผย อย่างไรก็ตามในปี ค.ศ. 1984 NU ถอนตัวออกไปจากพรรค PPP และเน้นการทำงานในเชิงศาสนา วัฒนธรรมและสังคมมากขึ้น¹⁹

2.1 บทบาทขององค์กรศาสนาอิสลามสายกลาง: NU และ มุฮัมมะดียะห์

ในยุคระเบียบใหม่ กลุ่มที่เป็นกลุ่มมุสลิมจารีตนิยมและกลุ่มมุสลิมสมัยใหม่ใช้วิธีการที่แตกต่างกันในการกำหนดความสัมพันธ์กับยุคระเบียบใหม่ ต้นยุคระเบียบใหม่ NU ใช้แนวทางการเผชิญหน้ากับระบอบการเมืองในลักษณะที่ไม่ได้ต่อต้านระบอบเผด็จการแต่ค่อยๆ ตีตัวออกห่างออกไปจากการครอบงำของระบอบ กล่าวอีกนัยหนึ่งตั้งแต่ช่วงกลางทศวรรษที่ 1970 NU เป็นฝ่ายที่อยู่ตรงข้ามรัฐบาลซูฮาร์โตมาโดยตลอด ทำให้ข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นสมาชิก NU บ่อยครั้งถูกถอดออกจากตำแหน่ง ขณะที่กลุ่มมุสลิมสมัยใหม่ อย่างเช่น มุฮัมมะดียะห์ ได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้นในค.ศ.1971 ทำให้สมาชิกขององค์กรมีตำแหน่งเป็นทั้งเป็นผู้นำในระดับภูมิภาคและระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างช่วงทศวรรษ 1990 สมาชิกกว่า 78 เปอร์เซ็นต์ขององค์กรมุฮัมมะดียะห์ กลายเป็นข้าราชการของรัฐ²⁰

ช่วงต้นยุคระเบียบใหม่ ความสัมพันธ์ของกลุ่มองค์กรศาสนาทั้งสองไม่ค่อยดีนัก อันเนื่องมาจากความแตกต่างระหว่างระหว่างองค์กร NU และ มุฮัมมะห์ดียะห์ในเรื่องของคำสอน สังคม วัฒนธรรม และการเข้ามามีส่วนร่วมในการเมือง นอกจากนี้การที่ผู้นำของพรรค PPP ที่ส่วนใหญ่มีสมาชิกมุสลิมสมัยใหม่อยู่มาก ยิ่งทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มมุสลิมสมัยใหม่และกลุ่มมุสลิมสายจารีตนิยมมากขึ้น หลังจากที่ NU ต้องถูกโดดเดี่ยวจากการเมืองและเศรษฐกิจ

¹⁹ Abuza, *Political Islam and violence in Indonesia*, pp.18-19.

²⁰ Marcus Mietzner, *Military politics, Islam and the state in Indonesia: From turbulent transition to democratic consolidation*, 1st (Singapore: ISEAS Publication, 2009), p.81.

มาแล้วตั้งแต่ในช่วงของทศวรรษที่1970 ในค.ศ.1984 NU ก็พัฒนาความสัมพันธ์อย่างมากกับชูฮาร์โตและสนับสนุนหลักการปัญญาศีลเพื่อแสวงหาความร่วมมือและพัฒนาสภาพทางสังคมของชาวมุสลิมเพื่อให้เกิดความยุติธรรมขึ้นได้ในสังคมแบบอินโดนีเซีย²¹

หลังจาก ค.ศ.1984 อับดุลเราะห์มาน วาฮิดิวิจารณ์มีบทบาทในการวิจารณ์สมาคมปัญญาชนมุสลิมแห่งอินโดนีเซีย (Ikatan Cendekiawan Muslim se-Indonesia-ICMI) ที่ก่อตั้งโดยกลุ่มมุสลิมสมัยใหม่ว่า ทำให้เกิดการแบ่งแยกเป็นฝักเป็นฝ่ายระหว่างกลุ่มมุสลิมต่างๆ ช่วงเวลาดังกล่าว อับดุลเราะห์มาน พยายามสร้างพันธมิตรกับกลุ่มการเมืองต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มชาตินิยม กลุ่มปัญญาชน กลุ่มนักการเมือง พรรคPDI และชนชั้นนำในฝ่ายกองทัพ เพื่อที่จะต่อสู้กับกลุ่มมุสลิมสมัยใหม่²² การเข้ามาเป็นพันธมิตรของ NU กับระบอบ เป็นช่วงเวลาที่ความสัมพันธ์ระหว่างชูฮาร์โตกับกลุ่มมุสลิมสมัยใหม่ที่ต่างไม่ลงรอยกัน กล่าวคือ อามีน ราฮิส ผู้นำอาวุโสของมุฮัมมะดิยะห์และสมาชิกของกลุ่ม ICMI เริ่มวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลในช่วงท้าย ค.ศ.1996 ในประเด็นต่างๆ ทั้งประเด็นธุรกิจที่มีการครอบงำโดยตระกูลของชูฮาร์โตและความล้มเหลวของเขาในการวางแผนออกไปจากการเมือง แม้ NU และมุฮัมมะดิยะห์จะไม่ลงรอยกันในการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง แต่ช่องว่างระหว่างวัฒนธรรมและหลักการทางศาสนาขององค์กรทั้งสองค่อยๆ แคบลงไป เห็นได้จากการที่องค์กรทั้งสองร่วมกันต่อสู้ในประเด็นสังคมและศาสนา เช่นในช่วง ค.ศ. 1973 และ ค.ศ.1978 ทั้งสองกลุ่มรวมตัวกันเพื่อต่อต้านกฎหมายแต่งงานใหม่ที่สภาที่ปรึกษาประชาชนหรือ MPR (Majelis Permusyawaratan Rakyat) กำหนดขึ้น นำไปสู่การทบทวนการออกกฎหมายใหม่ดังกล่าว²³

2.2 บทบาทของปัญญาชนมุสลิมรุ่นใหม่

ความสำเร็จมากที่สุดของระบอบชูฮาร์โต คือ การขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เพิ่มมากขึ้นเป็นผลทำให้เกิดการเติบโตขึ้นของชนชั้นกลางที่ได้รับการศึกษา พร้อมๆ ไปด้วยการเติบโตขึ้นของศาสนา

²¹ Ibid.,p.83.

²² Ibid.,p.85.

²³ Ibid.,p.85

อิสลามในช่วงทศวรรษสุดท้ายของการปกครองของระบอบซูฮาร์โต แม้ว่าความไม่เท่าเทียมทางเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นแต่คุณภาพชีวิตของชาวอินโดนีเซียที่อยู่ต่ำกว่าเส้นความยากจนลดลงกว่าสามในสี่ รายได้ต่อหัวโดยเฉลี่ยของชาวอินโดนีเซียก็เพิ่มสูงมากขึ้นประมาณหกเปอร์เซ็นต์ และมีคนที่อ่านออกเขียนได้เพิ่มมากขึ้นกว่าเก้าสิบเปอร์เซ็นต์หรือสองเท่าตัว²⁴

นอกจากนี้ ในช่วงระหว่าง ค.ศ.1979-1991 มีสถิติที่ชี้ว่าการเข้าเรียนในสถาบันทางศึกษาของชาวอินโดนีเซียก็เพิ่มขึ้นมากเป็นสี่เท่า ส่งผลให้ชาวมุสลิมได้รับการศึกษาแบบสมัยใหม่เพิ่มมากขึ้น ในค.ศ. 1990 ซูฮาร์โตมีโครงการสร้างมัสยิดในชวตวันออกเป็นจำนวนมากในพื้นที่ขาดแคลนมัสยิด ซึ่งเพิ่มขึ้นจาก 15,574 หลัง ค.ศ.1973 เป็น 25,655 หลัง อีกทั้งยังเกิดสินค้าและบริการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามที่หลากหลายมากขึ้น อาทิการท่องเที่ยว การพิมพ์แพชั่น ธนาคารอิสลามและการสื่อสารทั้งทางวิทยุหรือโทรทัศน์ที่สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้อย่างง่ายดายภายใต้โครงการพัฒนาเกี่ยวกับกิจการของศาสนาต่างๆ เหล่านี้ทำให้ชาวอินโดนีเซียกลายเป็นชาวมุสลิมที่เคร่งครัดมากขึ้น²⁵

ผลจากการขยายตัวของการศึกษาทำให้ปัญญาชนมุสลิมสมัยใหม่มีแนวความคิดที่หลากหลายทั้งที่ได้รับการศึกษาจากตะวันตกและตะวันออกกลาง เมื่อกล่าวถึงกลุ่มมุสลิมสายปฏิรูปศาสนา (reformist leaders) ส่วนใหญ่พวกเขาจะได้รับการสนับสนุนแหล่งทุนจากรัฐบาลชาอุดิวาระเบียเพื่อการศึกษาจากตะวันออกกลางและกลับมาทำงานด้านการเผยแพร่ศาสนาอิสลามให้แก่เยาวชนตามมหาวิทยาลัย (tarbiyah) แนวทางศาสนาที่นิยมมากที่สุดในช่วงนั้นคือแนวทางชะลาฟี (Salafism) ที่แพร่หลายจากชาอุดิวาระเบียตั้งแต่ทศวรรษที่ 1920-1930 นำมาสู่การก่อตั้งของกลุ่มองค์กรเคลื่อนไหวทางศาสนาต่างๆ เช่น DDII, Institute for Islamic and Arabic Studies (LIPIA), the Al Irsyad Foundation, Hizb'ut Tahrir, Khairu Ulama, Himpunan Mahasiswa Islam (Muslim Student Organization) และ Kammi กระทั่งกลุ่ม

²⁴ Ibid.,p.92.

²⁵ Ibid.,p.95.

นักปฏิรูปที่เคร่งครัดเหล่านี้ มีความหลากหลายตั้งแต่กลุ่มที่ใช้สันติวิธีจนกลุ่มที่ใช้วิธีการต่อสู้โดยใช้ความรุนแรง²⁶

สถานการณ์ดังกล่าวส่งผลให้ซูฮาร์โตเข้ามาตั้งรับกับกระแสการฟื้นฟูมากขึ้นเช่นกัน โดยเฉพาะในช่วงกลางทศวรรษที่ 1980 โดยพยายามสนับสนุนอิสลามให้สามารถเข้ากันได้กับระบอบการปกครองของประเทศเริ่มจากการเข้าร่วมทำกิจกรรมทางศาสนาเพิ่มมากขึ้นหรือโจมตีกลุ่มองค์กรมุสลิมที่เป็นพันธมิตรกับกลุ่มการเมืองที่นิยมต่อต้านชาติตะวันตก เช่น องค์กร DDII และ KISDI อย่างไรก็ตาม เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ว่า แม้ซูฮาร์โตจะจำกัดบทบาทของกลุ่มมุสลิมสายปฏิรูปแต่หากมองในแง่ประโยชน์ทางการเมือง ค.ศ.1988 และ 1993 ซูฮาร์โตกลับมีสายสัมพันธ์กับสมาชิกกลุ่มมุสลิมที่นิยมใช้ความรุนแรง (Islamists hard-liner) เพื่อต้านทานการเติบโตขึ้นเพื่อกระบวนการสร้างประชาธิปไตย

กล่าวได้ว่า กลุ่มอิสลามการเมืองอินโดนีเซียในช่วงปลายยุคระเบียบใหม่ ต่างเข้ามาสร้างความสัมพันธ์กับรัฐโดยใช้หลักการการเข้ามามีส่วนร่วม (accommodation) ในระบอบแบบรัฐสภา เพื่อต้องการบรรลุเป้าหมายในการสร้างประชาธิปไตยแบบอิสลาม อย่างไรก็ตาม มีการตั้งคำถามจากปัญญาชนมุสลิมต่างๆถึงการที่ชนชั้นนำมุสลิมได้ประโยชน์จากการเมืองภายใต้ระบอบเผด็จการ²⁷ ในช่วงเวลานั้น ขบวนการเคลื่อนไหวมุสลิมรวมทั้งปัญญาชนมุสลิมรุ่นใหม่ในประเทศต่างเรียกร้องให้ชาวมุสลิมยกย่องศาสนาของตนเองและดำเนินรอยตามหลักการสำคัญของอิสลาม คือ ความยุติธรรม ความเท่าเทียมกันทางสังคมและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ โดยสนับสนุนการเพิ่มองค์ศาสนาอิสลามมากขึ้น เพื่อเปลี่ยนแนวความคิดจากสร้างรัฐอิสลามมาเป็นการบรรลุเป้าหมายในเรื่องของศาสนาและสังคมภายใต้ระบอบการเมืองแบบเผด็จการ ปัญญาชนมุสลิมร่วมสมัยคนสำคัญ อาทิ นูร์โคลิซ มัจยิดและ อาลี ซาไซโน เรียกร้องให้เห็นความสำคัญของศาสนา

²⁶ Ibid.,96-97.

²⁷ Mietzner, Military politics, Islam and the state in Indonesia: From turbulent transition to democratic consolidation, pp.82-83.

อิสลามในบริบทที่มีความเป็นสมัยใหม่และการให้คุณค่าของความเท่าเทียมกันในเชิงเศรษฐกิจและสังคม²⁸

2.3 บทบาทของกองกำลังมุสลิมติดอาวุธ

เมื่อพิจารณาถึงรากเหง้าเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ของกลุ่มมุสลิมติดอาวุธในช่วงที่อินโดนีเซียเรียกร้องเอกราชต่อเนื่องจากจนถึงยุคระเบียบใหม่ ขบวนการ Darul Islam (DI) คือขบวนการเคลื่อนไหวหลักที่ต้องการแบ่งแยกดินแดน ขบวนการ DI เกิดในที่ราบสูงซุนดาทางตะวันตกตั้งแต่นั้นปี ค.ศ. 1942 นำโดย เซอการ์มันดิ มาริติจัน การต่อสู้เพื่อมีกองกำลังและร่วมมือกันอย่างหลวมๆ กับกลุ่มการเมืองต่างๆ ต่อมาใน ค.ศ. 1948 หลังจากที่อินโดนีเซียประกาศเอกราช กลุ่ม DI ก็ประกาศรัฐธรรมนูญอิสลามและประกาศรัฐอิสลามในชวาตะวันตก (Negara Islam Indonesia) แต่ต่อมา ใน ค.ศ. 1949 การต่อสู้และสมาชิกที่เป็นแกนนำถูกเจ้าหน้าที่รัฐจับกุมและถูกประหารชีวิตในช่วงเวลานั้น

ในช่วงยุคระเบียบใหม่ นอกจากขบวนการ DI จะเป็นที่รับรู้ว่าเป็นภัยคุกคามต่อรัฐแล้ว ฝ่ายการเมืองอินโดนีเซียยังใช้การก่อความไม่สงบของขบวนการเพื่อสนองตอบต่อเป้าประสงค์ทางการเมืองตนเองมาตั้งแต่สมัยซูการ์โน กล่าวคือ ขณะที่กลุ่มการเมืองชาตินิยมต่อต้านอุดมการณ์ของขบวนการ DI ที่ต้องการตั้งรัฐอิสลาม พรรคฝ่ายค้านก็ชี้ให้เห็นถึงความล้มเหลวของรัฐบาลในการจัดการกับกลุ่มกบฏดังกล่าว ส่วนผู้นำระดับรากหญ้าแม้ไม่เห็นด้วยกับการก่อกบฏ แต่พวกเขามองว่า ขบวนการ DI กลับเป็นคู่ต่อสู้ที่สำคัญของพรรค PKI ที่กำลังขยายอิทธิพลไปทั่วอินโดนีเซีย ในช่วงท้ายของรัฐบาลซูฮาร์โต รัฐบาลเปิดเผยว่าผู้นำ DI ได้ก่อตั้งกลุ่ม Komando Jihad ขึ้นใน ค.ศ. 1977

นอกจากจะมีการมุ่งปราบปรามขบวนการ Komando Jihad รัฐบาลก็ได้ปราบปรามผู้นำและขบวนการหลายขบวนการด้วยกัน เช่น เดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1978 มีการจับกุมและตัดสินลงโทษอบู บาการ์ บาซีร์ ผู้นำมุสลิมในฐานะที่เป็นสมาชิกของขบวนการ DI ซึ่งถูกกล่าวหาว่าเป็น

²⁸ Ibid., pp.82-83.

แกนนำในการก่อความไม่สงบในประเทศหลายครั้ง หลังยุคซูฮาร์โต รัฐบาลมีหลักฐานว่าเขาก่อตั้งกลุ่ม JI ที่สร้างความรุนแรงไปทั่ว รวมทั้งเหตุการณ์ความรุนแรงในบาหลีเมื่อ ค.ศ. 2002²⁹

กระนั้นในช่วงท้ายของรัฐบาลซูฮาร์โต ความรุนแรงจากกลุ่มมุสลิมติดอาวุธมีจำนวนลดลงอย่างมาก เนื่องจากตั้งแต่ในช่วงท้ายทศวรรษที่ 1980 กลุ่มผู้นำมุสลิมส่วนใหญ่ที่มีความสัมพันธ์กับขบวนการ DI ถูกจับกุมอย่างกว้างขวางหรือไม่ก็พยายามหนีออกนอกประเทศ นอกจากนี้ มีความพยายามของซูฮาร์โตที่จะเพิ่มความร่วมมือและสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ให้กับชาวมุสลิมมากขึ้น ตัวอย่างที่ชัดเจนที่สุดในช่วงของ ค.ศ. 1960-1970 ซูฮาร์โตให้การสนับสนุนกลุ่มคณะซึ่งเป็นกลุ่มเคลื่อนไหวดังกล่าวนี้เป็นขบวนการเชิงสังคม- ศาสนาที่ทำงานประสานความร่วมมือกับรัฐบาลยุคระเบียบใหม่ โดยต้องการสร้างอิทธิพลเหนือกลุ่มอิสลามนิยมความรุนแรง กล่าวได้ว่าในทศวรรษที่ 1990 ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลกับกลุ่มมุสลิมกระแสหลักมีความใกล้ชิดกันมากขึ้นขณะที่กองกำลังมุสลิมค่อยๆ ถอนตัวออกไป³⁰

3. การก้าวลงของประธานาธิบดีซูฮาร์โต: กำเนิดบทบาทของผู้นำองค์กรมุสลิมสายกลาง

ในช่วงทศวรรษที่ 1980 เป็นช่วงที่สถานการณ์ทางการเมืองภายในประเทศกำลังเปลี่ยนแปลงไป นโยบายของซูฮาร์โตที่มีต่อชาวมุสลิมในประเทศก็เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยยะสำคัญเนื่องด้วยปัจจัยหลายประการ ช่วงเวลาดังกล่าว ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำประเทศกับชาวมุสลิมดีขึ้นตามลำดับ เขาเปลี่ยนภาพลักษณ์ตัวเองมาเป็นมุสลิมที่เคร่งครัดและสนับสนุนให้เกิดการฟื้นฟูโครงการต่างๆ ของประเทศที่เอื้อประโยชน์กับชาวมุสลิมไม่ว่าจะเป็นการศึกษา องค์กรทางศาสนา ธนาคารอิสลาม การอนุญาตให้สตรีมุสลิมสวมใส่ผ้าคลุมศีรษะ (jilbab) ในโรงเรียน และการสนับสนุนรายการทีวีของชาวมุสลิม การเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ของเขาในการเข้าถึงอิสลาม สามารถสร้างความมั่นใจให้กับชาวมุสลิมได้ว่าเขาจะเป็นผู้นำที่ดี แต่อีกด้านหนึ่งก็มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากฝ่ายที่ต่อต้านรัฐบาลว่าการเปลี่ยนแปลงของเขาว่าล่าช้าเกินไป พวกเขาถือว่า การกระทำทั้งหมดนั้นเป็นเพียงการเสริมให้พลังอำนาจของซูฮาร์โตมีความแข็งแกร่งมากขึ้น

²⁹ Ibid.

³⁰ Ibid., pp.87-89.

อย่างไรก็ตามในช่วงค.ศ.1997 เป็นช่วงเวลาที่ประเทศต้องเผชิญกับผลกระทบของวิกฤติทางเศรษฐกิจซึ่งเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการดำเนินเศรษฐกิจของรัฐบาลและความผิดพลาดในการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ของประเทศ เช่น การอุตสาหกรรม การเกษตร การธนาคาร การก่อสร้าง ข้อมูลข่าวสาร การคมนาคม โทรคมนาคม และการท่องเที่ยว แทนที่เม็ดเงินจะไหลเข้ามาในชุมชนของชาวอินโดนีเซีย แต่กลับกระจุกตัวอยู่ในครอบครัวของกลุ่มคนรวยที่มั่งคั่ง เศรษฐกิจของชาวมุสลิมส่วนใหญ่ถูกจำกัดอยู่ในแค่ธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็กที่เป็นภาคส่วนที่ไม่เป็นทางการ ทำให้รู้สึกถึงความไม่เป็นธรรมซึ่งทำให้เกิดช่องว่างทางชนชั้นที่ร่ำรวยและชนชั้นที่ใช้แรงงานงานเพิ่มมากขึ้น นำมาสู่บทบาทของผู้นำกลุ่มมุสลิมหลักของประเทศในการต่อต้านระบอบการปกครองของซูฮาร์โตเอง

3.1 บทบาทของอับดุลเราะห์มาน วาฮิด

ช่วงยุคระเบียบใหม่ รัฐบาลกดดันนักการเมืองอย่างหนัก ทำให้องค์กรมุสลิมต้องปรับการทำงานของตัวเองเพื่อได้รับการสนับสนุนจากรัฐ ค.ศ.1984 อับดุลเราะห์มาน วาฮิด ผู้นำองค์กร NU ใช้ยุทธศาสตร์ร่วมมือกับรัฐบาลและการเผชิญหน้ากับระเบียบใหม่ (accommodation and confrontation) ในช่วงเวลานั้น NU ยังไม่ได้เข้ามาร่วมมือกับรัฐบาลอย่างเต็มที่แต่เพียงเน้นการทำงานกิจกรรมทางศาสนา หลังจาก ค.ศ. 1996 รัฐบาลต่างสนับสนุนกลุ่ม NU อีกครั้งเพื่อสร้างพันธมิตรทางการเมืองและผลักดันพวกเขาให้เข้ามาทำงานการเมืองมากขึ้นแม้ NU ต้องเผชิญหน้ากับปัญหาการเมืองและความไม่เป็นธรรมต่างๆ ในระบบราชการ กระนั้น NU เลือกที่จะรักษาเสียงข้างมากของพรรค Golkar ซึ่งเป็นพรรครัฐบาลเพราะเป็นกำลังสำคัญในการสนับสนุนรัฐบาลต่อไป³¹

อย่างไรก็ตามการตัดสินใจของ NU ในการให้ความร่วมมือกับระบอบการเมือง ทำให้กลุ่มมุสลิมขาดแนวร่วมสำคัญในการต่อต้านซูฮาร์โต ประกอบกับความพ่ายแพ้ของนางเมกาวัตี ซูการ์โน บุตรี ผู้นำพรรค PDI ในการต่อต้านซูฮาร์โต ทำให้อับดุลเราะห์มานมองว่ายุคนี้เป็นยุคที่ดีในการสนับสนุนรัฐบาลมากกว่าการคัดค้าน แม้สมาชิกคนอื่นๆ จะรู้สึกผิดหวังกับบทบาททางการเมือง

³¹ Ibid.,pp.148-149.

ของเขาที่ยังไม่ค่อยชัดเจนเท่าไรหรอก แต่เหตุผลที่ชัดเจนประการหนึ่งคือการที่องค์กร NU ยังคงมุ่งสร้างความสัมพันธ์กับรัฐบาลเพื่อยังคงได้รับผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อไป กระนั้นการที่อับดุลเราะห์มานยังคงสนับสนุนรัฐบาลชูฮาร์โตได้สร้างความโกรธเคืองให้กับกลุ่มที่สนับสนุนประชาธิปไตยรวมทั้งสมาชิกบางส่วนของ NU ด้วย³²

แม้ผู้นำศาสนาจะสนับสนุนแนวคิดให้แยก NU ออกจากการเมือง เพื่อสร้างแรงกดดันในการต่อต้านรัฐบาล แต่ผู้นำศาสนาส่วนใหญ่เห็นด้วยกับแนวทางสมานฉันท์กับรัฐบาล ดังนั้น NU จึงสนับสนุนการเลือกตั้ง ใน ค.ศ.1997 ช่วงเวลานั้นอับดุลเราะห์มานเริ่มโจมตีอามีน ราฮิส ผู้นำมุสลิมสมัยใหม่ด้วยเหตุผลที่ว่าพยายามสนับสนุนตัวเองเข้ามาเป็นผู้นำในการต่อต้านตัวเข้ามาในการเมือง แม้สมาชิกส่วนใหญ่ของ NU จะสนับสนุนชูฮาร์โต แต่สมาชิก NU ที่เป็นคนรุ่นใหม่ยังคงตั้งคำถามต่อแนวทางขององค์กรที่ให้การสนับสนุนรัฐบาลเผด็จการ³³

3.2 บทบาทของอามีน ราฮิส

ในช่วงท้ายยุคชูฮาร์โต ความสัมพันธ์ของมุฮัมมัดดิยะห์กับระบอบการเมืองยังคงมีความไม่ลงรอยอยู่สูงมาก เมื่อกล่าวถึงอามีนเขาเป็นบุคคลที่ชื่นชอบของกลุ่มผู้นำของปัญญาชนมุสลิมสมัยใหม่และร่วมงานกับรัฐบาลได้ง่าย องค์กรมุฮัมมัดดิยะห์มักได้รับการสนับสนุนการก่อตั้งโรงเรียน โรงพยาบาลและสถาบันทางสังคมต่างๆ กระนั้นอามีนมักตั้งคำถามถึงเรื่องของควมมีประสิทธิภาพในการบริหารประเทศของรัฐบาลช่วงยุคระเบียบใหม่ในทำนองที่ว่า แม้ชุมชนมุสลิมจะได้สิทธิพิเศษต่างๆ ตามกฎหมาย แต่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงลักษณะของระบอบที่กดขี่ได้ เช่น การให้สิทธิพิเศษกับชาวจีนในเรื่องเศรษฐกิจและมักกีดกันคนไม่ใช่มุสลิมให้เข้ามาในระบบข้าราชการ ต่อมาในช่วงท้าย ค.ศ.1996 และ ค.ศ.1997 อามีนเริ่มวิจารณ์ชูฮาร์โตเกี่ยวกับการเอื้อประโยชน์ให้การพวกพ้องของเขามากขึ้น วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นเมื่อ ค.ศ.1997

³² Ibid.,pp.150-151.

³³ Ibid.,p.151.

เป็นสิ่งตอกย้ำให้อามีนต้องร่วมมือกับมุฮัมมะดิยะห์มากขึ้นในการวิพากษ์วิจารณ์ระบอบการเมือง อีกทั้งยังประกาศลงสมัครประธานาธิบดีใน ค.ศ. 1997³⁴

ในช่วง ค.ศ.1996 การใช้มาตรการในการกดดันกลุ่มพรรคการเมืองอิสลามไม่ให้เข้ามามีบทบาทสำคัญทางการเมือง ทำให้อามีนไม่สามารถมีอิทธิพลเหนือพรรคการเมืองในสภาที่ปรึกษาประชาชนได้ ทว่า วิถีการดำเนินทางเศรษฐกิจไม่สามารถหยุดยั้งเขาวิจารณ์ระบอบเผด็จการ แม้เมกาวาตี ผู้นำพรรค PDI กับอับดุลเราะห์มานยังคงไม่วิจารณ์รัฐบาลในช่วงเวลานั้น แต่เขามีความพยายามในการสร้างพันธมิตรเพื่อต่อต้านซูฮาร์โตโดยร่วมมือกับอับดุลเราะห์มาน เมกาวาตี กลุ่มชาตินิยม มุสลิมจารีตและมุสลิมสมัยใหม่³⁵ แต่สุดท้ายอามีนไม่สามารถรวบรวมพันธมิตรให้เป็นหนึ่งเดียวในการต่อต้านซูฮาร์โตได้ ทำให้เขาต้องกลับเข้ามาทบทวนยุทธศาสตร์การต่อต้านฝ่ายซูฮาร์โต ช่วงเวลานั้น เมื่อเขารู้ว่า บีเจ ฮาร์บีบี ซึ่งเป็นผู้นำมุสลิมสมัยใหม่คนสำคัญในฝ่ายรัฐบาลซูฮาร์โต จะได้รับการแต่งตั้งเป็นรองเป็นประธานาธิบดีเขาจึงลดการวิจารณ์ซูฮาร์โตน้อยลงไปด้วยเพราะ บีเจ ได้สร้างความมั่นใจให้อามีนว่าจะสามารถเอาชนะวิถีการดำเนินทางเศรษฐกิจนี้ได้ กระนั้นอามีนกลับถูกวิจารณ์อย่างหนักและถูกกล่าวหาว่าพยายามสนับสนุนบีเจ ฮาร์บีบี เพื่อหวังว่าสมาชิกมุฮัมมะดิยะห์ จะได้เข้ามามีตำแหน่งสำคัญรัฐบาล เมื่อผลการเลือกตั้งออกมาปรากฏว่าซูฮาร์โตสามารถเข้ามาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีเป็นสมัยสุดท้าย โดยมีฮาร์บีบีเป็นรองประธานาธิบดี กลับทำให้การวิจารณ์รัฐบาลของเขาก่อนหน้านี้ลดความสำคัญลงไป³⁶

3.3 องค์การปัญญาชนมุสลิม(ICMI): การต่อต้านและการสร้างความร่วมมือ

อาจกล่าวได้ว่ามีความเป็นไปได้น้อยในการที่กลุ่มอิสลามการเมืองจะร่วมกันสร้างพันธมิตรภายในเพื่อต่อต้านระบอบซูฮาร์โต กระนั้นก็มีการประนีประนอมระหว่างฝ่ายรัฐบาลและฝ่ายสมาชิกองค์การปัญญาชนมุสลิม (Ikatan Cendekiawan Muslim Indonesia-ICMI) ที่เดิมเคยวิจารณ์ซูฮาร์โต สมาชิก ICMI เห็นว่าความร่วมมือกับระบอบเป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการเข้าไป

³⁴ Ibid.,p.157.

³⁵ Ibid.,p.158.

³⁶ Ibid.,p.167.

ตกเถียงกับรัฐบาลในประเด็นต่างๆได้ โดยเฉพาะการผลักดันให้เกิดการกระจายและการเข้าถึงทรัพยากรของของชนชั้นนำให้มาสู่ธุรกิจของชาวมุสลิม อย่างไรก็ตามในปี ค.ศ.1997 สมาชิกมุฮัมมะดิยะห์กับสมาชิก ICMI ต่างรู้สึกว่าการให้พวกเขาเข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองอีกต่อไป ทว่า สมาชิกบางส่วนของมุฮัมมะดิยะห์ยังไว้วางใจใน ปี เจฮาร์บีบี รองประธานาธิบดี ทำให้สมาชิกมุฮัมมะดิยะห์บางส่วนสามารถเข้ามาดำรงตำแหน่งในฝ่ายข้าราชการ พรรคโกลดคาร์และฝ่ายกองทัพแห่งชาติจึงทำให้ ICMI เริ่มพัฒนาจุดยืนในการเข้ามาร่วมกับระบอบการเมืองเพื่อตรวจสอบระบอบการเมืองอีกครั้งหนึ่ง โดยส่งสมาชิกเข้าทำงานในฝ่ายราชการและตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการบริหารประเทศ เช่น ความสงสัยในเรื่องการพัฒนาเทคโนโลยีของประเทศเพื่อพัฒนาศักยภาพทางการทหารของกองทัพ³⁷

ในไม่ช้าชูฮารีโตก็ก้าวลงจากตำแหน่งเนื่องจากสถานการณ์การต่อต้านของกลุ่มนักศึกษาที่ไม่สามารถควบคุมได้ นอกจากนี้ การก่อความไม่สงบภายในประเทศยังเป็นเหตุให้สถานการณ์ภายในประเทศเกิดความวุ่นวาย³⁸ ในช่วงสุดท้าย ทั้งอับดุลเราะห์มาน เมกาวัตี และนักการเมืองสายชาตินิยม ต่างเกรงว่าการสนับสนุนให้ชูฮารีโตลงจากตำแหน่งจะเปิดทางให้กลุ่มมุสลิมสมัยใหม่เข้ามามีอำนาจ และจะเข้ามากำหนดวาระต่างๆ ทางการเมือง อย่างไรก็ตามด้วยกระแสการต่อต้านระบอบเผด็จการจากนักศึกษาและประชาชนอย่างหนักประกอบกับสถานการณ์วุ่นวายภายในประเทศ ทำให้อับดุลเราะห์มาน เมกาวัตีและกลุ่มมุสลิมสมัยใหม่เลือกที่จะเข้าร่วมกับขบวนการนักศึกษาและกลุ่มปัญญาชนผลักดันให้ชูฮารีโตก้าวลงจากตำแหน่ง

4.สรุป

จะเห็นได้ว่าในช่วงต้นยุคระเบียบใหม่ แนวทางการเมืองของกลุ่มองค์กรมุสลิมมุ่งเน้นไปที่การดำเนินยุทธศาสตร์การเข้ามามีส่วนร่วม (accommodation) ทำให้กลุ่มต่างๆ ได้รับการยอมรับในฐานะที่เป็นอิสลามพลเมือง (civil Islam) แต่ช่วงปลายยุคระเบียบใหม่พวกเขาเริ่มที่จะใช้สถาบันหรือตัวแทนในฐานะที่เป็นวิถีทางในการแยกตัวเองออกจากระบบเผด็จการ และตั้งตัวเองสู่

³⁷ Ibid.,pp.163-164.

³⁸ Ibid.,p.182.

รูปแบบใหม่ของการเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น ดังเช่นที่เกิดการเปลี่ยนแปลงในกลุ่มปัญญาชนมุสลิมที่เป็นนักเคลื่อนไหวทางสังคม พวกเขาต้องการปฏิรูปและมีความต้องการประชาธิปไตยมากขึ้น ส่วนกลุ่มการเมืองมุสลิมอื่นๆแม้ยังคงสนับสนุนพรรคการเมืองอย่างพรรคใหญ่อย่างพรรค Golkar และพรรค PPP ซึ่งเป็นพรรคชาตินิยม แต่พวกเขาก็มีความปรารถนาที่จะเห็นประเทศเปลี่ยนแปลงไปจากระบบอบเผด็จการไปสู่ประชาธิปไตย

บทที่ 4

อิสลามการเมืองหลังยุคระเบียบใหม่ : ความท้าทายสู่ความเป็นประชาธิปไตย

ค.ศ.1997 เป็นช่วงเวลาที่อินโดนีเซียเผชิญวิกฤตการณ์เศรษฐกิจ ตามมาด้วยความรุนแรงไปทั่วทั้งเมืองจาการ์ตา เมดาน โซโล บันยิวาจิ ยอร์กยาการ์ตา ปาดัง และสุราบายา กระทั่งวันที่ 21 พฤษภาคม ค.ศ.1998 เป็นวันที่กลุ่มนักศึกษามหาวิทยาลัย ปัญญาชน และนักเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งหลายร่วมผลักดันให้ประธานาธิบดีซูฮาร์โตลงจากตำแหน่งหลังจากปกครองประเทศมาเป็นเวลากว่า 32 ปี ช่วงเวลาดังกล่าวถือเป็นช่วงเวลาของความไร้เสถียรภาพทางการเมือง สังคม และเศรษฐกิจของอินโดนีเซียอย่างมาก

หลังจากยุคระเบียบใหม่ อินโดนีเซียได้เข้าสู่ยุคการปฏิรูป (reformasi) ทำให้ภาคส่วนต่างๆ สามารถเข้ามาสู่พื้นที่ทางการเมือง โดยไม่มีอุปสรรคในเชิงของโครงสร้างของสังคมและวัฒนธรรมเป็นตัวขัดขวางดังในอดีต ช่วงเวลาดังกล่าวเกิดพรรคการเมืองอย่างไม่เป็นทางการกว่า 141 พรรค ในจำนวนนั้นมีพรรคการเมืองมุสลิมกว่า 42 พรรค อีกทั้งยังเกิดการขยายตัวของกลุ่มอิสลามการเมืองอื่นๆ¹ ประเด็นสำคัญที่ต้องการนำเสนอคือพลวัตของกลุ่มอิสลามการเมืองนับตั้งแต่หลังยุคระเบียบใหม่จนถึงช่วงก่อนหน้า 9/11 ในสามประเด็นด้วยกัน ประเด็นแรก การปรากฏขึ้นของกลุ่มอิสลามการเมืองต่างๆ หลังยุคระเบียบใหม่ ประเด็นที่สอง การก่อตัวและจุดสิ้นสุดในการเป็นพันธมิตรทางการเมืองของกลุ่มอิสลามการเมืองในช่วง 1999-2001 ประเด็นที่สาม การปรากฏขึ้นของกลุ่มกองกำลังมุสลิมติดอาวุธต่างๆ หลังยุคซูฮาร์โต

¹ Bahtiar Effendy, *Islam and the state in Indonesia*, 1st (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2003), p.199.

1. พลวัตของกลุ่มอิสลามการเมืองหลังยุคซูฮาร์โต

หลังการปกครองของซูฮาร์โตในเดือนพฤษภาคม ค.ศ.1998 อินโดนีเซียเป็นประเทศโลกมุสลิมประเทศหนึ่งที่น่าจับตามองนับแต่การเปลี่ยนผ่านจากยุคเผด็จการไปสู่ยุคประชาธิปไตย อีกทั้งยังเป็นหนึ่งในศูนย์กลางของการเปลี่ยนแปลงโลกมุสลิม กระนั้น ความสำเร็จของการปฏิรูปอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียไม่ได้เป็นที่รับรู้มากนักเพราะยังถูกบดบังไปด้วยความรุนแรงทางชาติพันธุ์และศาสนาตั้งแต่ ค.ศ.1999-2000 ดังเช่น ความขัดแย้งระหว่างชาวคริสเตียนและชาวมุสลิมทางตะวันออกของหมู่เกาะมาลุกและในบางพื้นที่ใกล้สุลาเวสี

กระแสประชาธิปไตยนำมาสู่กระบวนการผลักดันให้เกิดการเลือกตั้งในอินโดนีเซีย ผลการเลือกตั้งใน ค.ศ.1999 ปรากฏว่าพรรค Golkar ยังคงกุมเสียงข้างมากของประเทศ และแม้จะมีพรรคการเมืองที่ยึดโยงอยู่กับอัตลักษณ์อิสลามอยู่เป็นจำนวนมากแต่พรรคเหล่านี้ก็มีแนวทางที่แตกต่างกันไปไม่ว่าจะเป็นพรรคการเมืองที่ยึดเป้าหมายเพื่อสร้างรัฐบาลอิสลาม หรือพรรคการเมืองอิสลามที่รับเอาหลักการปัญจศีลเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากประชาชนในวงกว้าง โดยภาพรวม แม้อินโดนีเซียมีประชากรที่นับถือศาสนาอิสลามกว่า 85 เปอร์เซ็นต์ของผู้มีสิทธิการเลือกตั้ง แต่ปัจจัยอื่นๆ ก็ยังมีผลต่อการตัดสินใจทางการเมืองของพวกเขานอกจากศาสนาอิสลาม² กล่าวได้ว่าหลังยุคระเบียบใหม่สามารถจำแนกกลุ่มอิสลามการเมืองต่างๆ ได้ ดังนี้

1.1 กลุ่มพรรคการเมืองมุสลิมขององค์กรนะห์ดาตุลอุลามาฮ์

ในช่วง ค.ศ.1973 ระบอบเผด็จการมักขวางกั้นการรวมตัวขององค์กรมุสลิมทั้งสองสายในการก่อตั้งพรรคการเมืองมุสลิม ผู้นำองค์กร NU จึงมีจุดยืนในการต่อต้านรัฐบาลซูฮาร์โตอย่างมาก แต่หลังจากยุคระเบียบใหม่ สมาชิก NU และผู้นำศาสนาต่างตอบรับการก่อตั้งพรรคการเมืองคือพรรค PKB (Partai Kebangkitan Bangsa) ในช่วงเวลานั้น แม้การก่อตั้งพรรคการเมืองขององค์กร NU จะเป็นการลดทอนความสำคัญของงานเชิงมิตีสังคมนิยมและวัฒนธรรมขององค์กร กระนั้น

² Gordon P.Means, Political Islam in southeast Asia, (Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2009), pp.295.

กลุ่มผู้นำศาสนาขององค์กร NU เองก็สามารถผลักดันการก่อตั้งพรรค PKB จนสำเร็จ โดยไม่ได้ยึดติดกับสัญลักษณ์ของศาสนาและอุดมการณ์แบบ อิสลาม-ชาตินิยม³

หลังจากการล่มสลายของยุคระเบียบใหม่ พรรค PKB ซึ่งมีสมาชิก NU เป็นส่วนใหญ่ เข้าไปมีบทบาทในพรรค PPP ซึ่งเป็นพรรคการเมืองมุสลิมใหญ่ของประเทศได้มากขึ้น⁴ ชัยชนะของพรรค PKB ทำให้มีพรรคการเมืองแตกออกเป็นหลายพรรคด้วยกัน เช่น SUNI (Solidaritas Uni National Indonesia) PNU (Partai Nahdlatul Ummat) PKU (Partai Kebangkitan Ummat) ต่อมาเมื่ออับดุลเราะห์มาน วาฮิด ขึ้นดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี เขามักสนับสนุนประชาธิปไตยและการอ้างสันติภาพระหว่างประเทศ ในขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับองค์กร NU ที่เน้นงานทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมเป็นสำคัญ อีกทั้งส่งเสริมบรรยากาศทางสังคมและกระแสการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย ดังนั้นแนวทางของนายอับดุลเราะห์มานจึงเป็นการผสมผสานกันระหว่างแนวทางแบบโลกวิสัยนิยม ชาตินิยม และอิสลามสายจารีตนิยม เพื่อปฏิรูปสถาบันทางการเมืองที่สามารถเข้ากันได้กับหลักการอิสลามและสังคมอินโดนีเซีย⁵

1.2 กลุ่มพรรคการเมืองมุสลิมขององค์กรมุฮัมมะดิยะห์

หลังยุคซูฮาร์โตพรรค PAN เป็นพรรคการเมืองที่มีบทบาทมากกว่าพรรคการเมืองใหม่อื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นบทบาททางการเมือง เศรษฐกิจ ชีวิตความเป็นอยู่ การต่อต้านการคอร์รัปชัน สิทธิมนุษยชน เป็นต้น ความเข้มแข็งของ PAN สะท้อนให้เห็นถึงความเชี่ยวชาญของพรรคในการวางแนวทางการเมืองต่างๆ อีกทั้งยังประกาศพร้อมที่จะเข้ามาร่วมกันเป็นพันธมิตรกับพรรค PDI (Partai Demokrasi Indonesia)⁶ อย่างไรก็ตามยังมีความขัดแย้งภายในพรรคการเมือง PAN (Partai Amanat Nasional) ในช่วงที่ก่อตั้งพรรคการเมือง เพราะอะมีน ราฮิสผู้นำองค์กรมุฮัมมะดิ

³ Marcus Mietzner, "Nationalism and Islamic politics: Political Islam in the post-Suharto era" in *Reformasi: Crisis and change in Indonesia*, eds. Arief Budiman, Barbara Hatley and Damien Kingburry. (Australia: Monash Asia Institute, 1999), p.175.

⁴ Ibid.,pp.184

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.,pp.188-189.

ยะห์รับเอาแนวทางชาตินิยมมาเป็นพื้นฐานสำคัญของพรรคมากกว่าแนวทางศาสนาอิสลาม ขณะที่ PAN ยังคงมีความสัมพันธ์กับกลุ่มองค์กรมุสลิมปฏิบัติสายเคร่งครัดอื่นๆ นอกภาครัฐ เช่น DDII (Dewan Da'wah Islamiyah Indonesia) หรือ KISDI (Komite Indonesia untuk Solidaritas Dunia Islam - KISDI) ในเรื่องความร่วมมือกันต่อต้านกระแสการโจมตีโลกมุสลิมจากภายในและภายนอกประเทศ อย่างไรก็ตามอาจมีข้อจำกัดที่มองว่าจะทำให้กลุ่มมุสลิมบางกลุ่มไม่พอใจกับแนวทางของเขา ในขณะที่ยังคงใช้ความพยายามนำเอาแนวทางพหุนิยมมาปรับใช้เพื่อสร้างความร่วมมือกันจากหลายกลุ่มศาสนาและชาติพันธุ์ แม้อาจยังไม่ได้รับการยอมรับทั้งหมด⁷

1.3 กลุ่มพรรคการเมืองมุสลิมอื่นๆ

หลังจากยุคระเบียบใหม่ยังคงมีกลุ่มมุสลิมสมัยใหม่อื่นๆอีกเป็นจำนวนมากรวมตัวกันเพื่อก่อตั้งพรรคการเมืองตามแนวทางของพรรคมัสนูมิที่เคยถูกห้ามในช่วงทศวรรษ 1960 ตัวอย่างเช่น พรรค PBB (Partai Bulan Bintang) เป็นพรรคที่มีฐานเสียงอยู่ทางเกาะสุมาตราและกะลิมันตัน ในช่วงแรกพรรค PBB เป็นพรรคที่ชูอุดมการณ์อิสลามอย่างชัดเจนแตกต่างจากพรรคการเมืองมุสลิมส่วนหนึ่งที่ชูแนวทางแบบโลกวิสัยหรือหลักปรัชญาศีล กระนั้นพรรคยืนยันว่าต้องการพัฒนาระบบของการเมืองที่เข้มแข็งโดยไม่ใช้ความรุนแรงและเคยเสนอให้มีเขตปกครองตนเองมากกว่าการก่อตั้งรัฐอิสลาม

อย่างไรก็ตามต่อมา PBB ก็ปรับยุทธศาสตร์ของตัวเองโดยการรับเอาแนวทางชาตินิยมเข้ามา⁸ นอกจากนี้ยังมีพรรคการเมืองมุสลิมในกลุ่มนี้ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากแนวทางพหุนิยม เช่น PK (Partai Kealilan) และ KAMMI (Kesatuan Aksi Mahasiswa Muslim Indonesia) ที่ก่อตั้งขึ้นมาจากเครือข่ายนักศึกษามุสลิมที่เคยรวมตัวกันต่อต้านประธานาธิบดีซูฮาร์โต พวกเขามีความหวังว่าจะสามารถก่อตั้งพรรคการเมืองมุสลิมที่เปรียบเสมือนเป็นสะพานเชื่อมโยงชาวมุสลิมสมัยใหม่และชาวมุสลิมสายแบบจารีตประเพณีเข้าด้วยกัน⁹

⁷ Ibid.

⁸ Ibid., pp. 189-191.

⁹ Ibid., pp. 191-192.

โดยสรุป การก่อตัวของพรรคการเมืองมุสลิมที่มากขึ้นในช่วงหลังยุคระเบียบใหม่ ส่วนใหญ่จะมีลักษณะของการผสมผสานกันระหว่างอุดมการณ์ ศาสนา ชาตินิยมและโลกวิสัย ซึ่งแตกต่างจากยุคก่อนหน้า¹⁰ที่พรรคการเมืองมุสลิมมักเน้นอุดมการณ์อิสลามอย่างเข้มข้น อย่างไรก็ตาม ภายใต้อิทธิพลของความแตกต่างภายในกลุ่มพรรคการเมืองอิสลามต่างๆ กล่าวคือ องค์กร NU ได้จัดตั้งพรรคการเมือง PKB แต่มักไม่ยึดติดกับสัญลักษณ์ทางศาสนา อีกทั้งยังมีสมาชิกขององค์กรเข้าไปมีบทบาทสำคัญ ในพรรค PPP ซึ่งเป็นการเมืองใหญ่ของประเทศ ส่วนองค์กรมุฮัมมะดิยะห์มีการจัดตั้งพรรคการเมือง PAN ซึ่งรับเอาแนวทางชาตินิยมและพหุนิยมเข้ามาเช่นเดียวกัน แต่ต้องเผชิญกับข้อวิจารณ์ต่างๆ ในเรื่องความสัมพันธ์พิเศษกับกลุ่มชนชั้นนำทางการเมืองของรัฐบาลบีเจฮาร์ ปีบี และกลุ่มองค์กรมุสลิมสมัยใหม่เช่น DDII หรือ KISDI ที่นิยมแนวทางอิสลามมากกว่า ส่วนพรรคอื่นๆ เป็นพรรคการเมืองที่ดำเนินตามแนวทางของพรรคมัสมุญมิที่ไม่ได้มีเป้าหมายของการจัดตั้งรัฐอิสลามแต่ยังนิยมแนวทางอิสลามมากกว่าพรรคการเมืองอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด

2. อิสลามการเมือง:ความขัดแย้งและจุดสิ้นสุด ค.ศ.1999-2001

หลังยุคระเบียบใหม่ตามมาด้วยการขึ้นมาดำรงตำแหน่งในช่วงเวลาสั้นๆ ของประธานาธิบดีคนที่สามของประเทศคือบาการุดดิน ยูซุฟ ฮาบิบี หรือบี เจ ฮาร์บีบี [1998-1999] พรรคฝ่ายรัฐบาลในขณะนั้นคือพรรค Golkar (Partai Golongan Karya) ที่ส่วนใหญ่ประกอบไปด้วยสมาชิกขององค์กรมุสลิมสมัยใหม่ไม่ว่าจะเป็น ICMI (Cendekiawan Muslim Indonesia) หรือ HMI (Himpunan Mahasiswa Islam) ในช่วงเวลานั้น แนวทางแบบพหุนิยมในการเมืองอินโดนีเซียแสดงให้เห็นถึงวิสัยทัศน์มากที่สุดท่ามกลางความขัดแย้งในกลุ่มพรรคการเมือง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผชิญหน้าทางการเมืองและในเชิงอุดมการณ์ระหว่างพลังทางการเมืองไม่ว่าจะเป็นการเมืองอิสลามและพรรคการเมืองแบบโลกวิสัยที่ยังคงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง¹⁰

ในขณะเดียวกัน กระแสของการปฏิรูปประเทศ(reformasi) ก็เป็นโอกาสให้ประเด็นกฎหมายอิสลามถูกหยิบยกขึ้นมาพูดอีกครั้งหนึ่ง ในช่วงที่ประธานาธิบดี บี เจ ฮาร์บีบีดำรงตำแหน่งผู้นำประเทศ กลุ่มเคลื่อนไหวมุสลิมต่างๆ มีความต้องการในการนำกฎหมายอิสลามมาใช้

¹⁰ Ibid.,pp.194-195.

ในระดับท้องถิ่นตามภูมิภาคต่างๆของประเทศเพิ่มมากขึ้น พรรคการเมืองอิสลามต่างๆ ขณะนั้นไม่
 ว่าจะเป็น PPP, PBB ,PNU ,PK ต่างก็เห็นด้วยในการฟื้นฟูกฎบัตรจากรัฐา ที่ประกอบไปด้วย
 ถ้อยคำเจ็ดคำอันเกี่ยวกับศาสนาอิสลามโดยเฉพาะที่ว่า คือ dengan kewajiban menjalankan
 syari'at Islam bagi pemeluk pemeluknya (ด้านความรับผิดชอบในการที่จะเอาหลักปฏิบัติ
 อิสลามมาใช้กับอิสลามิกชน) แทนที่รัฐธรรมนูญมาตราที่ 29 ซึ่งมีข้อความว่า “รัฐควรจะต้องมี
 พื้นฐานอยู่บนความเชื่อในพระเจ้าองค์เดียว” ขณะที่พรรคการเมือง PAN,PKB ที่สังกัดองค์กร
 มุสลิมใหญ่ทั้งสององค์กร ยังไม่เห็นด้วยกับการแก้ไขรัฐธรรมนูญด้วยรูปแบบดังกล่าว ทำให้เกิดข้อ
 ถกเถียงและนำไปสู่การล้มเหลวในการบรรจุข้อบังคับของการใช้กฎหมายอิสลามเข้ามาไว้ใน
 รัฐธรรมนูญ¹¹

อย่างไรก็ตาม แรงบันดาลใจของการนำกฎหมายอิสลามมาบังคับใช้ยังคงเกิดขึ้นอย่าง
 ต่อเนื่องในสภาพท้องถิ่นต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นระดับจังหวัดหรือตำบล อีกทั้งเกิดการความต้องการรูปแบบ
 การปกครองตนเองและระบบการเลือกตั้งคณะผู้บริหารส่วนภูมิภาคทางตรง (pilkada) จะนำมาสู่
 การออกกฎเกณฑ์บังคับใช้ชาริอะห์ในส่วนภูมิภาค (perda-syari'ah) ในหลายจังหวัดของ
 อินโดนีเซีย อาทิ อาจะห์ สุมาตราตะวันตก เรียว บันเตน ซวาตะวันตก ซวาตะวันออก กะลิมันตัน
 ได้ สุลาเวสีใต้ มาลุกูเหนือ เป็นต้น กล่าวได้ว่า การบังคับใช้ชาริอะห์ในส่วนภูมิภาคถือว่าเป็น
 ทิศทางใหม่ของการเมืองอิสลามในอินโดนีเซียที่ไม่เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์¹²

ในเดือนมิถุนายน ค.ศ.1999 กลุ่มอิสลามการเมืองต่างๆ ทั้งกลุ่มมุสลิมสายจารีตประเพณี
 และกลุ่มมุสลิมสมัยใหม่ต่างเข้าร่วมเป็นพันธมิตรทางการเมือง (poros tengah) เพื่อสร้างอำนาจ
 ต่อรองกับกลุ่มการเมืองอื่นๆ การที่อาหมิน วาอิส ผู้นำพรรค PAN (Partai Amanat Nasional) และ
 กลุ่มพรรคการเมืองอิสลามอื่นๆ เสนอให้นายอับดุลเราะห์มาน ผู้นำพรรค PKB เป็นประธานาธิบดี
 ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าทั้งสองกลุ่มอาจร่วมมือกันเพื่อมอบตำแหน่งทางการเมืองให้กับอับดุลเราะห์

¹¹ Hoorhaidi Hasan , Islamic militancy, sharia, and democratic consolidation in post-Suharto
 Indonesia.[Online], 23 October 2007. Available from <http://hdl.handle.net/10220/4399>

¹² Ibid.

มาน ขึ้นเป็นประธานาธิบดีเพื่อสกัดกั้นกลุ่มพรรคและกองทัพที่สนับสนุนนางเมกาวาตี แม้กลุ่มมุสลิมสมัยใหม่และสมาชิก NU บางส่วนจะไม่ค่อยเห็นด้วยกับการเสนอให้อับดุลเราะห์มานขึ้นเป็นประธานาธิบดี แต่พวกเขาก็ยังไม่อยากให้นางเมกาวาตีขึ้นมาดำรงตำแหน่งผู้นำประเทศ เนื่องจากเกรงว่าอาจทำให้การทำงานของกลุ่มพรรคการเมืองมุสลิมต่างๆ ทำงานได้ยากมากขึ้น อีกทั้งต้องการป้องกันฝ่ายกองทัพที่มีความใกล้ชิดกับนางเมกาวาตีขึ้นมาใช้อำนาจ ดังนั้นในวันที่ 20 ตุลาคม 1999 ด้วยเสียงสนับสนุนจากสภา MPR ทำให้นายอับดุลเราะห์มานสามารถขึ้นมาดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีคนที่สี่ของอินโดนีเซีย อีกทั้งยังสามารถดั่งเสียงจากสภา MPR ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสมาชิกของพรรคโกลคาร์เอาไว้ได้ ชัยชนะทำให้พรรค PKB สามารถขึ้นมาเป็นพรรคนำในฝ่ายรัฐบาล ส่วนนางเมกาวาตีหัวหน้าพรรค PDI-P (Partai Demokrasi Indonesia Perjuangan) ก็ก้าวขึ้นมาดำรงตำแหน่งรองประธานาธิบดี¹³

ความสำเร็จของการรวมเป็นกลุ่มอิสลามการเมืองดังกล่าวถือเป็นโอกาสที่ผลักดันระบอบเผด็จการทหารออกไปจากการเมือง อาจกล่าวได้ว่าการประนีประนอมระหว่างกลุ่มอิสลามการเมืองถือได้ว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการเชื่อมโยงความแตกต่างระหว่างกัน ขณะเดียวกันก็แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองอิสลามที่ค่อนข้างลึกซึ้งด้วย แม้รัฐบาลจะพยายามผลักดันให้เกิดความมั่นคงภายในระบบการเมืองของอินโดนีเซีย แต่น่าเสียดายว่าหลังจากนายอับดุลเราะห์มานได้รับตำแหน่งผู้นำอินโดนีเซีย เขากลับไม่ได้สานต่อการเป็นพันธมิตรทางการเมืองกับกลุ่มนักการเมืองมุสลิมสมัยใหม่อย่างราบรื่น

เมื่อมีการเลือกตั้งประธานาธิบดีคนที่สี่ในเดือนตุลาคม ค.ศ.1999 ผลปรากฏว่าอับดุลเราะห์มาน วาฮิด (1999-2001) ได้ขึ้นเป็นผู้นำประเทศ กล่าวได้ว่าช่วงเวลานี้เป็นช่วงเวลาแห่งการสร้างความร่วมมือและความขัดแย้งภายในกลุ่มพรรคการเมืองต่างๆ กล่าวคือพรรค PKB ให้การสนับสนุนเมกาวาตี ชูการ์โนบุตรขึ้นเป็นประธานาธิบดี ร่วมกับพรรคชาตินิยม ฝ่ายกองทัพและพรรค Golkar แต่อีกฝ่ายหนึ่งคือกลุ่มการเมืองมุสลิมสมัยใหม่ยังไม่ต้องการให้นางเมกาวาตีขึ้นมา

¹³ Ibid.,p.261.

บริหารประเทศ เนื่องจากที่เธอเป็นสตรีและการไม่เห็นด้วยกับทัศนคติทางการเมืองของเธอที่เป็นปรปักษ์ต่ออดีตประธานาธิบดีบี เจ ฮาร์บี¹⁴

อย่างไรก็ตามความแตกแยกเริ่มเกิดขึ้นภายในกลุ่มพันธมิตรทางการเมือง เมื่อเขาค่อยๆ ขับไล่นักการเมืองมุสลิมผู้ที่ดำรงตำแหน่งสำคัญในรัฐบาลออกไป เช่น ฮัมซะห์ ฮัซ นายพลวิรันโต ส่วนยูซุฟ คัลลา จากพรรคโกลดาร์ และลักส์มานา ซูการ์ติ จากพรรค PDI-P ก็เสียตำแหน่งทางการเมืองสำคัญอันเนื่องมาจากข้อหาการคอร์รัปชัน อาจกล่าวได้ว่า อับดุลเราะห์มานใช้เวลา 6 เดือนหลังจากการดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี ในการสลายพันธมิตรทางการเมืองของเขา¹⁵

ความคิดในการสลายพันธมิตรของกลุ่มอิสลามการเมืองสร้างความตึงเครียดให้เกิดขึ้นภายในกลุ่มอิสลามการเมืองต่างๆ ในเวลานั้น อับดุลเราะห์มานถูกวิจารณ์จากนักการศาสนาอิสลามสมัยใหม่ว่าไม่ค่อยเห็นใจชาวมุสลิมในประเทศ นอกจากนี้จะโยกย้ายผู้นำมุสลิมคนสำคัญออกจากตำแหน่งรัฐมนตรีแล้ว ยังผลักดันนโยบายต่างๆ ที่กระทบต่อความรู้สึกของผู้คนในประเทศ ไม่ว่าจะเป็นการเปิดความสัมพันธ์ทางการค้ากับอิสราเอล การริเริ่มให้สภาพที่ปรึกษาประชาชนยกเลิกการห้ามกิจกรรมต่างๆ ของกลุ่มคอมมิวนิสต์ ที่ย้อนไปตั้งแต่ ค.ศ. 1966 นอกจากนี้ในมุมมองของนักเคลื่อนไหวทางการเมืองชาวมุสลิม เขาไม่ค่อยใส่ใจกับชะตาชีวิตของชาวมุสลิมที่เกิดขึ้นท่ามกลางขัดแย้งในจังหวัดมาลุกและจังหวัดมาลุกเหนือ

ประเด็นนี้สร้างความไม่พอใจให้กับชาวมุสลิมต่างๆ มากถึงกับมีการเดินประท้วงที่จตุรัสโมนาสที่กรุงจาการ์ตาในเดือนมกราคม ค.ศ. 2000 ความขัดแย้งต่างๆ ดังกล่าวยังทำให้กลุ่มมุสลิมสมัยใหม่ขึ้นมาต่อต้านนายอับดุลเราะห์มาน ส่วนกลุ่มผู้รู้ศาสนาขององค์กร NU ก็แสดงให้เห็นถึงความกังวลกับการดำเนินการต่างๆ ของนายอับดุลเราะห์มานด้วย แต่หากพวกเขาวิจารณ์ประธานาธิบดีมากเกินไปอาจกระทบต่อผลประโยชน์ขององค์กรเช่น เงินทุนสนับสนุนงานของโรงเรียนสอนศาสนาหรือสิทธิพิเศษต่างๆ ที่จะได้รับ ช่วงเวลานั้น กระแสการต่อต้านอับดุลเราะห์

¹⁴ Marcus Mietzner, *Military politics, Islam and the state in Indonesia: From turbulent transition to democratic consolidation*, 1st (Singapore: ISEAS Publication, 2009), pp 260-261.

¹⁵ Ibid., p.262.

มานเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่กลุ่มนักการเมืองมุสลิมสมัยใหม่ก็มีความขัดแย้งกับกลุ่มกองทัพผู้นำของโกลคาร์และรองประธานาธิบดี¹⁶

กระนั้น สมาชิกขององค์กร NU ยังมีความพยายามในการรักษาตำแหน่งผู้นำประเทศไว้ได้ โดยการจัดการพูดคุยกับกลุ่มต่างๆ เช่นการพูดคุยกับกองทัพเพื่อพยายามให้อับดุลเราะห์มาน ประนีประนอมกับกลุ่มพลังทางสังคมต่างๆ นอกจากนี้ความสัมพันธ์ของเขากับพรรคการเมืองอื่นๆ ที่ไม่ใช่พรรคการเมืองมุสลิมก็ค่อนข้างมีปัญหาและเป็นไปด้วยความลึกลับ นอกจากนี้จะไม่สนับสนุนพรรคการเมืองพันธมิตรแล้ว เขายังปฏิเสธการปฏิรูปกองทัพ เป็นผลทำให้พันธมิตรทางการเมืองที่มีความสัมพันธ์กับนายอับดุลเราะห์มานต้องสลายตัวออกไป นอกจากนี้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นมายาวนานของกลุ่มการเมืองมุสลิมฝ่ายต่างๆ ในช่วง ค.ศ.1999-2004 ก็กระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนระดับรากหญ้าและผู้นำฝ่ายพลเรือนแทบทั้งหมด ความแตกแยกดังกล่าวทำให้ฝ่ายกองทัพกลับมีอำนาจเพิ่มมากขึ้น ในการจัดการกับความวุ่นวายต่างๆ ในช่วงที่รัฐบาลฝ่ายพลเรือนขึ้นมาเป็นผู้นำของประเทศ¹⁷

โดยสรุป ค.ศ.1999-2001 ถือเป็นช่วงเวลาของความไม่ลงรอยกันภายในกลุ่มอิสลามการเมือง ที่เห็นได้ชัดคือความสัมพันธ์ของกลุ่มมุสลิมสายจารีตประเพณีและกลุ่มมุสลิมสมัยใหม่ที่แสดงบทบาทซ้อนทับกับบทบาททางการเมืองแบบทางการ นอกจากนี้ยังมีความแตกแยกทางการเมืองตั้งแต่ระดับผู้นำจนถึงในหมู่ประชาชนรากหญ้า ปัญหาดังกล่าวเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการปฏิรูปกิจการต่างๆ ของประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งการปฏิรูปกองทัพซึ่งเป็นช่องว่างที่ทำให้มรดกเผด็จการสามารถเข้ามาแทรกแซงในการเมืองภาคพลเรือน อย่างไรก็ตามท่ามกลางความไม่ลงรอยกันระหว่างกลุ่มอิสลามการเมือง กระแสวิจารณ์ทิศทางของอิสลามการเมืองในประเทศที่เกิดขึ้นมาก่อนหน้านี้โดยกลุ่มปัญญาชนมุสลิมที่เป็นนักวิชาการและนักเคลื่อนไหว ก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทิศทางของอิสลามการเมืองในเวลาต่อมา

¹⁶ Ibid.,pp.263-264.

¹⁷ Ibid.,pp.268-270.

3. บทบาทของปัญญาชนมุสลิมกับทิศทางใหม่ของอิสลามการเมือง

หลังจากยุคซูฮาร์โต พัฒนาแนวทางอิสลามการเมืองใหม่ที่แตกต่างจากในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมา โดยเฉพาะตั้งแต่ช่วงปลายยุคระเบียบใหม่ กลุ่มมุสลิมที่เป็นทั้งปัญญาชนและนักเคลื่อนไหว ต่างให้ความสำคัญกับพัฒนาแนวทางอิสลามการเมืองในเชิงสัญลักษณ์น้อยลง มาสู่การรวมตัวกันของปัญญาชนมุสลิมเพื่อที่จะสร้างแนวความคิดอิสลามการเมืองทั้งในเชิงของความคิดและการปฏิบัติด้วย พวกเขาเริ่มต้นจากคำถามว่า การพัฒนาแนวทางอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียหลังยุคซูฮาร์โตเป็นอย่างไร เมื่อย้อนไปในช่วงทศวรรษ 1950-60 นักการเมืองมุสลิมส่วนใหญ่มีจุดยืนในเรื่องนี้ว่าอิสลามเต็มไปด้วยแนวความคิดในเรื่องการปกครองเหมือนในบางประเทศในโลกมุสลิมอื่นๆ คือ อิสลามนั้นเป็นทั้งศาสนาและรัฐ (Inna al-Islam al din wa al-dawla) ซึ่งหมายถึงการรับเอาแนวทางอิสลามเข้ามาเป็นพื้นฐานของรัฐ อย่างไรก็ตาม ปัญญาชนมุสลิมรุ่นใหม่ที่เป็นทั้งนักวิชาการและนักกิจกรรมต่างก็มีความสนใจเรื่องของศาสนาและการฟื้นฟูศาสนาอิสลามในบริบทของสังคมอินโดนีเซีย พวกเขามีเชื่อว่าคุณค่าของอิสลามไม่จำเป็นต้องมีการผกผันกันเข้ากับรัฐ องค์การทางการเมืองหรือแข่งขันอยู่ในระดับเดียวกัน แต่ก็ไม่ใช่ว่ามีการแยกกันระหว่างศาสนากับการเมืองอย่างสิ้นเชิง เพียงแต่ในความเป็นจริงการนำรัฐและศาสนามาเทียบเคียงอย่างเท่าเทียมกันนำไปสู่ความสับสนในเชิงโครงสร้างของรัฐและคุณค่าของอิสลาม¹⁸

แนวความคิดดังกล่าวเป็นการปฏิรูปอิสลามของกลุ่มปัญญาชนมุสลิมร่วมสมัยซึ่งมีบทบาทสำคัญตั้งแต่ช่วงทศวรรษที่ 1970 พวกเขาตระหนักถึงความจริงของสังคมการเมืองและให้คุณค่ากับหลักการปัจเจกบุคคล พวกเขามีทัศนคติว่าในความเป็นจริงแล้วอิสลามเน้นบทบาททางสังคมมากกว่าบทบาทที่เกี่ยวข้องกับระบอบการปกครองหรือสถาบันทางการเมือง ดังนั้นไม่ว่าใครจะนำหลักการต่างๆ ไปใช้ไม่ว่าจะเป็นผู้รู้ทางศาสนา (อูลามา) หรือ นักเคลื่อนไหวทางการเมือง จึงต้องไตร่ตรองให้รอบคอบเสียก่อน¹⁹

¹⁸ Bahtiar Effendy, *Islam and the state in Indonesia*, pp.103-104.

¹⁹ Ibid., pp.104-105

กล่าวได้ว่า การปรากฏขึ้นของปัญญาชนมุสลิมสมัยใหม่นั้นเป็นการตรวจสอบการฟื้นฟูของศาสนาอิสลามใหม่ที่ในเรื่องของหลักฐานทางคัมภีร์อัลกุรอานและฮาดีษ [วัจนะของนบีมุฮัมมัด(ช.ล.)] โดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเมือง พวกเขาตั้งคำถามว่าจริงหรือไม่ที่อิสลามมีการวางแนวทางชัดเจนในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเมืองหรือระบอบของการปกครอง โดยพิจารณาจากการที่ประเทศมุสลิมต่างๆ ได้เผชิญหน้ากับแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องมากมาย ได้แก่ แนวความคิดอิสลามการเมืองแบบดั้งเดิมที่เสนอโดย อับู อัล หะซัน อัล มาวัรดี , อิบน์ ตัยมียะฮ์ และปัญญาชนมุสลิมสมัยใหม่ที่วางแนวทางความสัมพันธ์ระหว่างอิสลามกับรัฐอย่างชัดเจน เช่น อาลี อับดุล อัล ราซิก, เมาลานา ซัยยิด อับดุล อะลา เมาดูดี หรือ ซัยยิด กุฎุบ²⁰

ต่อมา ปัญญาชนมุสลิมรุ่นใหม่ของอินโดนีเซียมีการตอบโต้ข้อท้าทายในเรื่องนี้ว่าในความ เป็นจริงแล้ว แนวความคิดของการมีรัฐอิสลาม (dawah Islamiyah) ไม่ได้ปรากฏอยู่ในคัมภีร์อัลกุรอาน แต่เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมาใหม่ซึ่งเป็นผลผลิตของโลกมุสลิมที่เกิดขึ้นมาเพื่อต่อต้านการครอบงำของอาณานิคมตะวันตก การประกาศการมีรัฐอิสลามอย่างเป็นทางการไม่เคยเกิดขึ้น ในระหว่างยุคกลางของอิสลาม แต่ในคัมภีร์อัลกุรอานระบุให้มีความสำคัญกับการมีความยุติธรรม และสังคมที่ดี ซึ่งเป็นเนื้อหาสาระที่ค่อนข้างที่จะเป็นสากล สำหรับ นูร์โคลิช มัดยิจ นักวิชาการมุสลิมท่านหนึ่งให้ความเห็นว่าแนวความคิดของการมีรัฐอิสลามอย่างเป็นทางการถูกนำเสนอโดยกลุ่มการเมืองอิสลามช่วงก่อนหน้าเพื่อตอบโต้การเข้ามาครอบงำของอุดมการณ์ในแบบตะวันตก แนวคิดสังคมนิยมและทุนนิยม²¹

เมื่อก้าวถึงประเด็นการได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง ปัญญาชนมุสลิมไม่ว่าจะเป็น นูร์โคลิช มัดยิจ, ฮารูน นาซูดิออน, อับดุลเราะห์มาน วาฮิด และ มูนาวีร์ ชัดซาลิ มีทัศนะที่ตรงกันว่า การสืบทอดอำนาจทางการเมืองไม่ได้เกิดขึ้นในช่วงแรกของประวัติศาสตร์อิสลามและศาสดามุฮัมมัด (ช.ล.) ไม่ได้ต้องการก่อรูปของรัฐอิสลามขึ้นมา แต่เพียงให้แนวทางในประเด็นที่มีการเฉพาะเจาะจงลงไปว่าผู้ปกครองจะต้องมีการบังคับโดยหลักการของการปรึกษาหารือร่วมกัน(การ

²⁰ Ibid.,p.105.

²¹ Ibid.

ซุรอ-syura)²² นอกจากนี้ อิสลามมีหลักการสำคัญที่เข้ามามีส่วนช่วยการบริหารงานของรัฐและ
 แง่มุมเกี่ยวกับเรื่องของการปกครอง เช่น หลักของความยุติธรรม (adl) และ หลักความเท่าเทียมกัน
 (musawah) ทั้งหมดสะท้อนแนวทางการบริหารบ้านเมืองในช่วงต้นของศาสนาอิสลามหรือในเวลา
 ที่ท่านศาสดามีชีวิตอยู่ เรียกว่ารูปแบบการปกครองมาดินะห์ (Mitsaq al Madinah) ซึ่งหมายถึง
 การปกครองที่มีกฎเกณฑ์ในเรื่องความสัมพันธ์ทางสังคมและการเมืองในชุมชนความเชื่อที่
 ประกอบไปด้วยชาวยิว มุสลิม และชนเผ่าต่างๆ เป็นชุมชนแห่งความเชื่อที่อยู่ร่วมกัน (อุมมะฮ์-
 Ummah)²³

อะห์หมัด ซารีฟ มะฮารีฟ ให้ความเห็นว่า แนวทางการปกครองมาดินะห์ เป็นเอกสารชิ้น
 สำคัญที่มีการแสดงถึงความสัมพันธ์พื้นฐานของอิสลามและรัฐ หรือความสัมพันธ์ของอิสลามกับ
 การเมือง มุนาวีร์ปัญญาชนมุสลิมอินโดนีเซียเสนอไว้ในหนังสือของเขา คือ Islam dan Tata
 Negara (อิสลามและการบริหารงานของรัฐ)ว่า ธรรมนูญมาดินะห์ไม่ได้ให้ความสำคัญกับอิสลาม
 ในฐานะที่เป็นศาสนาของรัฐอย่างเป็นทางการเท่านั้น²⁴ เมื่อกล่าวถึงธรรมนูญมาดินะห์และ
 หลักการปรัชญา กล่าวได้ว่าทั้งสองหลักการมีความสัมพันธ์กันในเชิงของชุมชนทางสังคมที่มี
 ความหลากหลายและมีการสะท้อนความคิดในเรื่องของการเป็นพี่น้องกันและกัน (Ummah,
 Ukhuwwah Islamiyah) แนวทางของ Ukhuwwah Islamiyah ดังกล่าวไม่ได้อยู่บนพื้นฐานของ
 ศาสนาอย่างเดียวแต่อยู่ที่การประสบความสำเร็จในเป้าหมายเชิงสังคมและการเมือง ซึ่งรวมไปถึง
 ความถูกต้อง ความเท่าเทียมกัน การเข้ามามีส่วนร่วมกับสังคมและรัฐ²⁵

แม้จะปฏิเสธไม่ได้ว่าการพัฒนาของอิสลามการเมืองในช่วงเวลานับจากการล่มสลายของ
 ยุคระเบียบใหม่ต้องเผชิญกับความท้าทายหลายประการด้วยกัน ทั้งการแข่งขันภายในกลุ่มอิสลาม
 การเมืองเองหรือการต้องเผชิญหน้ากับการแข่งขันทางการเมืองกับฝ่ายอุดมการณ์ทางการเมือง

²² Ibid.,pp.104-105.

²³ Ibid.,p.107

²⁴ Ibid.

²⁵ Ibid.,pp.111-112.

อื่นๆ เห็นได้จากการสถิติการเลือกตั้ง ค.ศ.1999 ที่ชาวอินโดนีเซียเลือกพรรคการเมืองอิสลามน้อยลงไปและการที่กลุ่มอิสลามการเมืองไม่ประสบความสำเร็จในการใช้อิสลามในเชิงสัญลักษณ์ก็เพื่อที่จะดึงการสนับสนุนจากชาวมุสลิมอินโดนีเซีย อาจนำมาสู่ข้อสรุปที่ว่าศาสนาไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องกับการเมืองอีกต่อไป

อย่างไรก็ตามข้อสรุปดังกล่าวยังไม่ตรงกับแนวโน้มที่มุสลิมให้ความสำคัญกับหลักการและการปฏิบัติตามแนวทางของอิสลามมากขึ้น เห็นได้จากผลสำรวจของที่จัดทำโดยศูนย์การวิจัยอิสลามและสังคม (Pusat Pengkajian Islam dan Masyarakat-PPIM) ²⁶ ที่ว่า แม้ชาวอินโดนีเซียที่จะสนับสนุนพรรคการเมืองลดลงอย่างเห็นได้ชัดจาก 22.6 เปอร์เซ็นต์ในช่วงของ 2001 และ 21.1 เปอร์เซ็นต์ใน ค.ศ.2002 แต่ผลสำรวจแสดงให้เห็นว่าผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งให้ความสำคัญกับศาสนาอิสลามเพิ่มมากขึ้น จากผลสำรวจแสดงให้เห็นว่าชาวอินโดนีเซียกว่า 57 เปอร์เซ็นต์ ใน ค.ศ.2001 และอีกกว่า 67 เปอร์เซ็นต์ ค.ศ.2002 มีความคิดเห็นว่าอินโดนีเซียควรอยู่บนพื้นฐานของคำสอนของศาสนาอิสลามซึ่งเป็นทางเลือกที่ดีที่สุดสำหรับอินโดนีเซีย นอกจากนี้ผลสำรวจเกี่ยวกับทัศนคติการใช้กฎหมายอิสลาม ปรากฏว่าชาวมุสลิมกว่า 61.4 เปอร์เซ็นต์ ใน ค.ศ.2001 และ 70.8 เปอร์เซ็นต์ ใน ค.ศ.2002 เห็นด้วยกับการใช้กฎหมายอิสลามโดยภาพรวมแต่ยังไม่ยอมรับแง่มุมของการใช้กฎหมายอิสลามที่มีมาตรการที่รุนแรง²⁶ มีการวิเคราะห์กันว่า การสนับสนุนที่ลดลงของอิสลามการเมืองในการเมืองอินโดนีเซีย ไม่ใช่ประเด็นเรื่องของการไม่นำศาสนามาเกี่ยวข้องกับ

²⁶ Sunny Tanuwidjaja, "Political Islam and Islamic Parties in Indonesia critically assessing the evidence of Islam's political decline", *Contemporary Southeast Asia* 32,1 (April 2010): 37

*นอกจากนี้ในงานของ Sunny Tanuwidjaja ยังมีผลสำรวจจากสถาบันต่างๆ ต่อเนื่องมาจนถึงปี 2009 คือ ผลสำรวจจาก PPIM 2007, Centre for Strategic and International Studies (CSIS) 2009 และ Universitas Islam Nasional (UIN) ผลสำรวจทั้งหมดชี้ว่าอิสลามยังมีความสำคัญในฐานะเป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ของชาติและชาวมุสลิมค่อนข้างมีความเคร่งครัดในศาสนาอย่างไรก็ตามชาวมุสลิมส่วนใหญ่กว่า 90 เปอร์เซ็นต์ยังให้ความสำคัญกับหลักการบัญญัติและรัฐธรรมนูญปี 1945 ใน Sunny Tanuwidjaja, "Political Islam and Islamic Parties in Indonesia critically assessing the evidence of Islam's political decline", *Contemporary Southeast Asia* 32,1 (April 2010).

การเมือง แต่เป็นการเพิ่มขึ้นของการสร้างแรงบันดาลใจแบบอิสลามที่เป็นลักษณะของการอยู่ร่วมกันในสังคมที่มีความแตกต่าง (accommodation) มากขึ้น ดังนั้นจึงเป็นความจริงว่าเกือบครึ่งหนึ่งของชาวอินโดนีเซียยังคงสนับสนุนให้มีการใช้กฎหมายอิสลามทั้งในภาครัฐและสังคมซึ่งแสดงให้เห็นว่าอิสลามยังคงมีบทบาทอย่างมากในเรื่องนี้

โดยสรุป บทบาทของกลุ่มปัญญาชนต่อทิศทางการอิสลามการเมืองมีส่วนสำคัญอย่างมากต่อการกำหนดทิศทางอิสลามการเมืองหลังยุคเผด็จการ พวกเขาเน้นให้เห็นถึงบทบาททางสังคมที่มากกว่าบทบาททางการเมืองการปกครอง ซึ่งเป็นการปฏิเสธประเด็นการก่อตั้งรัฐอิสลามอย่างเป็นทางการ แต่เน้นการนำหลักการของศาสนามาใช้อย่างเฉพาะเจาะจงในประเด็นที่เป็นประโยชน์ต่อการบริหารประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับความเป็นจริงว่าชาวอินโดนีเซียมักจะทำให้ความสำคัญกับคุณค่าของศาสนาอิสลามแบบไม่เป็นทางการมากกว่า สิ่งนี้สะท้อนให้เห็นว่าชาวอินโดนีเซียให้ความสำคัญกับหลักปรัชญาศีลในฐานะเป็นหลักการพื้นฐานสำคัญของประเทศ

4. กองกำลังมุสลิมติดอาวุธและการเพิ่มขึ้นของกลุ่มมุสลิมฐานรากนิยม

แม้การล่มสลายของยุคระเบียบใหม่จะเป็นโอกาสให้ชาวอินโดนีเซียก้าวเข้าสู่ยุคแห่งการเรียนรู้ในระบอบประชาธิปไตยมากขึ้น แต่การดำรงอยู่ของกลุ่มกองกำลังติดอาวุธมุสลิมและกลุ่มมุสลิมนิยมแนวทางแบบฐานรากบางส่วนยังคงท้าทายการดำรงอยู่ของอินโดนีเซียภายใต้หลักการปรัชญาศีล พวกเขาเรียกร้องการใช้กฎหมายอิสลามที่ยังคงเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และเข้มข้น โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษของการฟื้นฟูอิสลามทั่วโลกในช่วงทศวรรษที่ 1970 โดยผลักดันรัฐบาลบรรจุกฎบัตรจากรีตาเข้ามาไว้ในรัฐธรรมนูญ 1945²⁷ กลุ่มที่มีความโดดเด่น ได้แก่ กลุ่ม Laskar Jihad กลุ่ม MMI (Majelis Mujahideen Indonesia) และ HTI (Hizbut Tahrir Indonesia) ซึ่งต่างเรียกร้องให้ชาวมุสลิมสนับสนุนการใช้กฎหมายอิสลามเพื่อที่จะแก้ปัญหาวิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้นในอินโดนีเซียในปัจจุบัน ดังนั้นพวกเขาจึงเรียกร้องให้ใช้กฎหมายอิสลามในฐานะเป็นธรรมนูญสูงสุด เนื่องจากพวกเขามองว่าระบบการปกครองในรูปแบบปัจจุบันเป็นรูปแบบที่ไม่ชอบธรรมและเต็มไปด้วย

²⁷ Tim Huxley, *Disintegrating Indonesia?: Implication for regional security*, (New York: Oxford University Press, 2002), p.66.

ด้วยความทุจริต อย่างไรก็ตามมีสมาชิกของกลุ่มมุสลิมติดอาวุธมักตีความศาสนาเพื่อรับรองการ
ใช้มาตรการที่รุนแรงในการโจมตีสถานบันเทิงต่างๆ ที่พวกเขาอ้างว่าเป็นสิ่งชั่วร้ายและเป็นศัตรูของ
อิสลาม อาทิ คาเฟ่ ดิสโก้เทค คาสิโนและสถานบริการทางเพศต่างๆ และไม่นิยมประนีประนอมกับ
รัฐบาลและการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง²⁸

4.1 กลุ่ม MMI (Majelis Mujahideen Indonesia)

กลุ่ม MMI เป็นกลุ่มกองกำลังมุสลิมนอกแบบที่ก่อตั้งขึ้นในเมืองยอร์กยาร์การ์ตา เมื่อค.ศ.
2002 เกิดขึ้นจากการรวมตัวของกองกำลังติดอาวุธในเมืองต่างๆ เช่น โซโล ยอร์กยาร์การ์ตา เกอญู
เมน เปอไซเกอร์โต ตาสิกมาลายา และมากัสสา การทำหน้าที่ของกลุ่ม MMI เป็นเสมือนการ
รวมตัวกันของขบวนการ Darul Islam ในอดีตที่เคยเป็นฝ่ายตรงข้ามกับซุฮาร์โตและมีความคิด
ในการนำกฎหมายอิสลามเข้ามาใช้ในอินโดนีเซีย ขณะที่สมาชิกบางส่วนมีความเห็นว่าอินโดนีเซีย
ควรจะต้องปกครองด้วยเคาะลีฟะห์(ผู้นำสูงสุดของศาสนาอิสลาม) และอิมามะ (ผู้นำศาสนา-
imama) ควบคุมไปกับการปฏิวัติ (การต่อสู้ในแนวทางศาสนา) กลุ่ม MMI นิยมใช้ความรุนแรงเข้า
โจมตีสถานบันเทิงต่างๆ เช่น บาร์หรือโรงแรมและเชื่อในทฤษฎีสมคบคิดระหว่างไซออนนิสต์และ
สหรัฐอเมริกาในต่อต้านศาสนาอิสลาม แม้ทางกลุ่มมีสมาชิกเป็นจำนวนไม่มากแต่ก็ส่งกองกำลัง
สมาชิกเข้าไปต่อสู้ในจังหวัดมาลุกุ ที่เป็นพื้นที่ที่กำลังเกิดความขัดแย้งระหว่างชาวคริสเตียนและ
ชาวมุสลิม²⁹

4.2 กลุ่ม Laskar Jihad

Laskar Jihad เป็นกลุ่มกองกำลังมุสลิมนอกแบบที่โดดเด่นและได้รับความสนใจตั้งแต่
ค.ศ.2000 ในช่วงที่เกิดความขัดแย้งระหว่างพลเรือนระหว่างชาวคริสเตียนและชาวมุสลิมในมาลุกุ
ในอดีตสมาชิกเคยเป็นส่วนหนึ่งของขบวนการดาร์ลุอิสลาม (Darul Islam) ที่มีเป้าหมายให้

²⁸ Hoorhaidi Hasan , *Islamic militancy, sharia, and democratic consolidation in post-Suharto Indonesia*. [Online], 23 October 2007. Available from <http://hdl.handle.net/10220/4399>

²⁹ Tim Huxley, *Disintegrating Indonesia?: Implication for regional security*, (New York: Oxford University Press, 2002), pp.53-54.

อินโดนีเซียเป็นรัฐอิสลามในช่วงของการต่อสู้เพื่อปลดปล่อยอินโดนีเซียจากเจ้าอาณานิคมดัตช์ ปัจจุบัน สมาชิกส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาจากมหาวิทยาลัยและเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายนักศึกษา Laskar Jihad นำโดย จาฟาร์ อูมาร์ ทาลิบ ผู้นำศาสนาชาวอินโดนีเซียเชื้อสายอาหรับซึ่งเคยเข้าร่วมต่อสู้ในสงครามอัฟกานิสถานในช่วง ค.ศ. 1994-1999 พวกเขาอ้างว่ารัฐบาลล้มเหลวในการบริหารจัดการและไม่มีความตั้งใจที่จะการปกป้องชาวมุสลิมในมาลุก ดังนั้นพวกเขาจึงระดมกำลังเพื่อปกป้องชาวมุสลิมที่นั่นในนามของศาสนาเพื่อต่อสู้กับกองกำลังคริสเตียนและเข้าไปในฐานะผู้บรเทาภัย Laskar Jihad ปฏิเสธการเข้าไปมีบทบาททางเศรษฐกิจและกิจกรรมการเมืองในแบบประชาธิปไตย กระนั้นทางกลุ่มไม่ได้ต้องการเปลี่ยนอินโดนีเซียให้เป็นรัฐอิสลามแต่ต้องการต่อสู้เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของความเป็นมุสลิมอินโดนีเซียโดยเรียกร้องให้ชาวมุสลิมปฏิบัติตามกฎหมายอิสลาม³⁰

หลังจากเหตุการณ์ 11 กันยายน 2001 Laskar Jihad ได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก เพราะถูกกล่าวหาว่ามีการเชื่อมโยงกับอุซามะห์ บินลาเดน ผู้นำเครือข่ายอัลกออิดะห์ โดยมีหลักฐานสำคัญว่าผู้นำ Laskar Jihad เคยพบกับบิน ลาเดนในช่วงการทำสงครามที่อัฟกานิสถาน เพื่อต่อต้านสหภาพโซเวียต กระนั้น มีรายงานว่าเขาไม่เห็นด้วยกับสิ่งที่บิน ลาเดนคิดร้ายต่อระบอบการปกครองของซาอุดีอาระเบียและตีตัวออกห่างการเข้าร่วมประท้วงสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามอัฟกานิสถาน ทว่า เขาก็ยังเป็นนักการศาสนาที่มีแนวทางในการต่อต้านสหรัฐอเมริกา และเห็นด้วยกับสิ่งที่บิน ลาเดนทำลงไปเพื่อต่อต้านสหรัฐอเมริกา ต่อมามีการจับกุมชาวมุสลิมต่างๆที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นกลุ่มมุสลิมที่ใช้ความรุนแรงในฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และสิงคโปร์³¹

การจับกุมอนุบาการ์ บาเชียร์ เป็นตัวอย่างสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงการจับกุมแกนนำผู้ต้องว่ามีความเชื่อมโยงกับขบวนการก่อการร้ายข้ามชาติ เมื่อกล่าวถึงอนุบาการ์ เขาเป็นครูสอนศาสนาอิสลามในอินโดนีเซียที่มีสานุศิษย์จากทั่วเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ทั้งจากมาเลเซีย อินโดนีเซีย และสิงคโปร์ อีกทั้งยังเป็นสมาชิกของกลุ่มดาร์อุลอิสลามในอดีต เจ้าหน้าที่จากมาเลเซียและ

³⁰ Ibid.,p.52.

³¹ Ibid.

สิงคโปร์จึงสงสัยว่าเขาเป็นสมาชิกและผู้บังคับบัญชาของกลุ่มอัลกออิดะห์ที่เชื่อมโยงกับการก่อการร้ายไปทั่วเอเชียตะวันออกเฉียงใต้³²

มีข้อสังเกตว่าพัฒนาการของกลุ่มกองมุสลิมติดอาวุธช่วงหลังจาก ค.ศ.1998 มีความแตกต่างจากกลุ่มกองกำลังมุสลิมนอกแบบช่วงก่อน ค.ศ.1998 กล่าวคือ ในช่วงทศวรรษที่ 1970 การดำรงอยู่ของกลุ่มกองกำลังมุสลิมติดอาวุธในช่วงยุคระเบียบใหม่ มีความสำคัญต่อรัฐในการในการปราบปรามกลุ่มคอมมิวนิสต์ แต่หลังจาก ค.ศ.1998 ขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามและกองกำลังมุสลิมติดอาวุธอยู่ในฐานะที่เป็นศัตรูของทางอุดมการณ์ทางการเมืองที่ตรงกันข้ามกับรัฐ กลุ่มต่างๆ ที่เคยเป็นหุ้นส่วนสำคัญของการปฏิบัติการในพื้นที่ความขัดแย้ง โดยเฉพาะกลุ่มมุสลิมที่ปฏิบัติการทางทหารหรือกลุ่มมุสลิมติดอาวุธมีเป้าหมายการปฏิบัติการพื้นที่ต่างๆที่แตกต่างกัน³³

4.3 กลุ่ม HTI (Hizbut Tahrir Indonesia)

กลุ่ม HTI เป็นเครือข่ายขบวนการเคลื่อนไหวอิสลามนิยมแนวทางฐานรากซึ่งประกอบไปด้วยสมาชิกนักศึกษาจากรั้วมหาวิทยาลัยๆ ต่างๆ เช่น Institut Pertanian Bogor (IPB) Lembaga Dakwah Kampus (LDK) นอกจากนี้เครือข่ายยังแพร่หลายไปตามมหาวิทยาลัยในเมืองต่างๆ เช่น ที่บันดุง ยอร์กยาคาร์ตา สุราบายา มาลัง และมากัสสา การเคลื่อนไหวดังกล่าวสามารถเข้าถึงกลุ่มเครือข่ายนักศึกษาเป็นจำนวนมาก โดยใช้วิธีการจับกลุ่มและมีการพูดคุยในเรื่องศาสนา (halqas) ทางกลุ่มเรียกร้องให้มีการปกครองระบอบเคาะลีฟะห์และเรียกร้องการใช้อกฎหมายอิสลามเพราะมองว่าระบอบการปกครองในปัจจุบันไม่มีความชอบธรรมและปฏิเสธที่จะเข้าร่วมในระบอบเลือกตั้งของประเทศ³⁴

³² Ibid.

³³ Marcus Mietzner, Military politics, Islam and the state in Indonesia: From turbulent transition to democratic consolidation, p.283.

³⁴ Hoorhaidi Hasan , Islamic militancy, sharia, and democratic consolidation in post-Suharto Indonesia. [Online], 23 October 2007. Available from <http://hdl.handle.net/10220/4399>

5.สรุป

หลังจากการล่มสลายหลังยุคระเบียบใหม่ กลุ่มอิสลามการเมืองต่างกำลังติดอยู่ภายในกระแสพลวัตทางการเมืองในช่วงของการเปลี่ยนผ่านไปสู่ยุคประชาธิปไตย กล่าวคือ ความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่มอิสลามการเมืองทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ทำให้เกิดการทบทวนกระแสการปฏิรูปอิสลามการเมืองโดยกลุ่มปัญญาชนมุสลิมที่วิจารณ์การรับเอาแนวทางอิสลามเข้ามาใช้ในการเมือง นอกจากนี้การปรากฏตัวของกลุ่มกองกำลังมุสลิมนอกแบบต่างๆ ก็เป็นสิ่งท้าทายรัฐบาลในการเผชิญหน้ากับกลุ่มที่ขึ้นมาท้าทายหลักการปัจเจกบุคคลในฐานะเป็นหลักการขั้นพื้นฐานของรัฐ โดยเรียกร้องการนำกฎหมายอิสลามเข้ามาใช้ปกครองประเทศในฐานะกฎหมายสูงสุด กล่าวได้ว่าการปรากฏขึ้นของกลุ่มอิสลามการเมืองหลังการล่มสลายของซูฮาร์โตมีความหลากหลายมากและสามารถแบ่งออกได้เป็นสี่กลุ่มคือ 1) กลุ่มอิสลามการเมืองที่เป็นพรรคการเมืองซึ่งมีความหลากหลายทั้งที่ผสมผสานทางอุดมการณ์ระหว่างอุดมการณ์อิสลาม ชาตินิยม และโลกวิสัยและที่ยึดเอาอุดมการณ์อิสลามเป็นหลัก 2) กลุ่มองค์กรมุสลิมสายกลางและกลุ่มปัญญาชนมุสลิมที่ทำงานในระดับมวลชน 3) กลุ่มมุสลิมฐานรากนิยม 4) กลุ่มกองกำลังมุสลิมติดอาวุธ

บทที่ 5

อิสลามการเมืองหลังในอินโดนีเซียหลังเหตุการณ์ 9/11

หลังจากเหตุการณ์โศกนาฏกรรมเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2001 อินโดนีเซียเป็นประเทศแรก ที่แสดงความเสียใจต่อเหตุการณ์ดังกล่าวและเสนอความร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในการต่อต้าน การก่อการร้าย อย่างไรก็ตามปฏิกิริยาต่อต้านของชาวมุสลิมภายในประเทศยิ่งทวีความเข้มข้น มากขึ้น กล่าวคือ ในช่วงท้ายเดือนกันยายน ค.ศ. 2001 เมื่อสหรัฐอเมริกาประกาศโจมตี อัฟกานิสถานและประกาศให้ผู้นำกลุ่มทาลีบันส่งตัวอูซามะห์ บิน ลาดิน ผู้ต้องสงสัยว่าเป็นผู้บง การให้เกิดโศกนาฏกรรม การดำเนินการดังกล่าวของสหรัฐอเมริกายิ่งสร้างความไม่พอใจให้กับ ชาวมุสลิมซึ่งต่างตอบสนองไปในหลากหลายแนวทางด้วยกัน¹ ในบทนี้ผู้วิจัยต้องการวิเคราะห์ใน สองประเด็นด้วยกันคือ ประการที่หนึ่ง ท่าทีของรัฐบาลต่อเหตุการณ์ 9/11 และผลที่เกิดขึ้นจากการ ทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย ทั้งในอัฟกานิสถานและอิรักต่อชาวมุสลิมในอินโดนีเซีย ประการ ที่สองปฏิกิริยาและการแข่งขันระหว่างกลุ่มมุสลิมอิสลามการเมืองต่างๆ หลังจากเหตุการณ์ 9/11

1. ปัญหาความไร้เสถียรภาพทางการเมืองภายในประเทศ ช่วงการบริหารงานของรัฐบาล เมกาวาตีชูการ์โน บุตรี

เหตุการณ์การโจมตีอาคารเวิร์ลเทรดเซ็นเตอร์และกระทรวงกลาโหมสหรัฐอเมริกาเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2001 เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่เมกาวาตี ชูการ์โน บุตรีก้าวเข้ามารับตำแหน่ง ประธานาธิบดีคนที่ห้าของประเทศ (2001-2004) ในเวลานั้นความรู้สึกต่อต้านสหรัฐอเมริกาในหมู่ ชาวมุสลิมอินโดนีเซียเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและกว้างขวางเมื่อสหรัฐอเมริกาประกาศโจมตี อัฟกานิสถาน เหตุการณ์ประท้วงภายในประเทศยิ่งสร้างแรงกดดันต่อรัฐบาลเมกาวาตีเป็นอย่างมากในช่วงที่รัฐบาลกำลังฟื้นฟูความเชื่อมั่นของประเทศให้ปรากฏแก่สายตาของประชาคมโลก

¹ Robert W. Hefner, "Global violence and Indonesian Muslim politics," *American anthropologist*, new Series 3:104 (September 2002): 754.

อย่างไรก็ตามในช่วงเวลานั้นรัฐบาลยังคงเดินหน้าบริหารประเทศภายใต้บริบทที่ยังเต็มไปด้วยความไม่มีเสถียรภาพ อาทิ การแก้รัฐธรรมนูญ การปฏิรูปการเลือกตั้ง การปฏิรูปกองทัพ การต่อสู้กับการทุจริตคอร์รัปชัน ปัญหาด้านความมั่นคงและปัญหาความขัดแย้งทางชาติพันธุ์ศาสนาในที่ต่างๆ ทั้งมาลุก สุลาเวสีกลาง ปัญหาขบวนการแบ่งแยกดินแดนในอาเจะห์และปาปัว รวมทั้งการเผชิญหน้ากับความท้าทายทั้งวิกฤติเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ในช่วงของ ค.ศ.1997 ในบรรดาปัญหาต่างๆ ดูเหมือนว่าการทุจริตคอร์รัปชันดูจะเป็นปัญหาที่หนักหน่วงอย่างมาก ซึ่งเป็นปัญหาชุดเดียวกันที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่ช่วงที่อับดุลเราะห์มาน วาฮิดขึ้นเป็นผู้นำประเทศ² แม้รัฐบาลจะสามารถประนีประนอมกับผู้นำการเมืองในระดับสูงได้ แต่ก็มีจุดอ่อนที่ทำให้พรรคการเมืองเก่าแก่อย่าง Golkar และกองทัพยังคงทรงมีอิทธิพลอยู่ในการเมืองอินโดนีเซีย³

นอกจากปัญหาในเชิงการบริหารประเทศแล้ว ความท้าทายสำคัญอีกประการหนึ่งเกิดขึ้นไม่กี่สัปดาห์หลังจากที่เมกาว่าตีขึ้นมาเป็นผู้นำประเทศ กล่าวคือ กลุ่มมุสลิมสุดโต่งอย่าง FPI (Front Pembela Islam) เรียกร้องให้มีการนำกฎบัตรจารีตกลับขึ้นมาบรรจุในรัฐธรรมนูญ 1945 และเรียกร้องให้มีการใช้กฎหมายอิสลามมาใช้ในประเทศด้วย ข้อเสนอดังกล่าวตรงกับพรรค PPP (Partai Persatuan Pembangunan) และพรรค PBB (Partai Bulan Bintang) ที่เสนอต่อสภาที่ปรึกษาประชาชน (MPR) ว่าให้นำหลักจารีตศาเข้ามาใช้ในรัฐธรรมนูญ 1945 อีกครั้งหนึ่ง อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอถูกปฏิเสธโดยผู้นำมุสลิม องค์การศาสนาอิสลาม เช่น NU หรือมุฮัมมะดิยะห์รวมทั้งพรรคการเมืองใหญ่อื่นๆ ไม่ว่าจะเป็น พรรค PKB พรรคโกลดาร์ และ PDI-P (Indonesian Democrat Party) แม้การเคลื่อนไหวของพรรค PPP และพรรค PBB จะเป็นเสียงส่วนน้อยในสภาที่ปรึกษาประชาชนแต่การหยิบยกประเด็นอัตลักษณ์ของประเทศถือได้ว่าได้สร้างข้อถกเถียงต่อเนื่องมาถึงการเลือกตั้งเมื่อ ค.ศ. 2004⁴

² Ibid., p.127.

³ Rizal Sukma, *Islam in Indonesia foreign policy*, 1st (London: RoutledgeCurzon, 2003), pp.127-128.

2 การต่างประเทศของนางเมกาวัตี ชูการ์โนบุตรีก่อนหน้าเหตุการณ์ 9/11

การดำเนินนโยบายต่างประเทศในช่วงการบริหารงานของประธานาธิบดีเมกาวัตียังมีลักษณะของความเป็นชาตินิยมอยู่สูง กล่าวอีกนัยหนึ่งการต่างประเทศในช่วงการบริหารงานของประธานาธิบดีเมกาวัตี ยังคงลักษณะเก่า คือเน้นความเป็นอิสระและแข็งขัน (free and active) ซึ่งเป็นการดำเนินแนวทางนโยบายต่างประเทศที่เน้นการให้ความสำคัญกับผลประโยชน์แห่งชาติมากกว่า โดยเน้นความร่วมมือกับผู้นำโลกอย่างสหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น หรือเข้าร่วมกับกลุ่มประเทศ APEC (Asia-Pacific Economic Cooperation) ในขณะที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับแนวทางการดำเนินนโยบายต่างประเทศในหกประการด้วยกัน ประการที่หนึ่ง การรักษาความเป็นเอกภาพของชาติ ประการที่สอง การปฏิรูปกระบวนการทำให้เป็นประชาธิปไตย ประการที่สาม การทำให้เศรษฐกิจกลับคืนสู่ภาวะปกติ ประการที่สี่ การรักษากฎหมาย ความมั่นคง สันติภาพ ประการที่ห้า การกำจัดการทุจริตคอร์รัปชันและการนิยมนักพ้อง และประการที่หก การสร้างความน่าเชื่อถือของต่างชาติและเตรียมเลือกตั้งที่จะเกิดขึ้นใน ค.ศ.2004 กล่าวได้ว่า แนวทางทั้งหกประการแสดงให้เห็นว่า นโยบายต่างประเทศสมัยการบริหารงานของเมกาวัตีสะท้อนให้เห็นถึงแนวนโยบายต่างประเทศที่ดำเนินไปเพื่อเป็นการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงในการทำให้เกิดบรรยากาศทางการเมืองภายในที่เน้นความสงบเรียบร้อยมากขึ้น⁵

เมื่อกล่าวถึงทิศทางของนโยบายต่างประเทศ รัฐบาลเมกาวัตีกลับมาให้ความสำคัญกับประเทศเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่ให้ความสำคัญต่ออินโดนีเซียโดยเน้นการสร้างเสถียรภาพ ความสงบ ความมั่นคง และการสร้างความสัมพันธ์ในรูปแบบทวิภาคีทั้งทางฝั่งประเทศแถบมหาสมุทรแปซิฟิก ออสเตรเลียและสหรัฐอเมริกา ในสมัยของเธอ คำประกาศนโยบายต่างประเทศไม่มีการแสดงจุดยืนที่ชัดเจนในฐานะประเทศหนึ่งในโลกมุสลิมที่แสดงความเป็นถึงความหนึ่งเดียวและความเห็นอกเห็นใจต่อประเทศมุสลิม โดยเฉพาะประเด็นในการทำสงครามในอัฟกานิสถานตั้งแต่ ค.ศ. 2001 และความขัดแย้งระหว่างอิสราเอลและปาเลสไตน์ ซึ่งต่างจากการบริหารประเทศในช่วง

⁴Ibid.,pp.125-127.

⁵ Ibid

รัฐบาลนายอับดุลเราะห์มาน หรือสมัยนายบี เจ ฮาร์บีปี ที่ให้ความสนใจในนโยบายต่างประเทศในโลกมุสลิม หลังจากเหตุการณ์ 9/11 มีเพียงคำประกาศของรัฐมนตรีต่างประเทศขณะนั้นในทำนองที่ว่า “ปฏิบัติการในอัฟกานิสถานควรดำเนินการในเป้าหมายที่จำเพาะเจาะจง มีความเหมาะสม” หรือ “ขอแสดงความยินดีกับรัฐบาลใหม่ของอัฟกานิสถานต่อความพยายามในการฟื้นฟูประเทศ” นอกจากนี้รัฐบาลยังการขาดแผนการที่ดีในการไปเยี่ยมประเทศในแถบตะวันออกกลางในช่วงแรกของการขึ้นมาดำรงตำแหน่งผู้นำประเทศ⁶

การขาดการสนับสนุนปัจจัยของศาสนาอิสลามในนโยบายต่างประเทศของเมกาวัตสามารถเข้าใจเหตุผลได้ว่าเนื่องจากสภาพการเมืองภายในยังไม่มีเสถียรภาพและยังมีความจำเป็นในเชิงเศรษฐกิจที่ต้องอาศัยความร่วมมือของต่างประเทศ ดังนั้นจึงมีความพยายามในการสร้างความสัมพันธ์กับประเทศตะวันตกและสถาบันทางการเงินระหว่างประเทศ ได้แก่ กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund - IMF) และธนาคารโลก (World Bank) นอกจากนี้ รัฐบาลยังเน้นย้ำให้ความสำคัญของประเทศในกลุ่มอาเซียน เอเชียตะวันออก สหรัฐอเมริกาและยุโรป กล่าวได้ว่า นโยบายต่างประเทศของเมกาวัตเป็นการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่ต่อเนื่องมาตั้งแต่ประธานาธิบดีชูฮาร์โต แม้ว่าเธอจะไม่ให้ความสำคัญกับอิสลามในนโยบายต่างประเทศ กระนั้นเธอก็ไม่สามารถเพิกเฉยกับเสียงหรือมิตินี้ของชาวมุสลิมภายในประเทศได้ โดยเฉพาะหลังเหตุการณ์ 9/11 ที่แสดงให้เห็นถึงประเด็นที่มีความท้าทายต่อรัฐและสังคมมุสลิมภายในอินโดนีเซีย ในภาวะที่พลังของกลุ่มอิสลามการเมืองไม่ได้ถูกจำกัดเหมือนในอดีต⁷

3. หลังเหตุการณ์ 9/11 : ทำทีของรัฐและปฏิกิริยาของกลุ่มอิสลามการเมือง

ก่อนหน้าเหตุการณ์ 9/11 เหตุการณ์การก่อการร้ายระหว่างประเทศยังมีความไม่ชัดเจนและยังห่างไกลจากความรู้สึกของชาวอเมริกันมาก หลังจากที่เกิดโศกนาฏกรรมเมื่อวันที่ 11 กันยายน 2001 ภาพข่าวและเนื้อหาของเหตุการณ์ที่เสนอทางสื่อมวลชนของสหรัฐอเมริกาในครั้ง

⁶ Ibid., pp. 130-131.

⁷ Ibid.

นั่นทำให้ประชาชนทั่วไปรู้สึกโศกเศร้าเสียใจและหวาดกลัวภัยก่อการร้าย ยิ่งสร้างแรงสนับสนุน และเป็นข้ออ้างที่ทำให้สหรัฐอเมริกาเข้าโจมตีอัฟกานิสถานเพื่อกวาดล้างกลุ่มอัลกออิดะห์

ผลกระทบของการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐอเมริกาต่อการเมืองภายในประเทศของอินโดนีเซียเป็นสิ่งที่ทำทลายอย่างมากต่อรัฐบาลเมกาวาตี นอกจากการที่รัฐบาลยังคงต้องเร่งฟื้นฟูเศรษฐกิจและความเชื่อมั่นจากต่างประเทศ และการเผชิญหน้ากับความเปราะบางของสถานการณ์ภายในประเทศ ท่าทีของรัฐบาลในการร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายก็เป็นสิ่งที่ทำร้ายรัฐบาลหลังจากเหตุการณ์ 9/11 ในการสร้างสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างการรับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาเพื่อทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายและการให้ความสำคัญกับกลุ่มมุสลิมภายในประเทศที่ต้องการให้รัฐบาลแสดงจุดยืนต่อต้านสหรัฐอเมริกา

ในช่วงเวลานั้น รัฐบาลรับรู้ได้ถึงแรงกดดันที่เกิดขึ้นจากชุมชนมุสลิมเป็นอย่างดี เมื่อเมกาวาตีในฐานะประธานาธิบดีของอินโดนีเซียกำลังเตรียมเดินทางไปเยี่ยมและแสดงความเสียใจต่อรัฐบาลสหรัฐอเมริกาในเหตุการณ์วินาศกรรมในวันที่ 19 กันยายน 2001 ขณะที่กลุ่มอิสลามต่างๆ ในประเทศเริ่มเดินขบวนประท้วงตามถนนในกรุงจาการ์ตาและแสดงความไม่พอใจต่อการที่สหรัฐอเมริกากล่าวหาว่าอุซามะห์ บิน ลาดิน ชาวมุสลิมเป็นผู้บงการเหตุการณ์ครั้งนี้ พวกเขาอ้างว่าสหรัฐอเมริกาพยายามที่จะทำให้ชาวมุสลิมเป็นแพะรับบาป นอกจากนี้ รองประธานาธิบดี ซัม ซะห์ ฮัซ และหัวหน้าพรรค PPP เริ่มแสดงความไม่พอใจต่อการกระทำของสหรัฐอเมริกาเพราะเป็นการสร้างความเสียหายให้แก่โลกมุสลิม เขากล่าวในทำนองที่ว่าการโจมตีดังกล่าวเป็นการล้างบาปให้สหรัฐอเมริกา อย่างไรก็ตาม ประธานาธิบดีเมกาวาตียังคงเดินทางไปปฏิบัติภารกิจที่สหรัฐอเมริกาด้วยปฏิริยาต่อต้านภายในประเทศ การกระทำของเธอแสดงให้เห็นท่าทีให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเห็นใจสหรัฐอเมริกาเป็นอย่างมากและสนับสนุนมาตรการต่อต้านการก่อการร้าย สะท้อนให้เห็นถึงจุดยืนของอินโดนีเซียว่าต้องการร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาและประเทศอื่นๆ อย่างเป็นทางการเพื่อต่อต้านการก่อการร้ายและประณามพฤติกรรมที่ทำร้ายผู้บริสุทธิ์⁸

⁸ Sukma, *Islam in Indonesia foreign policy*, 1:131-132.

ในช่วงเวลานั้นรัฐบาลเมกาชาติออกแถลงการณ์ต่อการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย หกประการด้วยกัน ประการที่หนึ่ง รัฐบาลมีความห่วงกังวลต่อการใช้มาตรการทางการทหาร ประการที่สอง รัฐบาลขอให้มีการโจมตีแค่เป้าหมายทางการทหารและถือว่าการปฏิบัติการดังกล่าว ไม่ใช่การต่อต้านอิสลาม ประการที่สาม รัฐบาลอินโดนีเซียหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการปฏิบัติการต่อต้านการก่อการร้ายซึ่งเป็นการปฏิบัติการที่มีข้อจำกัดในเชิงเป้าหมายและระยะเวลาจะก่อความเสียหายน้อยที่สุด ประการที่สี่ อินโดนีเซียเรียกร้องให้สหประชาชาติตอบสนองในเรื่องนี้ ประการที่ห้า รัฐบาลอินโดนีเซียต้องการความเห็นอกเห็นใจจากสังคมอินโดนีเซีย และประการสุดท้าย การปฏิบัติการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายจะต้องรักษาความมีมนุษยธรรมเพื่อขจัดความทุกข์ร้อนและความทุกข์ใจของประชาชนในอัฟกานิสถาน⁹

หลังจากนั้น อินโดนีเซียก็ได้รับการสนับสนุนอย่างมากโดยเฉพาะในเรื่องการฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศหลังเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจเมื่อ ค.ศ.1997 ขณะเดียวกันก็ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐอเมริกาในโครงการต่างๆ เช่น การฟื้นความสัมพันธ์ทางการทหารระหว่าง อินโดนีเซียและสหรัฐอเมริกาที่หยุดพักไปใน ค.ศ.1999 การยกเลิกการห้ามการขายอาวุธที่ไม่ร้ายแรงและได้รับเงินสนับสนุนเป็นเงินว่า 657.7 ล้านดอลลาร์ แต่สถานการณ์เริ่มมีความตึงเครียดมากยิ่งขึ้นเมื่อผู้นำของกลุ่มกองมุสลิมนิยมติดอาวุธ อย่าง จาฟาร์ อุมาร์ ทาลิบ ผู้นำของ Laskar Jihad แสดงความเห็นว่าการที่นางเมกาชาติเยือนสหรัฐอเมริกาเป็นการไม่ใส่ใจความรู้สึกของบรรดาอุมมะห์” หรือ “สามารถเข้าใจได้ถึงรูปแบบการสนับสนุนของนางเมกาชาติต่อแผนการของสหรัฐอเมริกาในการโจมตีอัฟกานิสถาน”¹⁰

การปรากฏตัวของผู้นำมุสลิมดังกล่าวยิ่งทำให้การต่อต้านสหรัฐอเมริกาที่มีความแข็งแกร่งเป็นอย่างมากโดยเฉพาะในช่วงที่สหรัฐอเมริกาโจมตีอัฟกานิสถาน เป็นผลให้ขอบเขตของการประท้วงมีลักษณะที่รุนแรงมากขึ้น กลุ่ม FPI และกลุ่ม Laskar jihad เริ่มเรียกร้องให้กองกำลังสหรัฐอเมริกาถอนทัพไปอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ พวกเขายังข่มขู่ว่าจะมีการใช้กองกำลังติดอาวุธ

⁹ Ibid.,pp.133-134.

¹⁰ Ibid.,pp.132

เพื่อกวาดล้างสถานบันเทิงและโรงแรมต่างๆ ในอินโดนีเซีย และทำลายผลประโยชน์ของสหรัฐอเมริกาในประเทศ ทำให้ในเวลาสั้นเอกอัครราชทูตสหรัฐอเมริกา โรเบิร์ต เกลบาร์ด ตำนานว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถที่จะรักษาความปลอดภัยได้ และประกาศว่าปิดสถานทูตอเมริกาภายในสองสัปดาห์¹¹

สถานการณ์ภายในประเทศยังมีความตึงเครียดมากที่สุด กล่าวคือในวันที่ 25 กันยายน ค.ศ.2001 เมื่อสภาผู้รู้ศาสนาแห่งอินโดนีเซีย (Majelis Ulama Indonesia - MUI) เรียกร้องให้ชาวมุสลิมทำการญิฮาด (การต่อสู้ในหนทางของศาสนาอิสลาม) เพื่อต่อต้านฝ่ายโจมตีอัฟกานิสถานและโลกอิสลาม เพราะการรุกรานอัฟกานิสถานถือว่าการแสดงถึงความเกลียดชังต่ออิสลามและโลกมุสลิม พวกเขาเรียกร้องให้ตะวันตกทำตามสิ่งที่พวกเขาถือว่าเป็นมาตรฐานสากลคือการเคารพสิทธิมนุษยชน แต่ยังคงต่อต้านการโจมตีชาวอเมริกันในประเทศ นักวิชาการประเมินว่าคำประกาศของ MUI ถือว่าเป็นคำประกาศขององค์กรศาสนาที่แข็งแกร่งมากที่สุดในโลกมุสลิมและยังเป็นการเพิ่มเสียงของชาวมุสลิมให้ดังยิ่งขึ้น¹² ตรงกันข้ามกับกลุ่ม FPI หรือ MMI ที่แสดงปฏิกิริยาต่อต้านเนื้อหาแถลงการณ์ดังกล่าวว่าเป็นการสนับสนุนสหรัฐอเมริกา โดยแสดงการประท้วงในรูปแบบต่างๆ เช่น การเผาหุ่นรูปประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา การเผาธงชาติสหรัฐและคว่ำบาตรสินค้าของโลกตะวันตกบางส่วน กระทั่งมีแนวความคิดที่จะส่งสมาชิกเข้าไปร่วมรบกับกลุ่มตาลิบันในอัฟกานิสถานเพื่อต่อสู้กับกองกำลังทหารของสหรัฐอเมริกา

การประท้วงที่เป็นไปอย่างกว้างขวางทำให้เกิดแรงกดดันต่อรัฐบาลที่ต้องยอมจำนนให้กับภาวะกดดันต่างๆภายในประเทศ ทำให้เธอต้องแสดงท่าทีออกมาในท่าที่เห็นใจต่อผู้ประท้วง เมื่อเธอปรากฏตัวที่มีสยิดอิสติกาลในกรุงจาการ์ตา เธอกลับวิจารณ์นโยบายของสหรัฐอเมริกาในอัฟกานิสถานในลักษณะที่ไม่ยอมรับการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายโดยปราศเหตุผลและหากไม่มีแนวทางที่ถูกต้องและไม่เห็นด้วยกับการต่อสู้กับความรุนแรงด้วยความรุนแรง กล่าวได้ว่า

¹¹ Ibid.,p.133

¹² Ibid.

คำแถลงดังกล่าวเป็นการวิจารณ์นโยบายการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐอเมริกาที่แตกต่างจากคำแถลงก่อนหน้านี้ให้เห็นได้ชัด¹³

แม้รัฐบาลจะมีท่าทีอ่อนลงต่อสถานการณ์การประท้วงประกอบกับในช่วงเวลานั้นกลุ่ม FPI ค่อยๆ ลดปฏิบัติการประท้วงลงและให้คำสัญญาว่าจะไม่ทำอันตรายต่อชาวต่างชาติ การเปลี่ยนจุดยืนของเมกาวาตีแม้จะเกิดผลดีต่อสถานการณ์ภายในประเทศแต่ก็ทำให้ความสัมพันธ์กับต่างประเทศไม่สู้ดีนัก เพราะเกิดข้อวิจารณ์จากประเทศต่างๆ เช่น นายกรัฐมนตรีหรือสเตรเลียม นายจอห์น โฮวาร์ด ไม่พอใจกับคำแถลงที่มีท่าทีอ่อนลงของเมกาวาตี ซึ่งอาจกระทบต่อความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกได้ ส่วนในสหรัฐอเมริกาเจ้าหน้าที่ของรัฐบาลบางส่วนยังเชื่อว่าอินโดนีเซียจะยังคงสนับสนุนสหรัฐอเมริกาในการต่อต้านการก่อการร้าย¹⁴

อย่างไรก็ตาม รัฐบาลอินโดนีเซียมีความกังวลว่าความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในอัฟกานิสถาน อาจเป็นโอกาสให้เกิดความสนับสนุนภายในประเทศต่อกลุ่มมุสลิมนิยมความรุนแรง เพราะในช่วงหลายปีที่ผ่านมา อินโดนีเซียได้รับผลกระทบจากการโจมตีของกลุ่มก่อความไม่สงบต่างๆ ที่เชื่อมโยงกับประเด็นภายในประเทศ ไม่ว่าจะเป็นความรุนแรงในเชิงศาสนาและชาติพันธุ์ที่ มาลุกูโปโซ และสุลาเวสี หรือการก่อความรุนแรงในระดับต่ำคือการโจมตีในท์คัลบ์ ศูนย์การพนัน แหล่งขายบริการทางเพศไปทั่วทั้งจากรัตตาและในเมืองอื่นๆ ในชวากลาง¹⁵ ไศกนาฏกรรมแห่งความรุนแรงที่เกิดขึ้นหลังจากเหตุการณ์ระเบิดในท์คัลบ์ที่บาห์ลีเมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ.2002 แสดงให้เห็นถึงความไม่เป็นหนึ่งเดียวและความไม่มีประสิทธิภาพในการทำงานของรัฐบาล ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ต่อความสามารถของรัฐบาลในการป้องกันและรักษาความมั่นคงภายในประเทศ¹⁶

¹³ Ibid.,p.134.

¹⁴ Ibid.,p.135.

¹⁵ ICG, "Indonesia: Violence and radical Muslims," ICG Indonesia briefing paper (October 2001) : 2.

¹⁶ Bernard Adneney-Riskotta, "The impact of September 11 on Islam in southeast Asia," in Islam in Southeast Asia : Political, social and strategic challenges for the 21st century, eds. K.S.

หากมองในแง่ประเด็นความมั่นคง หลังเหตุการณ์ระเบิดที่บาห์ลี เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม ค.ศ. 2002 ความสัมพันธ์ของสหรัฐและอินโดนีเซียก็กลับมามีความแน่นแฟ้นอีกครั้งหนึ่ง ในช่วงเวลานี้ สหรัฐอเมริกาและอินโดนีเซียแบ่งปันความสนใจร่วมกันกับสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับประเด็น และข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มอิสลามนิยมสุดโต่ง (Islamist extremism) และการก่อตัวของนักเคลื่อนไหวที่มีอุดมการณ์อิสลามนิยม (Islamist ideology) ที่สหรัฐอเมริกากังวลว่าอาจก่อให้เกิด ความรุนแรงขึ้นในบรรยากาศที่พลเมืองของประเทศมีสิทธิทางการเมืองและเสรีภาพในการนับถือ ศาสนาและอาจเกี่ยวข้องกับการเมืองระหว่างประเทศ

4. การจัดการปัญหาความรุนแรงและภัยก่อการร้ายของรัฐบาล

การปรากฏขึ้นของกองกำลังมุสลิมติดอาวุธและการก่อการร้ายในช่วงที่อินโดนีเซียกำลัง เปลี่ยนประเทศไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยระหว่าง ค.ศ.1998-2004 ประจวบกับเหตุการณ์ระเบิด ตามสถานที่ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นที่ไนท์คลับที่เกาะบาห์ลี เมื่อ ค.ศ. 2002 ที่โรงแรม J.W. Marriot ในกรุงจาการ์ตาเมื่อ ค.ศ. 2003 และสถานทูตออสเตรเลียเมื่อ ค.ศ. 2004 เหตุการณ์ต่างๆ นำมาสู่ ชื่อเรียกของฝ่ายกองทัพ (Tentara Nasional Indonesia -TNI) ในการเข้ามาดำเนินมาตรการ ต่อต้านการก่อการร้าย กระนั้นรัฐบาลกลับมอบอำนาจและทรัพยากรให้หน่วยข่าวกรองที่เป็นฝ่าย ตำรวจ (Badan Intelijen Negara -BIN) ให้เข้ามามีบทบาทมากขึ้นในแง่ของการปฏิบัติงานทั้งการ จับกุม การสอบสวนและการดำเนินกระบวนการเรียกตัวผู้ต้องการสงสัยในคดีก่อการร้าย กล่าวได้ว่า BIN เป็นหน่วยงานที่เชี่ยวชาญด้านข่าวกรองและงานวิเคราะห์ด้านความมั่นคงซึ่งแตกต่างจาก หน่วยงานความมั่นคงที่ทำงานในช่วง ค.ศ.1950-1960 ที่เน้นการกวาดล้างกลุ่มขบวนการดารุล อิสลาม ที่รัฐมองว่าเป็นภัยคุกคามต่อความมั่นคงและบูรณภาพของประเทศ¹⁷

Nathan and Mohammad Hashim Kamali. (Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2005), pp. 328-329.

¹⁷Mietzner, Military politics, Islam and the state in Indonesia: From turbulent transition to democratic consolidation, 1:349.

หลังเหตุการณ์ 9/11 มีหลักฐานที่รัฐบาลเชื่อได้ว่าเครือข่ายญามิอะห์อิสลามมียะห์ (Jemaah Islamiyah-JI) ดำรงอยู่และกำลังขยายเครือข่ายไปทั่วอินโดนีเซีย เหตุการณ์โศกนาฏกรรมที่บาหลี ค.ศ. 2002 และเหตุการณ์การสังหารหมู่ในโบโฮในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2005 ยิ่งเป็นการตอกย้ำถึงการดำรงอยู่ของเครือข่าย JI นำมาสู่การดำเนินมาตรการต่อต้านการก่อการร้ายใหม่ในอินโดนีเซีย ทั้งในแง่การปฏิบัติงานและการปฏิบัติตามเป้าหมายโดยกระตุ้นให้เกิดการทำงานของตำรวจเพื่อต่อต้านกลุ่ม JI กล่าวคือ ตั้งแต่ ค.ศ. 2005 ฝ่ายตำรวจรู้ถึงการเคลื่อนไหวของผู้ต้องสงสัยแต่พวกเขาไม่ต้องการที่จะสร้างผลกระทบให้เกิดขึ้นกับชาวมุสลิมในท้องถิ่นเอง พวกเขามีวิธีการทำงานในลักษณะที่แยกแยะกลุ่มกองกำลังติดอาวุธออกจากกลุ่มมุสลิมกระแสหลัก ทำให้สามารถจับกุมผู้ก่อการร้ายไปหลายรายด้วยกัน การปฏิบัติงานโดยหน่วยงานพิเศษดังกล่าวทำให้เหตุการณ์ในโบโฮลดลงอย่างมาก¹⁸

นอกจากนี้ ด้วยเหตุความแตกแยกภายในกลุ่ม JI ด้วยกันเอง ทำให้สมาชิกบางส่วนแยกตัวออกออกมา เช่น นายนูรดิน โมฮัมหมัด ทือป เริ่มปฏิบัติการอย่างโดดเดี่ยว โดยเขาหันไปเน้นไปที่การสังหารคนที่ไม่ใช่มุสลิมและชาวต่างชาติจำนวนหนึ่ง แต่ต่อมาก็ถูกจับกุมใน ค.ศ. 2007 ประกอบกับความรู้สึกในการสนับสนุนพลังการต่อต้านการก่อการร้ายในกลุ่มประชาชนยังมีความเข้มแข็งมากขึ้น เป็นผลให้ให้การเคลื่อนไหวของกลุ่ม JI ลดบทบาทตัวเองลงมาก ส่วนกลุ่ม FPI ซึ่งเป็นกลุ่มมุสลิมสุดโต่งก็ไม่ได้มีบทบาทขึ้นมาอีกหลังจากยุบกลุ่มไปแล้วตั้งแต่ ค.ศ. 2002 และต้องสูญเสียพื้นที่ให้กับกลุ่มกองกำลังนอกแบบอื่นๆ ที่ให้ความสำคัญกับการต่อสู้ในระดับกลุ่มชาติพันธุ์และผลประโยชน์ทางการเมือง¹⁹

การจับกุมสมาชิก JI และกลุ่มกองกำลังมุสลิมนอกแบบอื่นๆ สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของรัฐบาลในการรักษาความมั่นคง ระเบียบของสังคมและการบังคับใช้กฎหมาย กระนั้นสิ่งที่รัฐบาลมีความชัดเจนในเรื่องนี้ คือ การจำกัดบทบาทและโอกาสของกองทัพในการ

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Ibid., pp.349-352.

ปฏิบัติการต่อต้านความไม่สงบและการก่อการร้ายในประเทศช่วงใน ค.ศ.2002 -2005²⁰ โดยสรุป แม้สถานการณ์ความไม่สงบของประเทศดีขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 2004 กระนั้น สถานการณ์การเมืองภายในประเทศยังคงเป็นที่น่าติดตามโดยเฉพาะการเมืองภาคพลเรือนของอินโดนีเซีย ซึ่งมีความอ่อนไหวกับประเด็นระหว่างประเทศ การเปลี่ยนความสัมพันธ์ของผู้ว่าการเมือง และความขัดแย้งในเรื่องผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ความเคลื่อนไหวของบทบาทของกลุ่มอิสลามการเมืองและองค์กรศาสนาก็ยังสร้างความตึงเครียดภายในและระหว่างกลุ่มต่างๆ ที่ยังคงมีความไม่แน่ใจว่าวัฏธรมการเมืองเผด็จการทหารแบบยุคก่อนๆ จะกลับเข้ามาอีก

5. อิสลามการเมืองกับการเลือกตั้งในปี 2004: การแสวงหาเสถียรภาพทางการเมือง

ในช่วง ค.ศ. 2002-2003 มีความพยายามของพรรคการเมืองต่างๆ รวมทั้งกลุ่มอิสลามการเมืองในการวางยุทธศาสตร์เพื่อให้ได้รับคะแนนเสียงเลือกตั้ง นั่นคือการสนับสนุนเหล่านายทหารเกษียณอายุราชการ เข้ารับสมัครเลือกตั้งเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการเมืองภาคพลเมือง โดยเฉพาะในพื้นที่ชวาตะวันออกในช่วง ค.ศ. 2003 มีกลุ่มพรรคการเมืองมุสลิมสมัยใหม่ ได้แก่ พรรค PAN PKS และ PBB ที่ต่างมีแนวโน้มสนับสนุนพลเอกซูซิโล บัมบัง ยูโดโยโน อดีตนายทหารขึ้นเป็นประธานาธิบดี เนื่องจากพรรคต่างๆ เหล่านี้ไม่สนับสนุนแนวทางการเมืองของเมกาว่าตีที่มีแนวคิดแบบโลกวิสัย ในช่วงเวลานั้น กลุ่มการเมืองมุสลิมสมัยใหม่มีกิจกรรมการทำงานบริหารประเทศของเมกาว่าตีที่ดำเนินมาตั้งแต่ตั้งแต่ ค.ศ. 2001 และยังคงยืนยันให้มีการเปลี่ยนตัวประธานาธิบดี พวกเขามองข้ามข้อกังวลในเรื่องที่กลุ่มทหารจะเข้ามายุ่งเกี่ยวกับการเมือง ส่วนอีกค่ายการเมืองหนึ่งได้แก่พรรค PPP และPBR ที่ยังคงสนับสนุนพันธมิตรทางการเมืองของนางเมกาว่าตีได้แก่พรรค PDI-P โกลคาร์ และพรรคเล็กๆ อีกหลายพรรค²¹

ขณะที่กลุ่มมุสลิมสายจารีตนิยมก็มีความพยายามที่จะสร้างความสมานฉันท์ระหว่างอับดุลเราะห์มาน วาฮิด และฮาสซิม มูชาดี หัวหน้าองค์กรคนใหม่ของ NU เพื่อสร้างพันธมิตรในการกันไม่ให้พลเอก ซูซิโล ขึ้นมาเป็นประธานาธิบดี อย่างไรก็ตาม การดำเนินการดังกล่าวไม่ประสบ

²⁰ Ibid.,p.352.

²¹ Ibid.,pp.273-275.

ความสำเร็จ เพราะอับดุลเราะห์มาน อดีตประธานาธิบดีเคยมีความสนิทสนมกับพลเอกซูซีโลและเคยสนับสนุนเขาในการรณรงค์รับการเลือกตั้งด้วย ทำให้ฮาซิมต้องสนับสนุนพลเอกซูซีโลด้วยในฐานะไฟโบสำคัญขององค์กร NU นอกจากนี้ จากแนวโน้มผลสำรวจแสดงให้เห็นว่าหัวหน้าองค์กร NU คนปัจจุบันคงจะไม่มีทางชนะการเลือกตั้งในค.ศ. 2004 ทำให้สมาชิกและผู้รู้ศาสนาของ NU ไม่สามารถปฏิเสธความเป็นไปได้ที่พลเอกซูซีโลจะก้าวขึ้นมาเป็นประธานาธิบดีคนต่อไป²²

ผลการเลือกตั้งปรากฏว่าพลเอกซูซีโลได้รับชัยชนะอย่างพลิกความคาดหมาย ส่วนเมกา วาดีอดีตประธานาธิบดีสามารถกวาดคะแนนส่วนใหญ่ได้ในพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่ใช่ชาวมุสลิมอาศัยอยู่ เช่น บาห์ลี มาลุกู หรือว่า East Nusa Tenggara ชัยชนะของพลเอก ซูซีโล แสดงให้เห็นว่าเป็นประสบการณ์สำหรับนักการเมืองมุสลิมที่ยังคงไม่ประสบความสำเร็จในการสร้างผู้นำฝ่ายมุสลิมขึ้นมาบริหารประเทศและดำเนินนโยบายแบบ Pan-Islamic²³ ชัยชนะของพลเอกซูซีโลเป็นความสำเร็จของอดีตนายทหารที่ก้าวเข้ามาครองที่นั่งส่วนใหญ่ในสภาและถือว่าเป็นยุทธศาสตร์ของกลุ่มอิสลามการเมืองในการเลือกผู้นำที่ไม่ได้สังกัดพรรคการเมืองเข้าชิงตำแหน่งบริหารในการเมืองระดับชาติ จุดประสงค์ของพวกเขาเพื่อต้องการสร้างพลังทางการเมืองให้กับนักการเมืองฝ่ายพลเรือนและเป็นการลดวิกฤติการณ์ภายในประเทศที่เกิดขึ้นตั้งแต่ ค.ศ. 2001 แม้ช่วงแรกอาจมีการตั้งคำถามจากหลายฝ่ายที่อาจมองว่าการยอมรับบทบาททหารเข้ามาในการเมืองอาจเป็นอุปสรรคแก่การพัฒนาการเมืองอินโดนีเซียหรือไม่

แม้อินโดนีเซียจะเปลี่ยนตัวผู้นำประเทศใน ค.ศ. 2004 แต่ก็ยังร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในโครงการต่อต้านการก่อการร้าย หลังจากเหตุการณ์ 9/11 สหรัฐอเมริกาและชาติพันธมิตรต่างเรียกร้องให้ประเทศโลกมุสลิมเข้ามาร่วมในการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย เพราะสหรัฐอเมริกาเชื่อว่า เอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นแนวรบที่สองในการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายหลังจากการปฏิบัติในอัฟกานิสถานและอิรักเมื่อ ค.ศ. 2001 และ 2003 ตามลำดับ แม้สหรัฐอเมริกาตระหนักดีว่าประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังเป็นพื้นที่ที่ภาคประชาสังคม

²² Ibid., pp.279-280.

²³ Ibid.

กำลังเติบโตขึ้นอย่างมาก แต่มาตรการต่างๆ ปฏิบัติยังคงดำเนินต่อไป โดยอินโดนีเซียได้รับความช่วยเหลือจากสหรัฐอเมริกาเพื่อปฏิบัติการทางการทหารในบางพื้นที่และมีโครงการในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ความมั่นคงกว่าด้วย 88 หน่วยงานด้วยกัน อย่างไรก็ตาม อินโดนีเซียยังไม่ขอรับรองให้กองทัพของสหรัฐอเมริกาเข้ามาประจำอยู่ที่และไม่ได้ทำงานอย่างเปิดเผยมากนัก ซึ่งเป็นจุดแข็งที่ทำให้อินโดนีเซียและสหรัฐอเมริกาสามารถร่วมมือกันด้วยดีนับตั้งแต่อดีตเป็นต้นมา

การที่สหรัฐอเมริกาและอินโดนีเซียมีความร่วมมือในการต่อต้านการก่อการร้ายได้อย่างดี เพราะที่ผ่านมาประวัติศาสตร์ความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกากับอินโดนีเซียดำเนินไปด้วยความราบรื่น เห็นได้จากกรณีเมื่อรัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา คือ เมติลิน อัลไบรท์ เดินทางมาเยือนอินโดนีเซียในช่วง ค.ศ. 1999 เธอยกย่องอินโดนีเซียในฐานะเป็นผู้ก่อตั้งองค์กรไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใด (Non Aligned Movement - NAM) และเป็นตัวหลักสำคัญภายในองค์กร ASEAN ต่อมา ค.ศ. 2009 ฮิลลารี คลินตัน รัฐมนตรีต่างประเทศของอินโดนีเซียว่าเป็นประเทศมุสลิมสายกลางที่มีบทบาทสำคัญต่อการทูตระหว่างประเทศและมีท่าทีสนับสนุน ประชาธิปไตย ความทันสมัย และการเคารพต่อความแตกต่างทางศาสนาและชาติพันธุ์²⁴ ส่วนในประเด็นอื่นๆ ความสัมพันธ์เชิงการทูตระหว่างอินโดนีเซียกับสหรัฐอเมริกานั้นก็คงเป็นไปอย่างราบรื่นและประสบผลสำเร็จไปด้วยดี เช่น การให้ความช่วยเหลือเชิงมนุษยธรรมแก่อินโดนีเซียเมื่อได้รับผลกระทบจากคลื่นซึนามิถล่มเมื่อ ค.ศ. 2004

นอกจากนี้ ลี กวน ยู อดีตรัฐมนตรีของสิงคโปร์และเป็นผู้นำอาวุโสของภูมิภาคให้ ความเห็นว่าอินโดนีเซียเป็นประเทศที่มีความสำคัญในการต่อต้านการก่อการร้าย เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆทั้งในภูมิภาคและนอกภูมิภาค เช่น มาเลเซีย ประเทศรอบอ่าวเปอร์เซีย อียิปต์ และ จอร์แดน²⁵

²⁴ The Board of Trustees of the Leland Stanford Junior University, "Indonesia: The example for Islam ?," (2010) , pp.79-84.

²⁵ Ibid.

ขณะที่ประธานาธิบดี ซูซีโลก็ระมัดระวังก้าวย่างของเขาในการดำเนินความสัมพันธ์กับประเทศมุสลิมอื่นๆ เพราะอินโดนีเซียอาจถูกกล่าวหาว่าเป็นเครื่องมือสหรัฐอเมริกา เขาเชื่อว่าการหลอมรวมประชาชาติปไตย อิสลาม และความทันสมัยเข้าด้วยกันจะสามารถลดการก่อการร้ายในประเทศได้ ประธานาธิบดี ซูซีโล เชื่อว่าการดำเนินนโยบายเพื่อสานสัมพันธ์กับโลกมุสลิมจะต้องเกิดขึ้น เขาเชื่อมั่นว่าผู้นำของโลกจะต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับการสนทนาต่างๆ ในเวทีระหว่างประเทศ เช่น การเข้าร่วมเวทีสานเสวนาในเรื่องความแตกต่างทางอารยธรรม (dialogue) จัดโดยสหประชาชาติ (UN) หรืองาน Global Inter-media dialogue ที่จัดขึ้นโดยอินโดนีเซีย เขาเสนอว่าโลกมุสลิมจะต้องนำเสนอความเป็นชาวมุสลิมสายกลาง ความอดทนอดกลั้นผ่านการศึกษาที่สามารถเดินควบคู่ไปกับโลกตะวันตก²⁶

โดยภาพรวม แนวนโยบายต่างประเทศของอินโดนีเซียก็มีการปรับเปลี่ยนไปมากขึ้น เห็นได้จากการที่ ฮัสซัน วิรายูดา รัฐมนตรีต่างประเทศที่ดำรงตำแหน่งตั้งแต่ ค.ศ.2001 - 2009 แสดงความเห็นว่ายินโดนีเซียเป็นประเทศหนึ่งที่สามารถแก้ปัญหาให้กับโลกมุสลิมได้โดยเฉพาะประเทศในแถบตะวันออกกลาง เพราะอินโดนีเซียเป็นผู้ที่ติดตามสถานการณ์ในตะวันออกกลางและมีส่วนเกี่ยวข้องกับการแก้ปัญหาโดยตลอดจึงสามารถเสนอแนวคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการช่วยแก้ปัญหาได้ สำหรับการแก้ปัญหาความไม่สงบที่เกิดขึ้นในประเทศ อินโดนีเซียมักยึดแนวทางปฏิบัติคือการตัดสินใจร่วมกันหรือการมุชาวาเราะห์ (Mushawara) ซึ่งเป็นศิลปะของการตัดสินใจทางการเมืองในลักษณะที่เป็นความพยายามสร้างความสมานฉันท์ที่มากกว่าการเป็นผู้แพ้หรือผู้ชนะ²⁷

²⁶ Ibid.

²⁷ Ibid.,pp.82-83

6. บทบาทและท่าทีของกลุ่มมุสลิมต่างๆ

6.1 กลุ่ม Liberal Islam

ท่ามกลางกระแสวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลในการร่วมมือกับสหรัฐอเมริกาในการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้าย ประเด็นหนึ่งที่มีความสำคัญและมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นคือการถกเถียงภายในสังคมมุสลิม คือ มีกลุ่มนักวิชาการและนักวิเคราะห์ชาวมุสลิมในอินโดนีเซียที่เรียกตัวเองว่าเป็นกลุ่ม liberal Islam หรือ Islib ที่วิพากษ์วิจารณ์แนวทางของกลุ่มมุสลิมสุญนิกานิยมและกลุ่มมุสลิมติดอาวุธ (เช่น Laskar jihad FPI PK และ DDII) จุดมุ่งหมายของกลุ่มนี้คือต่อต้านแนวทางอิสลามที่มี “ความสุดโต่ง” ซึ่งเป็นการต่อต้านผู้ที่ยึดถือแนวทางในแบบที่พวกเขาเรียกว่า literal Islam ที่มองว่าชาวมุสลิมควรจะต้องปฏิบัติตัวตามศาสนาอิสลามอย่างเคร่งครัด นักวิชาการกลุ่มนี้เข้าใจว่ากลุ่มมุสลิมนิยมแนวทางเคร่งครัดมีวาระเพื่อที่จะก่อตั้งรัฐอิสลามและบังคับใช้กฎหมายอิสลามในการกำหนดเรื่องการแต่งกายและเรื่องของพฤติกรรม กลุ่ม liberal Islam ก่อตั้งขึ้นมาในช่วง ค.ศ.1999 โดย อุลิล อับซาร์ -อับดุลลา และ ลุฟฟี อัสยูกานี

นักวิชาการเหล่านี้ก่อตัวขึ้นมาจากเครือข่ายงานสัมมนาและงานด้านสื่อสารมวลชนต่างๆ พวกเขามีการตอบคำถามและมีมุมมองที่สำคัญโดยใช้หลักฐานทางศาสนาเข้ามาสนับสนุนประเด็นการถกเถียงของพวกเขามีความหลากหลายไม่ว่าจะเป็นประเด็นโลกวิสัยนิยม ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ พหุนิยม เพศสภาพ และกระบวนการทำให้สังคมเป็นประชาธิปไตย ความอดทนอดกลั้นและสิทธิมนุษยชน นอกจากนี้พวกเขายังนำเสนอประเด็นต่างๆ ผ่านสื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นทางสถานีวิทยุ หนังสือพิมพ์รายวัน หนังสือพิมพ์ที่มีชื่อเสียง อาทิ Jawa Pos, Kompas, Jakarta Pos และหนังสือท้องถิ่นพิมพ์ต่างๆ กว่า 40 แห่ง เช่น Riau Pos หรือ Fajar นอกจากนี้มีการแจกแผ่นพับเพื่อสร้างความเข้าใจในประเด็นทางศาสนา เช่น การญิฮาด และกฎหมายอิสลาม งานเผยแพร่ดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงข้อคิดเห็นต่างๆ ของพวกเขาถูกนำเสนอในพื้นที่สาธารณะในวงกว้าง กลุ่มนักเคลื่อนไหวเหล่านี้มีเครือข่ายส่วนใหญ่มาจากสถาบันกิจการศาสนาอิสลามแห่งรัฐ หรือ IAIN (Institut Agama Islam Negeri) และมีฐานการศึกษาจากโลกตะวันตก สาระสำคัญของกลุ่มนี้คือต้องการเรียกร้องให้มีการแยกศาสนาและรัฐออกจากกันเพราะพวกเขาเห็นว่าศาสนาเป็นเรื่องส่วนตัวไม่ใช่เป็นประเด็นสาธารณะ

อย่างไรก็ตาม ในสายตาของกลุ่มมุสลิมที่นิยมแนวทางกลับไปสู่ฐานรากพวกเขามองว่า กลุ่ม Islib เป็นกลุ่มที่ต้องการปฏิบัติในสิ่งที่ตัวเองเชื่อ ในขณะที่เดียวกันก็เรียกตัวเองว่าเป็นมุสลิม แทนที่พวกเขาจะปฏิบัติตามแนวทางศาสนาอิสลามอย่างจริงจังแต่กลับเป็นการตีความศาสนาใหม่เพื่อให้เข้ากับความสะดวกของตัวเอง พวกเขายังกล่าวอีกว่า กลุ่ม Islib เป็นนักเคลื่อนไหวนิยมแนวทางโลกวิสัยที่เผยแพร่ความสับสนและการบิดเบือนให้กับชาวมุสลิมทั่วไป กระนั้นข้อถกเถียงของกลุ่ม Islib ค่อนข้างสอดคล้องกับผลสำรวจทัศนคติทางการเมืองของชาวอินโดนีเซียที่ว่า แม้ชาวอินโดนีเซียกว่า 88 เปอร์เซ็นต์นิยมตัวเองว่าเป็นชาวมุสลิม แต่นับตั้งแต่เลือกตั้ง ค.ศ. 1955 ชาวมุสลิมลงคะแนนเสียงให้กับพรรคการเมืองอิสลามไม่เกิน 43.5 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้แม้จะมีความพยายามครั้งแล้วครั้งเล่าในการการนำกฎหมายอิสลามเข้ามาใช้ในระบบการเมืองทั้งใน ค.ศ. 1945 และ ค.ศ. 2001 แต่ก็ยังถูกปฏิเสธจากสมาชิกสภาและองค์กรมุสลิมสายกลางทั้งสองคือ NU และ มุฮัมมะดิยะห์ พรรค Golkar พรรค PDI-P และอดีตประธานาธิบดีอับดุลเราะห์มาน วาฮิด²⁸

กลุ่ม liberal Islam มีข้อสังเกตว่า แม้ปรากฏการณ์ของการเคร่งครัดในหลักการของศาสนาอิสลามในหมู่ชาวอินโดนีเซีย (santri) โดยภาพรวมจะไม่เกี่ยวข้องกับการเรียกร้องรัฐอิสลาม แต่หลังจาก 9/11 การที่สภาอุลามาฮ์ หรือ MUI มีการออกแถลงการณ์ในเดือนกันยายน 2001 ในทำนองที่ว่าให้ชาวมุสลิมโลกทำการญิฮาดเพื่อพระเจ้า คือ Jihad Fii Sabililla (การทำญิฮาดในหนทางของพระเจ้า) อีกทั้งปรากฏตัวของผู้นำมุสลิมที่เคร่งครัด คือ จาฟาร์ อุมาร์ ทาลิบหน้าสถานทูตสหรัฐอเมริกาในเวทีการพูดคุยระหว่างผู้นำศาสนาอิสลามและเอกอัครราชทูตจากประเทศตะวันตกเมื่อเดือนมีนาคม ค.ศ. 2002 ทำให้เกิดข้อกังวลว่าจะเกิดกระแสของการเรียกร้องรัฐอิสลามขึ้นมาอีกครั้งซึ่งถือเป็นการขวยโอกาสทางการเมือง ดังนั้นกลุ่ม liberal Islam

²⁸ Barry Deskar, "Islam and society in South-East Asia after 11 September," in Islam in Southeast Asia: Critical concepts in Islamic studies, eds. Joseph Chinyong Liow and Nadiryah Hosen (New York: Routledge, 2010): pp.70-73.

จึงเป็นกลุ่มที่ถูกข่มขู่มาตั้งคำถามและสร้างการถกเถียงให้เกิดขึ้นในสังคมเพื่อตอบโต้กลุ่มที่พวกเขา มองว่าตีความทางศาสนาอย่างเคร่งครัดเพื่อครอบงำวาระของสังคม²⁹

6.2 สภาอูลามาอะฮ์แห่งอินโดนีเซีย (Majelis Ulama Indonesia-MUI)

สภาอูลามาอะฮ์อินโดนีเซียซึ่งเป็นองค์กรกึ่งทางการมีบทบาทในเรื่องนี้ เริ่มต้นจากผู้นำ องค์กร MUI คือ มาร์ฟู อามิน แสดงความคิดเห็นในเรื่องของการญิฮาด เขาแสดงความคิดเห็นว่า การระเบิดฆ่าตัวเองตายเป็นที่ต้องห้ามและไม่ถือว่าเป็นการญิฮาดตามแนวทางศาสนาอิสลาม ในวันที่ 28 กรกฎาคม ค.ศ. 2005 MUI ก่อตั้งคณะกรรมการเพื่อความกลมเกลียวในหมู่ผู้ที่ยึดมั่น ในศาสนาต่างๆ ซึ่งเป็นประชุมในระดับชาติโดยมีจุดมุ่งหมายหลายประการด้วยกัน ประการที่หนึ่ง สร้างความเข้าใจในประเด็นที่มีความอ่อนไหวต่อชุมชนความเชื่อต่างๆซึ่งอาจทำลาย ความสัมพันธ์ของผู้ที่นับถือศาสนาต่างกันและบูรณภาพของชาติ ประการที่สอง สร้างความอดทน ออกลิ้นในทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้นำศาสนาและผู้นำของชาติ ประการที่สาม พัฒนาร่าง กฎหมายเพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศาสนาและบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง ประการที่สี่ สร้างความร่วมมือและการปรึกษาหารือระหว่างสภาศาสนาต่างๆ และรัฐบาล ประการที่ห้า ส่งเสริมให้ศึกษาศาสนาของตนเองรวมทั้งศาสนาอื่นๆ ประการที่หก ส่งเสริมความ ร่วมมือในบรรดาสถาบันทางศาสนาของประเทศต่างๆ ประการที่เจ็ด ส่งเสริมการเขียนตำราที่ เกี่ยวกับการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างศาสนา³⁰

นอกจากนี้ MUI ยังเข้าร่วมโครงการพิเศษเกี่ยวกับการต่อต้านการก่อการร้ายที่ดำเนิน โดยฝ่ายการวิจัยและการพัฒนา กระทรวงศาสนา โดยใช้วิธีการทางศาสนาต่างๆ เพื่อสร้างความ เข้าใจหลักการอิสลามอย่างถูกต้องและเป็นการต่อต้านความรุนแรง โดยในค.ศ. 2005 พวกเขา ออกข้อวินิจฉัยหรือการพิตวา (fatwas) เกี่ยวกับมุมมองหรือความคิดอิสลามต่างๆ โดยเฉพาะการ วินิจฉัยแนวคิดพหุนิยมทางศาสนา (religious pluralism) ว่าทุกศาสนานั้นมีการสอนสัจธรรมที่

²⁹ Ibid., p.67.

³⁰ Hoorhaidi Hasan , Islamic militancy, sharia, and democratic consolidation in post-Suharto Indonesia.[Online], 23 October 2007. Available from <http://hdl.handle.net/10220/4399>

เหมือนกันว่าเป็นสิ่งต้องห้าม แต่การแสดงออกถึงความหลากหลายทางศาสนา (religious plurality) ไม่ได้เป็นสิ่งที่ต้องห้ามแต่อย่างใด ชาวมุสลิมสามารถอยู่ร่วมกับคนที่ไม่ใช่มุสลิมโดยสันติ ตราบเท่าที่ไม่ได้เกี่ยวข้องในเรื่องพิธีกรรมทางศาสนาและไม่ได้เป็นการทำลายศาสนาอื่น³¹

การออกข้อวินิจฉัยทางศาสนาแสดงให้เห็นถึงความพยายามของ MUI ในการสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มมุสลิมต่างๆ รวมทั้งกลุ่มที่เป็นกองกำลังนอกระบบมุสลิมด้วย เพราะ MUI ไม่ต้องการตัดขาดกลุ่มมุสลิมที่นิยมความรุนแรงออกจากกลุ่มมุสลิมสายกลางต่างๆ แนวทางของ MUI ได้รับการยอมรับมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการออกข้อแนะนำหรือคำวินิจฉัยทางศาสนาทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ กระนั้นการออกข้อแนะนำในบางประเด็นก็ยังเป็นที่น่าเป็นห่วงกังวลอยู่ เช่น การประณามสหรัฐอเมริกาและเป็นการเรียกร้องให้ชาวมุสลิมทำการปฏิฮาดในดินแดนของตนเอง แม้ช่วงแรกการประกาศการปฏิฮาดจะทำให้เกิดเสียงวิจารณ์ในเชิงลบ แต่ MUI ก็อธิบายถึงว่าการปฏิฮาดดังกล่าวหมายถึงความหมายอย่างกว้างไม่ใช่แค่ในเรื่องการทำสงคราม³²

6.3 องค์กร NU และมุฮัมมะดียะห์

องค์กร NU และมุฮัมมะดียะห์ ซึ่งเป็นองค์กรมุสลิมสายกลางมีสมาชิกกว่า 50 ล้านคน และมีโรงเรียนสอนศาสนาอิสลามหรือมัสยิดมากกว่า 14,000 แห่งด้วยกัน ปัญญาชนของทั้งสององค์กรไม่ว่าจะเป็นอัปดุลเราะห์มาน วาฮิด หรือนูร์โซลิซ มัจยิด มีความพยายามที่จะแสดงความเห็นในประเด็นที่ว่าอิสลามจะสามารถไปกันได้กับ ประชาธิปไตย ภาคประชาสังคม สิทธิมนุษยชนหรือ สิทธิของสตรีได้ แม้จะมีช่วงเวลาที่องค์กร NU เกิดความขัดแย้งภายใน ทำให้เกิดปัญหาเอกภาพในองค์กร ส่วนมุฮัมมะดียะห์ ก็ถูกวิจารณ์ว่าเป็นองค์กรที่เคยสนับสนุนพรรคัมศูมิ ซึ่งเป็นพรรคมุสลิมเก่าแก่ที่มีข้อเสนอทางการเมืองโดยยึดเอาอุดมการณ์อิสลามอย่างเข้มข้น และเคยสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่มมุสลิมสุดโต่งเช่น DDII หรือว่า Kompak แต่หลังจากเหตุการณ์ 9/11 ผู้นำศาสนาและสมาชิกขององค์กรทั้งสององค์กรต่างประณามการก่อการร้ายและแสดงจุดยืนที่จะร่วมกันในการต่อต้านความรุนแรง ไม่ว่าจะจากกลุ่มก่อการร้ายJI หรือว่ามาจากกลุ่มมุสลิม

³¹ Ibid.

³² Ibid.

ติดอาวุธอื่นๆ ขณะเดียวกันพวกเขาก็ยังคงวิจารณ์อย่างหนักถึงนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐอเมริกา ทั้งในอิรักและโดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินนโยบายทางการทหารในตะวันออกกลาง แม้การวิจารณ์ขององค์กรมุสลิมสายกลางของทั้งสององค์กรอาจจะเป็นการเพิ่มหรือกระตุ้นให้กลุ่มมุสลิมสุดโต่งต่างๆ หรือกลุ่ม JI ให้มีความแข็งแกร่งมากยิ่งขึ้น แต่ทั้งสององค์กรก็มีวิธีการที่จะจัดการกลุ่มมุสลิมที่ใช้ความรุนแรงต่างๆ โดยใช้วิธีการในการอยู่ร่วมกัน (accommodation) มากกว่าการเผชิญหน้าโดยใช้ความรุนแรงโดยตรง³³

6.4 กลุ่มอิสลามการเมืองในภาครัฐ

พรรคการเมืองมุสลิม เช่นพรรค PKS (Partai Keadilan Sejahtera) นอกจากจะมีเป้าหมายในการผลักดันนโยบายต่างๆ ที่เกี่ยวกับอิสลามแล้ว พวกเขาก็ขับเคลื่อนนโยบายของการตระหวัหะซึ่งทำให้คนเห็นคุณค่าของศาสนาอิสลามมากขึ้นโดยการสร้างและขยายโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ส่งเสริมยุติธรรมและความรุ่งเรือง นโยบายเหล่านี้เป็นการอุดช่องว่างหรือเป็นสะพานเชื่อมระหว่างศาสนาและความรู้ทั่วไปที่จะต้องมีย่างบูรณาการ ส่วนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องก็เร่งส่งเสริมแนวความคิดการญิฮาดในทางเศรษฐกิจ (economic jihad for the prosperity of the umma) ซึ่งมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาคุณภาพทางเศรษฐกิจและวิถีชีวิตของประชาชน เช่น การบริจาค หรือการมีสถาบันทางการเงิน เช่น ธนาคารอิสลาม การประกันภัยทั้งหมดแสดงให้เห็นวิสัยทัศน์สามประการด้วยกัน ประการที่หนึ่ง การญิฮาดและการฟื้นฟูความเชื่อในเรื่องของเศรษฐกิจและการเมืองของชาวมุสลิม ประการที่สอง การเน้นความเป็นเอกภาพของชาวมุสลิมเกี่ยวกับการใช้หลักการศาสนาเพื่อก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติ ประการที่สาม การสร้างเศรษฐกิจเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งทางอาชีพให้กับชาวมุสลิม นอกจากนี้ภาครัฐยังส่งเสริมการเรียนรู้อิสลามผ่านสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ โดยภาพรวมกล่าวได้ว่าทั้งหมด เป็นการส่งเสริมแนวทางตระหวัหะของภาครัฐ³⁴

³³ Zachary Abuza, *Islam and violence in Indonesia*, (NewYork:Rouledge,2007).pp.112-113.

³⁴ Hoorhaidi Hasan , *Islamic militancy, sharia, and democratic consolidation in post-Suharto Indonesia*. [Online], 23 October 2007. Available from <http://hdl.handle.net/10220/4399>

6.5 กองกำลังมุสลิมติดอาวุธ

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา กองกำลังติดอาวุธมุสลิมส่วนใหญ่มีกระแสวิงการเคลื่อนไหวของพวกเขา แม้การใช้ความรุนแรงยังไม่หมดไป แต่พวกเขาค่อยๆ เปลี่ยนความคิดว่า “การญิฮาด” ไม่ได้เป็นเรื่องของการเรียกร้องการบังคับใช้กฎหมายอิสลามอีกต่อไป แต่เป็นการใช้วิธีการของการของการตระหวัห (การเผยแพร่ศาสนา) ที่มีความเหมาะสมสำหรับชาวมุสลิมอินโดนีเซีย พวกเขาหวังว่าในอินโดนีเซีย ชาวมุสลิมจะตื่นตัวและตระหนักถึงการใช้อยู่กฎหมายอิสลามด้วยตนเอง เช่นเดียวกับอบูบาคาร์ บาเซียร์ ผู้นำทางจิตวิญญาณของกลุ่ม MMI ตั้งแต่เขาได้รับการปล่อยตัวใน ค.ศ. 2006 ก็สนับสนุนวิธีการที่จะไม่ใช่ความรุนแรงในการปกป้องชาวมุสลิม กล่าวได้ว่า การตระหวัห ถือเป็นวิธีการที่ได้สร้างแรงบันดาลใจในเชิงบวกว่า กฎหมายอิสลามจะถูกนำไปใช้ได้จริงในอนาคตซึ่งค่อนข้างสอดคล้องกับความเป็นจริงกับการเพิ่มขึ้นของสัญลักษณ์ทางศาสนา การแพร่ขยายของสถาบันอิสลาม การเพิ่มจำนวนของผู้คนไปประกอบพิธีกรรมทางศาสนาที่มีสัจยิต การศึกษาคัมภีร์อัลกุรอาน การแสวงบุญ (การทำฮัจญ์) ที่นครมักกะ ประเทศซาอุดีอาระเบียและการผลิตสินค้าที่เกี่ยวข้องกับชาวมุสลิม ซึ่งทั้งหมดคือเป็นวิถีคิดในวิถีชีวิตแบบใหม่ของชาวมุสลิมในพื้นที่สาธารณะของอินโดนีเซีย³⁵

6.6 กลุ่มมุสลิมฐานรากนิยม

หลัง 9/11 กลุ่มที่มีความโดดเด่นและได้รับความสนใจ หรือกลุ่ม Laskar jihad นำโดย จาฟาร์ อุมาร์ ทาลิบ หลังเหตุการณ์ 9/11 เขาได้แสดงวาทศิลป์ที่มีเนื้อหาต่อต้านการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายอย่างรุนแรงทั้งในอัฟกานิสถานและในอิรัก อย่างไรก็ตามการต่อต้านนโยบายของสหรัฐอเมริกาและประเทศตะวันตกต่อโลกมุสลิมของ Laskar Jihad ไม่ใช่สิ่งใหม่แต่เกิดขึ้นมานานแล้วตั้งแต่ก่อตั้งกลุ่มขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1990 โดยสมาชิกของกลุ่มที่นิยามตัวเองว่าเป็นกลุ่ม “ชะลาฟีย์” มีพื้นฐานการเคลื่อนไหวเชิงการเมืองและสังคมที่พวกเขาอ้างว่าอิงอยู่กับ

³⁵ Ibid.

ศาสนาอิสลามในสมัยของศาสดามุฮัมมัดอย่างเคร่งครัด นอกจากนี้พวกเขาเชื่อในทฤษฎีสมคบคิดในประเด็นของการเผชิญหน้าระหว่างโลกตะวันตกกับอิสลาม³⁶

ในช่วงทศวรรษดังกล่าว Laskar Jihad เคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการปกครองระบอบชูฮาร์โตอย่างต่อเนื่อง ในสมัยนั้นจาฟาร์ มีความสนใจในประเด็นสงครามอัฟกานิสถานและเข้าร่วมกับกลุ่ม Muslim World League ซึ่งเขาได้พบกับ อุซามะห์ บิน ลาดินในตอนนั้น ประเด็นหลักที่ Laskar Jihad เรียกร้องในช่วงเวลานั้นคือ การรณรงค์ให้เห็นถึงความล้มเหลวของระบอบการปกครองแบบโลกวิสัยและชาตินิยมรวมทั้งเรียกร้องให้ชาวมุสลิมในการทำญิฮาดอย่างไม่หยุดยั้งเพื่อที่จะเอาแนวทางต่างๆที่ไม่ได้รับอิทธิพลทางศาสนาออกไป กระนั้น แนวความคิดของเขาถูกท้าทายจากกลุ่มมุสลิมนิยมแนวทางประชาธิปไตยที่ว่าความแตกต่างหลากหลายถือเป็นสิ่งที่ควรได้รับการสนับสนุนมากกว่า³⁷

มีความสนใจต่อกลุ่ม Laskar Jihad หลัง 9/11 ในประเด็นเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มอัลกออิดะห์และ Laskar Jihad ในมุมมองที่ต่างกันออกไป ขณะที่สื่อในอินโดนีเซียและสื่อต่างประเทศนำเสนอว่า ทั้งสองกลุ่มมีความเชื่อมโยงกันหรือได้รับเงินสนับสนุนจากอัลกออิดะห์ เพื่อทำสงครามต่อต้านชาวคริสเตียนในมาลุก แต่มีข้อมูลอีกด้านหนึ่งที่แสดงว่าแม้เขาจะเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านการทำสงครามในประเทศตะวันตกต่อโลกมุสลิม แต่จาฟาร์ไม่ยอมรับสิ่งที่บิน ลาดินกระทำเพื่อที่จะต้องการโค่นล้มรัฐบาลที่ใช้กฎหมายอิสลามอย่างชาฮาดิดาระเบีย นอกจากนี้ประเด็นดังกล่าวเกี่ยวข้องกับการเมืองภายในประเทศ ในช่วงที่ความขัดแย้งเชิงศาสนาและชาติพันธุ์ที่มาลุก เมื่อ ค.ศ. 2000 จาฟาร์เคยได้รับการติดต่อจากสมาชิกบางคนในกองทัพเพื่อไปช่วยฝ่ายมุสลิมรบกับคริสเตียนที่ในมาลุก ทว่าการช่วยเหลือดังกล่าวไม่ได้เป็นไปเพื่อช่วยชาวมุสลิมแต่ต้องการที่จะสร้างภาพความวุ่นวายเพื่อแสดงให้เห็นว่าการบริหารงานของรัฐบาลอัปดุลเงาะห์มานในเวลานั้นล้มเหลว นอกจากนี้กลุ่มปัญญาชนมุสลิมบางคนได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า มีนักธุรกิจชั้น

³⁶ Robert W. Hefner, "Global violence and Indonesian Muslim politics" in *American Anthropologist* 104,3 (2002): 761.

³⁷ Ibid., p.761.

นำบางคนที่เคยดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรีในสมัยรัฐบาลซูฮาร์โตในช่วงของค.ศ. 1998 ก็ให้การสนับสนุนเงินทุนกับกลุ่มนี้เพื่อช่วยเหลือการปฏิวัติในมาลุกด้วย³⁸

7. ทิศทางของอิสลามการเมืองในอนาคต

หลังเหตุการณ์ 9/11 และเหตุการณ์ระเบิดที่บาหลี ค.ศ.2002 นำมาสู่การที่สหรัฐอเมริกาและอินโดนีเซียเริ่มให้ความร่วมมือกันในการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มเคลื่อนไหวอิสลามนิยมแนวทางกลับไปสู่ฐานราก กระนั้น สหรัฐอเมริกามองว่าแนวความคิดหรืออุดมการณ์แบบอิสลามในอินโดนีเซียเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเมืองภายในประเทศที่เกิดจากการสร้างพันธมิตรทางการเมืองและการสร้างฉันทามติ อย่างไรก็ตามมีประเด็นที่อินโดนีเซียและสหรัฐอเมริกาเห็นร่วมกันเกี่ยวกับอิสลามการเมืองในประเทศสามประการด้วยกัน ประการแรก คือ แนวทางอุดมการณ์แบบอิสลามและการใช้ความรุนแรงเป็นสิ่งที่มีความเปราะบาง ประการที่สอง เสรีภาพทางศาสนา การเป็นพลเมือง และเสรีภาพทางการเมืองต้องได้รับการประกัน ประการที่สาม สหรัฐอเมริกาให้คำมั่นสัญญาในเรื่องของบูรณภาพแห่งดินแดนและความมั่นคงซึ่งก็ควรปลอดจากภัยคุกคามเกิดขึ้น นอกจากนี้ สหรัฐอเมริกายังมีความห่วงกังวลว่าความหลากหลายทางศาสนาและชาติพันธุ์ของอินโดนีเซียเป็นโอกาสที่จะนำไปสู่ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในเชิงศาสนาและชาติพันธุ์ได้³⁹

เมื่อกลับไปพิจารณาจากมิติการเมืองภายในประเทศ การเข้ามาประนีประนอมระหว่างกลุ่มอิสลามการเมืองกับพรรคการเมืองกลุ่มต่างๆ เพื่อทำงานข้ามอุดมการณ์กันภายใต้หลักการปัจเจกศีลซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของรัฐธรรมนูญอาจถูกท้าทายเนื่องด้วยพลวัตทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น จากเดิมที่กลุ่มพลังอิสลามการเมืองถูกปิดกั้นและควบคุมโดยระบอบเผด็จการ ก็เปลี่ยนมาเป็นการที่กลุ่มอิสลามการเมืองต่างๆ พยายามผลักดันการนำกฎหมายอิสลามที่ใช้สำหรับชาวมุสลิมเข้ามารวมอยู่ในระบบการกระจายอำนาจในระบอบประชาธิปไตย (daerah) หลายกิจกรรม การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญเป็นเรื่องการเปลี่ยนแปลงอำนาจ

³⁸ Ibid., pp.761-762.

³⁹ Walter Lohman, "U.S.-Indonesia relations: build for endurance, not speed," *Backgrounder* No.2381, (March 2004): 6.

จากการรื้อฟื้นการให้อำนาจในระดับอำเภอต่างๆ ประมาณ 460 อำเภอด้วยกัน ต่างจากในช่วง ค.ศ.1999 ที่รัฐรวมอำนาจในแบบที่เป็นศูนย์กลางมากกว่าการอำนาจของศาสนาเข้าไปในการเมืองท้องถิ่น ยกเว้นในอาเจะห์ที่ได้สิทธิในการเป็นเขตปกครองพิเศษเพราะการให้อำนาจปกครองพิเศษดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งกระบวนการของการสร้างสันติภาพเพื่อยุติความขัดแย้งที่มีมาอย่างยาวนาน มีข้อสังเกตที่น่าสนใจว่าเงื่อนไขของการใช้กฎหมายทางศาสนาและการเสนอเขตปกครองพิเศษถูกเสนอโดยกลุ่มอิสลามการเมืองในระบบการเมืองไม่ใช่กลุ่มมุสลิมที่นิยมความรุนแรง⁴⁰

ปัจจุบัน ชาวมุสลิมอินโดนีเซียมีความคิดเห็นสาธารณะที่ซับซ้อนที่สะท้อนออกมาจากผลสำรวจ ผลสำรวจจากงานของ Saiful Mujani และ R.William Liddle ระบุว่า ในค.ศ. 2002 ชาวอินโดนีเซียกว่า 71 เปอร์เซ็นต์ต่างๆสนับสนุนการใช้กฎหมายอิสลาม คำตอบที่ได้ส่วนใหญ่พวกเขาสนับสนุนการใช้กฎหมายอิสลามแต่คำตอบกลับไปในทิศทางตรงกันข้ามเมื่อถามว่าพวกเขาจะรู้สึกอย่างไรในเรื่องของมาตรการการตัดมือเมื่อมีการลักขโมย การมีภรรยาหลายคนหรือเรื่องการปกครองหากมีการดำเนินในเชิงการเทววิทยา ผลสำรวจแสดงให้เห็นว่าชาวอินโดนีเซียสนับสนุนมาตรการที่แข็งแกร่งลดลง จาก ค.ศ.2004-2008 นอกจากนี้ชาวอินโดนีเซียมักสนับสนุนพรรคการเมืองที่มีแนวทางในแบบโลกวิสัย แนวทางชาตินิยม หรือแนวทางโลกวิสัยมากกว่า เมื่อเทียบกับพรรคการเมืองมุสลิมอื่นๆ ควบคู่ไปกับผลสำรวจการสนับสนุนเป็นรัฐอิสลามลดลงจาก 36 เปอร์เซ็นต์เป็น 26 เปอร์เซ็นต์ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ระดับของความรู้สึกรับรองการนิยามแนวทางศาสนาที่มีมาตรการเด็ดขาดยังปรากฏอยู่ในผลสำรวจ ในช่วง ค.ศ. 2007 ผลสำรวจส่วนหนึ่งแสดงให้เห็นถึงความต้องการในการลงโทษกลุ่มศาสนาที่พวกเขาานิยามว่านอกกรีตและเห็นด้วยกับการโจมตีเวิร์ดเทรดเซ็นเตอร์ กว่าครึ่งหนึ่งของผู้ตอบคำถามทั้งหมดสนับสนุนการลงโทษตามหลักการ

⁴⁰ Robert Pringle, *Understanding Islam in Indonesia: Politics and diversity*, 1st (Singapore: Mainland Press Pte Ltd, 2010), pp.174-175.

ศาสนาหรือสนับสนุนให้สตรีมุสลิมแต่งกายแบบอิสลามและจำกัดเรื่องของการเดินทางของสตรีในตอนกลางคืน⁴¹

ผลสำรวจนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่า ชาวมุสลิมส่วนใหญ่ต่อต้านแนวทางศาสนาที่รุนแรงแต่ก็ยังคงมีความเคร่งครัดในเรื่องของศาสนาเป็นอย่างมาก เนื่องจากชาวมุสลิมส่วนใหญ่ยังยึดแนวทางศาสนาภายใต้แนวทางคำสอนขององค์กรทางศาสนาอย่าง NU และมุฮัมมะดียะห์ ซึ่งเป็นองค์กรมุสลิมสายกลางและเป็นองค์กรใหญ่ของประเทศ ส่วนชาวมุสลิมที่นิยมแนวทางศาสนาแบบฐานรากก็เป็นชาวมุสลิมกลุ่มน้อยที่เน้นแนวทางแบบสันติหรือนิยมใช้ความรุนแรง สิ่งเหล่านี้เป็นธรรมชาติของอิสลามในอินโดนีเซียที่มีความหลากหลาย ควบคู่ไปกับการยึดหลักการอิสลามร่วมกัน (fundamental doctrinal unity) อีกทั้งพวกเขากำลังเรียนรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยในประเทศ แม้การเกิดขึ้นของประชาธิปไตยในระดับของท้องถิ่นอาจไม่สอดคล้องการยึดเป้าหมายของชาติ แต่การที่อินโดนีเซียกำลังปรับปรุงนโยบายภายในประเทศ โดยเน้นการบริหารจัดการที่ดีให้ความสำคัญกับการความหลากหลายทางศาสนาและชาติพันธุ์และไม่พยายามกระตุ้นความรู้สึกที่รุนแรง แนวทางเหล่านี้สามารถเป็นกั้นชนระหว่างความเป็นโลกวิสัยและการนิยมศาสนาและชาติพันธุ์ ดังนั้นการศึกษาเรื่องอิสลามในอินโดนีเซีย ไม่ควรที่จะมองด้วยความน่ากลัว แต่เป็นภาคส่วนหนึ่งที่ยังมีบทบาทในสังคมอินโดนีเซียที่กำลังก้าวไปสู่ความเป็นประชาธิปไตยและการยึดหลักปรัชญาศีล

8.สรุป

หลังเหตุการณ์ 9/11 มีประเด็นที่ทับซ้อนระหว่างประเด็นการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายและการแข่งขันของกลุ่มอิสลามการเมืองภายในประเทศ สำหรับอินโดนีเซีย การสร้างความสมดุลในความสัมพันธ์ระหว่างสังคมและรัฐเป็นสิ่งสำคัญ รัฐบาลอินโดนีเซียตระหนักดีว่าการทำสงครามต่อต้านด้านการก่อการร้ายสร้างผลกระทบกับความรู้สึกของชุมชนมุสลิมในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อย่างมาก ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐบาลที่จะต้องระมัดระวังเรื่องการรักษา

⁴¹ Saiful Mujani and R. William Liddle, "Politics, Islam and public opinion," *Journal of Democracy*, 15:1 (January 2004): 113.

ความมั่นคงของรัฐที่อาจกระทบกับความสัมพันธ์ของผู้นับในประเศได้ แม้ว่าจะไม่สามารถปฏิเสธได้ว่า ยุทธศาสตร์ในการก่อการร้าย การปลุกระดมมวลชน ความไม่พอใจส่วนบุคคลและการพยายามเข้ามาแทรกแซงในพื้นที่สาธารณะนั้นจะไม่หายไป แต่บทบาทของกลุ่มมุสลิมอื่นๆ เริ่มมีการขยายขอบเขตมากขึ้น เช่น ประเด็นการกระจายอำนาจกับกิจการด้านศาสนาในท้องถิ่นในยุคที่อินโดนีเซียกำลังก้าวไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย หรือการที่กลุ่ม Liberal Islam ขึ้นมาท้าทายแนวทางการเผยแพร่ศาสนาอิสลามของกลุ่มมุสลิมนิยมแนวทางกลับไปสู่ฐานรากในประเด็นที่เป็นข้อถกเถียงต่างๆของสังคม สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าการถกเถียงประเด็นต่างๆภายในสังคมมุสลิมอินโดนีเซียเริ่มมีมากขึ้นในบรรยากาศของสังคมและการเมืองในอินโดนีเซียร่วมสมัย

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

1.สรุปผลการวิจัย

เหตุการณ์ 9/11 เป็นโศกนาฏกรรมที่ทำให้ทั่วโลกหันมาสนใจต่อประเด็นวัฒนธรรมและอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมท่ามกลางกระแสโลกาภิวัตน์มากขึ้น เริ่มจากการมองว่าศาสนาอิสลามและชาวมุสลิมมักเชื่อมโยงกับความรุนแรง ทศนะท่านองนี้มีแนวโน้มจะมองสังคมมุสลิมในลักษณะเหมารวม การขีดเส้นแบ่งการทำความเข้าใจโลกมุสลิมหลังเหตุการณ์ 9/11 ดังกล่าวทำให้ละเลยสภาพของชาวมุสลิมในการเมืองและสังคมร่วมสมัย ดังนั้นจึงปฏิเสธไม่ได้ว่าเกิดเส้นแบ่งที่ไม่ชัดเจนระหว่างอัตลักษณ์ของชาวมุสลิมโดยทั่วไปและการเผชิญหน้ากับการตีตราว่าชาวมุสลิมเป็น “ผู้ก่อการร้าย” ที่มีสายสัมพันธ์เชื่อมโยงกับกลุ่มมุสลิมสุดโต่งในเอเชียตะวันตกหรือในตะวันออกกลาง อินโดนีเซียจึงเป็นตัวอย่างกรณีศึกษาที่สะท้อนให้เห็นถึงพื้นที่ทางการเมืองที่หลากหลายของชาวมุสลิมในฐานะที่เป็นประเทศที่มีประชากรมุสลิมมากที่สุดในโลกและมีประวัติศาสตร์การก่อตัวของกลุ่มอิสลามการเมืองมาตั้งแต่ยุคต่อต้านอาณานิคมจนถึงปัจจุบัน ผลการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

การก่อตัวของกลุ่มอิสลามการเมืองในอินโดนีเซียเป็นพลังทางการเมืองที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในช่วงเรียกร้องเอกราชจากเจ้าอาณานิคมดัชท์คือทศวรรษที่ 1940 ร่วมกับฝ่ายชาตินิยม ทว่าหลังจากที่อินโดนีเซียประกาศเอกราชในเดือนสิงหาคม ค.ศ.1945 ฝ่ายอิสลามการเมืองก็ก่อตั้งองค์กรต่างๆ เพื่อเป็นพลังต่อรองกับฝ่ายผู้นำชาตินิยมในการนำกฎบัตรจากรัตยาที่เปิดช่องให้มีการนำกฎหมายอิสลามเข้ามาบรรจุอยู่ในร่างรัฐธรรมนูญ ค.ศ.1945 กระนั้นข้อเสนอดังกล่าวกลับถูกปฏิเสธจากผู้นำชาตินิยมและจากกลุ่มการเมืองอื่นๆ เพราะอาจเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความเป็นหนึ่งเดียวของชาติ ต่อมาเมื่อซูการ์โนขึ้นมาเป็นผู้นำประเทศ ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายอุดมการณ์ชาตินิยมที่อิงอยู่กับพรรคคอมมิวนิสต์และกลุ่มอิสลามการเมืองยังมีความชัดเจนมาก

ยิ่งขึ้นในช่วงท้ายของยุคซุการ์โน ต่อมา ค.ศ. 1960 กลุ่มอิสลามการเมืองถูกจำกัดบทบาทอย่างหนักต่อเนื่องมาถึงยุคซุฮาร์โต

ตั้งแต่ในช่วงท้ายของยุคซุการ์โนจนกระทั่งในยุคระเบียบใหม่ รัฐบาลซุฮาร์โตมักจำกัดพื้นที่การเคลื่อนไหวทางการเมืองของพรรคการเมืองต่างๆ อย่างไรก็ตาม องค์กรมุสลิมสายกลางอย่างมุฮัมมะดิยะฮ์และ NU ซึ่งเป็นองค์กรมุสลิมหลักของประเทศ สามารถเข้ามาปฏิสัมพันธ์กับรัฐและแข่งขันกันเพื่อสิทธิพิเศษและทรัพยากรภายใต้นโยบายใหม่ องค์กรอิสลามทั้งสอง ยังคงได้รับการสนับสนุนโดยรัฐ ทำให้เกิดกระแสอิสลามานูวัตร์ (Islamization) หรือการแพร่ขยายวัฒนธรรมอิสลามลงสู่สังคมอินโดนีเซียเป็นอย่างมาก

ในช่วงท้ายทศวรรษ 1990 มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ พร้อมๆกับการเพิ่มบทบาทของคลื่นปัญญาชนมุสลิมสมัยใหม่ที่ได้รับการศึกษาจากโลกตะวันตก พวกเขาขึ้นมายันถึงหลักการของการเข้ามามีส่วนร่วมในระบบแบบรัฐสภา (accommodation) เพื่อต้องการบรรลุเป้าหมายในการสร้างประชาธิปไตยแบบอิสลาม ปลายปี ค.ศ.1996 องค์กรมุสลิมทั้งมุฮัมมะดิยะฮ์และ NU เริ่มวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล ในประเด็นต่างๆ ทั้งธุรกิจที่มีการครอบงำโดยตระกูลของซุฮาร์โตและความล้มเหลวของเขาในการบริหารประเทศ โดยร่วมกับนักศึกษาและประชาชนทั่วไปในการโค่นซุฮาร์โตลงจากอำนาจ

หลังจากการล่มสลายของยุคระเบียบใหม่ซึ่งเป็นช่วงของการเปลี่ยนผ่านระบบเดิมของประเทศไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย กลุ่มอิสลามการเมืองต่างๆ มีโอกาสเข้าสู่พื้นที่ทางการเมืองเพิ่มมากขึ้น เห็นได้ชัดเจนจากการที่กลุ่มอิสลามการเมืองก่อตั้งพรรคการเมืองมุสลิมมากมายเพื่อลงรับสมัครเลือกตั้ง มีการก่อตัวของกลุ่มและสมาคมต่างๆ รวมไปถึงการปรากฏขึ้นของกลุ่มมุสลิมที่นิยมใช้ความรุนแรงเพื่อบรรลุเป้าหมายทางการเมืองในท้องถิ่น หลังเหตุการณ์ 9/11 และเหตุการณ์การระเบิดในโคลัมเบียที่เกาะบาหลิเมื่อวันที่ 12 ตุลาคม ค.ศ.2002 ทำให้อินโดนีเซียยังมีความวิตกกังวลว่าสถานการณ์ความไม่สงบของประเทศที่เกิดขึ้นจากกลุ่มมุสลิมนิยมความรุนแรงต่างๆ

หลังเหตุการณ์ 11 กันยายน 2001 จนมาถึงเหตุการณ์การระเบิดในตึกดับที่บาห์ลี เมื่อ ค.ศ. 2002 ผู้นำภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กังวลว่าการก่อการร้ายระหว่างประเทศยังคงเป็นภัยคุกคามที่น่าห่วงใยมากที่สุดในภูมิภาค อย่างไรก็ตาม การเข้ามาของสหรัฐอเมริกาและประเทศมหาอำนาจอื่นๆ ในการจัดการกับปัญหาการก่อการร้ายได้สร้างความห่วงกังวลให้กับกลุ่มอิสลามการเมืองในประเทศ ปฏิบัติการของชาวมุสลิมอินโดนีเซียหลังจากเหตุการณ์ 9/11 เต็มไปด้วยความซับซ้อนและความคลุมเครือหลายประการ แม้จะปฏิเสธไม่ได้ว่ามีกลุ่มอิสลามการเมืองส่วนน้อยเห็นด้วยกับสิ่งที่เกิดขึ้นกับสหรัฐอเมริกา แต่ชาวมุสลิมส่วนใหญ่ในประเทศปฏิเสธและประณามการโจมตีอาคารเวิร์ดเทรดเซ็นเตอร์ว่าเป็นการกระทำที่ผิดต่อหลักการของศาสนาอิสลาม เห็นได้จากการที่กลุ่มองค์กรมุสลิมสายกลางของประเทศ เช่น มุฮัมมะดิยะห์หรือ NU เห็นว่าอิสลามไม่ใช่แหล่งที่มาของการก่อการร้ายและอิสลามไม่ใช่ศัตรูกับตะวันตก กระนั้นพวกเขาไม่เห็นด้วยกับนโยบายต่อต้านการก่อการร้ายของสหรัฐอเมริกาที่ใช้ความรุนแรงและเป็นไปอย่างเปิดเผย

จะเห็นได้ว่ากลุ่มอิสลามการเมืองต่างๆ มีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไปในระดับโคกนาฏกรรมการโจมตีอาคารเวิร์ดเทรดเซ็นเตอร์ นอกจากนี้ยังมีความพยายามประณามและตั้งคำถามว่า ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มมุสลิมต่างๆ ในอินโดนีเซียหลังจากนี้จะเป็นไปทิศทางใด ซึ่งเป็นสิ่งที่รัฐบาลอินโดนีเซียและมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกาจับตามอง เพราะในความเป็นจริงแล้วนับแต่การสิ้นสุดยุคระเบียบใหม่ พื้นที่ทางการเมืองของกลุ่มมุสลิมต่างๆ ในประเทศมีความหลากหลายในการสร้างพื้นที่ทางการเมืองต่อรองในการรักษาอัตลักษณ์ของตนเองให้ดำรงอยู่ทั้งการก่อตั้งพรรคการเมืองมุสลิมเพื่อเข้ามามีบทบาททางการเมืองอย่างเป็นทางการ หรือบางกลุ่มเลือกเป็นองค์กรศาสนาที่ไม่ข้องเกี่ยวกับการเมืองมากกว่าและเน้นการดำเนินกิจการต่างๆ ภายใต้หลักการของศาสนาอิสลามเพื่อผลักดันหลักการของศาสนาอิสลามหรือชารีอะห์เข้ามาใช้ได้จริงโดยไม่ต้องเผชิญกับพลังต่อต้านจากโครงสร้างทางการเมืองต่างๆ

แม้ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าการก่อการร้ายหรือการก่อความไม่สงบต่างๆ ในอินโดนีเซียจะยังไม่หมดไปแต่การเข้ามามีส่วนร่วมในพื้นที่สาธารณะของชาวมุสลิมมากขึ้น ทำให้พวกเขาสามารถหยิบยกปัญหาความขัดแย้งต่างๆ เข้ามานำเสนอในพื้นที่สาธารณะได้ เช่น การแยะแยะปัญหาการก่อการร้ายว่าเป็นความรุนแรงเชิงชาติพันธุ์-ศาสนาหรือการก่อการร้ายข้ามชาติ หนึ่งใน

ข้อเสนอที่มีการพูดถึงมากที่สุดคือ การค้นหาความหมายของคำว่า ญิฮาด (Jihad) ตามหลักการของศาสนาอิสลามที่มุ่งเน้นในวิธีการที่หลากหลายวิธีการมากกว่าการใช้ความรุนแรงในการปฏิรูปหรือเปลี่ยนแปลงสังคม ร่วมกับการหยิบยกประเด็นพหุนิยมและประชาธิปไตยถูกเข้ามาเกี่ยวข้องอย่างกว้างขวาง

2. ข้อเสนอแนะ

2.1 ข้อเสนอแนะต่อการศึกษา

2.1.1 ควรวิเคราะห์แยกแยะให้เห็นถึงความหลากหลายของกลุ่มอิสลามการเมืองและให้ความสำคัญในฐานะเป็นตัวแสดงทางการเมืองร่วมกับตัวแสดงทางการเมืองอื่นๆ

2.1.2 ควรศึกษาถึงความเปลี่ยนแปลงและทิศทางของกลุ่มอิสลามการเมืองในแต่ละยุคสมัย เช่นในยุคเผด็จการ ชนชั้นนำทางการเมืองส่วนใหญ่จะขึ้นมามีอิทธิพลกำหนดทิศทางของกลุ่มอิสลามการเมือง แต่ในยุคที่เข้าสู่ประชาธิปไตย นักวิชาการและประชาชนควรมีส่วนตั้งคำถามและตัดสินใจต่อทิศทางของกลุ่มอิสลามการเมืองมากขึ้น

2.1.3 ควรวิเคราะห์ถึงการเคลื่อนไหวของกลุ่มอิสลามการเมืองที่หลากหลาย อีกทั้งควรศึกษาแนวคิดของอิสลามการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการเมืองการปกครองในมุมมองที่หลากหลาย เช่น ความยุติธรรม การญิฮาด (การต่อสู้ในหนทางศาสนา) การชุรอ (การปรึกษาหารือ) การใช้กฎหมายอิสลาม สิทธิมนุษยชนและเพศสภาพ เป็นต้น

2.1.4 ควรมีการศึกษาต่อไปถึงการกำหนดบทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มอิสลามการเมืองที่ไม่เป็นทางการและพลังของกลุ่มอิสลามการเมืองที่เป็นทางการ รวมทั้งข้อถกเถียงต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ระหว่างการศาสนาและรัฐ

2.2 ข้อเสนอต่อภาครัฐ

2.2.1 ภาครัฐควรศึกษาเปรียบเทียบถึงผลดีและผลเสีย จุดดีหรือจุดด้อยในการเปิดพื้นที่

ให้กับกลุ่มอิสลามการเมืองเพื่อสร้างทางเลือกจากกลุ่มอิสลามการเมืองที่หลากหลายในการเข้ามาช่วยกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับชาวมุสลิมภายในประเทศ

2.2.2 ผู้กำหนดนโยบายทางการเมืองและความมั่นคงควรพิจารณาและทบทวนถึงนโยบายจากการใช้ความรุนแรงเข้าปราบปรามกลุ่มก่อการร้าย มาเป็นการใช้พื้นที่ทางการเมืองเพื่อต่อรองและประนีประนอมกับกลุ่มที่ใช้ความรุนแรง ในการลดความขัดแย้งและความรุนแรงในระยะยาว

2.2.3 ภาครัฐควรตระหนักว่าความขัดแย้งและความรุนแรงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการก่อการร้ายส่วนใหญ่ไม่ได้เชื่อมโยงกับมิติในต่างประเทศ แต่เกิดจากความขัดแย้งภายในประเทศที่มีลักษณะเฉพาะไปตามบริบทของประเทศนั้นๆ

2.3 ข้อเสนอแนะต่อชาวมุสลิมและสังคมทั่วไป

2.3.1 ควรตระหนักว่าปัญหาความขัดแย้งในนามของศาสนาบ่อยครั้งมีรากเหง้ามาจากความขัดแย้งที่หลากหลาย เช่น ปัญหาความไม่เป็นธรรม ปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาติพันธุ์หรือปัญหาสังคม ดังนั้นใครควรจะต้องอาศัยมิติต่างๆ ในการแก้ไขปัญหา

2.3.2 ควรตระหนักว่าประเด็นปัญหาระหว่างประเทศในโลกมุสลิมบ่อยครั้งถูกหยิบยกขึ้นมาเพื่อนำมาเป็นข้อต่อรองต่อปัญหาทางการเมืองภายในประเทศ ดังนั้น ควรศึกษาที่มาที่ไปและรากเหง้าความขัดแย้งในประเด็นระหว่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับโลกมุสลิมอย่างครอบคลุมเพื่อไม่ให้ตกเป็นเครื่องมือของฝ่ายตรงข้ามทางการเมือง

2.3.3 ควรติดตามความเคลื่อนไหวของกลุ่มอิสลามการเมืองต่างๆ อย่างใกล้ชิดเพื่อ เป็นการตรวจสอบหรือติดตามแผนงานหรือนโยบายต่างๆ ของกลุ่มอิสลามการเมืองที่อิทธิพลต่อชาวมุสลิม

2.3.4 ชาวมุสลิมควรติดตามและศึกษาแง่มุมของศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างถ่องแท้เพื่อทำความเข้าใจและนำเอามาปรับใช้กับพื้นที่ทางการเมืองของชาวมุสลิมอย่างเหมาะสม

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

ชัยโชค จุลศิริวงศ์. การก่อการร้ายในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้. จุลสารความมั่นคงศึกษา 29: 1-21.

สุรชาติ บำรุงสุข. ความมั่นคงศึกษา: การก่อการร้ายและการก่อความไม่สงบร่วมสมัย. กรุงเทพฯ: ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศคณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

ฮาฟิซ สาละ, องค์กรมุสลิมข้ามชาติกับความมั่นคงของมนุษย์: ศึกษากรณีองค์กรสงครามเคราะห์มุสลิมนานาชาติแห่งชาติอูดีอาระเบียในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

ภาษาอังกฤษ

Al-Azmeh, A. Islam and modernities. London and New York: Verso, 1993.

Abrahamian, E. The U.S. Media, Huntington and September 11. Third World Quarterly 24,3 (2003): 531.

Abuza, Z. Political Islam and violence in Indonesia. 1. New York : Routledge, 2007.

Abdallah, A.M. Cause of anti-Americanism in the Arab world: A socio-political perspective. MERIA 7,4 (December, 2003): 1.

Acharya, A. and Acharya, A. The Myth of second front : Localizing the 'War on Terror' in Southeast Asia. The Washington Quarterly 30 (Autumn 2007) : 75-90.

Ayoob, M. Political Islam: Image and reality. World Policy Journal 21,3 (fall, 2004): 1.

Ayoob, M. The many faces of political Islam: Religious and politics in the Muslim world. Singapore: NUS Press, 2008.

- Ayubi, N. Political Islam: Religion and politics in the Arab world. London : Routledge, 1991.
- Azra, A. Islamic thought: Theory , concepts and doctrines in the context of Southeast Asian Islam. In K.S.Nathan, and M. H.Kamali (eds), Islam in Southeast Asia: political, social and strategic challenges for the 21st century, pp.3-21. Singapore : Institute of southeast Asian Studies, 2005.
- Azra, A. The Megawati presidency: Challenge of political Islam governance. In Hadi Soesastro , A.L.Smith and H. M.Ling (eds), Governance in Indonesia : Challenges facing the Megawati presidency, pp.44-79. Singapore : ISEAS, 2003.
- Barton, G. Indonesia at the crossroads: Islam, Islamism and the fraught transition to democracy. Paper presented to the conference Islam and the West: The impact of September 11, Melbourn: Monarch University and the University of Western Australia, 2003.
- Baswedan, A. R. Political Islam in Indonesia: Present and future trajectory. Asian Survey 44,5 (September-October, 2004): 669-690.
- Bayat, A. The coming of a post-Islamist society. Critique: Critical Middle East Studies 9, (1996) : 43-52.
- Bertrand, J. Political Islam and politics in Southeast Asia. In J.Saravanamuttu (ed), Islam and politics in Southeast Asia, pp.45-64. Routledge, 2010.
- Bruce, S. Politics and Religion. Cambridge : Polity Press, 2003.
- Bubalo, A. and Fealy, G. Joining the caravan? : The Middle East, Islamization and Indonesia. Australia : The Lowy Institute for International Policy, 2005.
- Budiman, A., Haltley, B. and Kingsbury, D. Reformasi: Crisis and change in Indonesia. Australia: Monash Asia Institute, 1999.

Burgat, F. Face to face with political Islam. New York: I.B. Tauris, 2003.

Bush, G. W. Remark by the President. 2002 .[Online] Available from:
<http://www.iraqwatch.org/government/US/WH/wh-bush-110802.htm>
 [2011,November]

Bush, G.W. Address to a joint session of congress and the American people. [online]:
<http://georgewbush-whitehouse.archives.gov/news/releases/2001/09/20010920-8.html>, 2001.

Chow,J.T. Asean counterterrorism cooperation since9/11. Asian Survey 42 (Mar-April 2005) : 302-321.

Croft, A. Britain must stay on military frontline-Blair. [Online] :
<http://dev.bdnews24.com/details.php?id=48306&cid=1>, 2007.

Denoeux, G. The Forgotten Swamp: Navigating Political Islam. Middle East Policy 9 (June 2002): 61.

Deskar, B. Islam and society in South-East Asia after 11 September. In J.Chinyong Liow, and N.Hosen (eds), Islam in Southeast Asia: Critical concepts in Islamic studies, pp.67-79. New York : Routledge, 2010.

Effendy, B. Islam and the state in Indonesia.1. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies, 2003.

Esposito, J.L. The Islamic threat, myth or reality ?. New York: Oxford university press, 1999.

Esposito, J.L., and Piscatori, J. Muslim politics. Princeton,NC : Princeton University Press,1996.

Falaakh, F.M. Islam and reformasi crisis and change in Indonesia : Islam and the current transition to democracy in Indonesia.In . A.Budiman, B.Hatley ,and D.Kingburry

(eds), Reformasi: crisis and change in Indonesia, pp.201-211. Australia :
Monash Asia Institute, 1999.

Fealy, G. Is Indonesia a terrorist base?. [Online]: Available from
<http://www.insideindonesia.org/edition-71-jul-sep-2002/is-indonesia-a-terrorist-base-2907379>, 2002

Gilsenan, M. Recognizing Islam ,Religion and society in the modern Arab world. New
York : Pantheon Books, 1982.

Gunaratna, R. Inside Al Qaeda: Global network of terror. New York : Berkley, 2002.

Halliday,F. Orientalism and its critics. British Journal of Middle Eastern Studies 20
(1993) : 145-93.

Halliday, F. The Politics of 'Islam' - A second look. British Journal of Political Science
25(July 1995): 399-417.

Halliday,F.and Alavi,H. State and Ideology in the Middle East and Pakistan. London :
Macmillan, 1998.

Hasan, H. Islamic militancy, sharia, and democratic consolidation in post-Suharto
Indonesia. [Online]: <http://hdl.handle.net/10220/4399>, 2007.

Hasan, N. September 11 and Islamic militancy in post-new order Indonesia.In K.S.
Nathan,and M.H.Kamali (eds), Islam in Southeast Asia : Political, social and
strategic challenges for the 21st century, pp.301-324. Singapore: Institute of
Southeast Asian Studies, 2005.

Hefner, R.W. Global violence and Indonesian Muslim politics. American Anthropologist,
New Series 3 (September 2002) :754-765.

Hefner, R.W. Muslim democrats and Islamist violence in post-Soeharto Indonesia. In
R.W. Hefner, Remaking Muslim politics: pluralism, contestation, democratization,
pp: 273-301. New Jersey : Princeton University Press, 2005.

- Hefner, R.W. Civil Islam: Muslim and democratization in Indonesia. New Jersey : Princeton University Press, 2000.
- Hilmi, T. Amrika alati nabghad. [Online]: <http://alarabnews.com/alshaab/GIF/17-10-2003/tareq.htm> : Al-Sha'b, 2003.
- Huntington, S.P. Clash of civilization?. Foreign Affairs 72 (Summer 1993) : 22-49.
- Huxley, T. Disintegrating Indonesia?: Implication for regional security. New York : Oxford University Press, 2002.
- International Crisis Group. Indonesia backgrounder : Why salafism and terrorism mostly don't mix. International Crisis Group 83(2004) : 1-59.
- International Crisis Group. Understanding Islamism. Middle East/North Africa Report 37 (March,2005): 1.
- International Crisis Group. Indonesia: Violence and radical Muslims. Indonesia Briefing Paper (October 2001): 2.
- Ismail, S. Rethinking Islamist politics: Culture, the state and Islamism. London : I.B. Tauris, 2003.
- Kadir ,S. Mapping Muslim politics in Southeast Asia after September 11. The Pacific Review 17 (June 2004) :199-222.
- Keddie, N. Roots of revolution : An interpretive history of modern Iran. London : Yale University Press, 1981.
- Khan, M. The Political of Islamic resurgence. Cultural dynamics 13 (2001) : 212.
- Kilcullen, D.J. Countering Global Insurgency. Journal of Strategic Studies 28,4 (2005): 597.
- Lewis, B. What Went Wrong?: Western impact and Middle Eastern response. New York:

Oxford University Press, 2002.

Lewis, B. The Political language of Islam. London : University of Chicago Press, 1998.

Lohman, W. U.S.-Indonesia relations: build for endurance, not speed. Backgrounder 23,81 (March 2004) :1-12.

Mandaville ,P. Global political Islam. New York: Routledge, 2007.

McCants, W. Militant ideology atlas: Executive report. New York : Combating Terrorism Center, 2006.

Means, G.P. Political Islam in Southeast Asia. Colorado: Lynne Rienner Publishers, 2009.

Mietzner, M. Military politics, Islam and the state in Indonesia: From turbulent transition to democratic consolidation. 1. Singapore : ISEAS Publication, 2009.

Mujani, S.,and Liddle,W.R. Politics, Islam and public opinion. Journal of Democracy 15 (January 2004): 544-555.

Nagata, J. Authority and democracy in Malaysian and Indonesian Islamic movement. In J. Saravanamuttu (ed), in Islam and politics in Southeast Asia, pp.2-3. New York : Routledge, 2010.

Nichosan, M. International Relation: A concise introduction. 2nd. New York : Palgrave Macmillan, 2002.

Platzdasch, B. Islamism in Indonesia: Politics in the emerging democracy. Singapore: ISEAS Publishing, 2009.

Pringle,R. Understanding Islam in Indonesia: Politics and diversity. Singapore : Mainland Press Pte Ltd, 2010.

Rabasa, A. M. Political Islam in Southeast Asia : Moderates, radicals and terrorists. London : Oxford University for the International Institute for Strategic Studies, 2003.

- Riskotta, B. The impact of September 11 on Islam in southeast Asia. In K.S. Nathan and Mohammad Hashim Kamali, Islam in Southeast Asia : Political, social and strategic challenges for the 21st century, pp.328-329. Singapore : Institute of Southeast Asian Studies, 2005.
- Robert W. Hefner, Political Islam in Southeast Asia: assessing the trends, In Political Islam in Southeast Asia conference report ,Washington D.C. ,2003
- Rodison, M. Europe and the mystique of Islam. London : University of Washington Press, 1991.
- Sukma,R. Islam in Indonesia foreign policy. London : RoutledgeCurzon, 2003.
- Sutton, P.S.,and Vertigans,S. Resurgent Islam: A sociological approach. Cambridge : Polity, 2005.
- Tan, A. Armed rebellion in the ASEAN States: Persistence & implication. Canberra : Strategic and Defence Studies Centre, Australian National University, 2000.
- Tan,S.S. and Ramakrishna,K. Intrastate and interstate dynamics in Southeast Asia's war on terror. SAIS Review 24,1 (Winter-Spring 2004): 91-105.
- Tanuwidjaja ,S. Political Islam and Islamic Parties in Indonesia critically assessing the evidence of Islam's political decline. Contemporary Southeast Asia: A journal of International and Strategic Affairs 32 (April 2010): 29-49.
- Thayer, C. New terrorism in Southeast Asia. In Damien Kingsbury (ed.) ,Violence in Indonesia: Conflict and security in archipelagic Southeast Asia, pp.53-74. Australia: Monash University Press, 2005.
- The Board of Trustees of the Leland Stanford Junior University. Indonesia: The example for Islam?. [Online]:
http://www.hooverpress.org/client/client_pages/9780817911645_75.pdf, 2010.
- Sidel, T.J. Riots, pogroms, jihad. Singapore : NUS Press, 2007.

Viotti, P.R. and Kauppi, M.V. International relation theory: Realism, pluralism, globalism, and beyond. 3. Neddham Heights : Allyn & Bacon, 1999.

Woodier, J. Perring in the Gyre: Indonesia, the globalized media and the 'war on terror'. In Benjamin Cole (ed.), Conflict, terrorism and the media in Asia, pp.41-60. New York: Routledge : 2006.

World Economic Forum. Islam and the West : Annual report on the state of dialogue. [Online]: www.weforum.org/pdf/C100/Islam_West.pdf : World Economic Forum, 2001.

Zubaida, S. Islam, the People and the State. London : Routledge, 1989.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

นางสาวฟารีดา ขจัดมาร เกิดเมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม พ.ศ. 2525 ที่จังหวัด กรุงเทพมหานคร จบการศึกษารัฐศาสตร์บัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา พ.ศ. 2548 และเข้าศึกษาต่อหลักสูตร รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต ภาควิชาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ใน พ.ศ. 2551

ประวัติการทำงาน

- ผู้ช่วยวิจัย ศูนย์วิเคราะห์ข้อมูลและนโยบายเอดส์ ภายใต้โครงการความร่วมมือระหว่าง สภาการศึกษาไทยและ East-West Center พ.ศ.2548-2550
- ผู้ช่วยบรรณาธิการ นิตยสารอามาเนา (AMANA media initiative) มูลนิธิทรัพยากรเอเชีย และเครือข่ายมุสลิมเอเชีย พ.ศ. 2550-2551
- ผู้ประสานงาน โครงการจัดทำร่างรายงานประเทศตามพันธกรณีว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (ICCPR) ฉบับที่สอง กระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2551-2553

ผลงานและประสบการณ์ทางวิชาการ

- บรรณาธิการร่วม จุลสาร South See ทูสนับสนุนจากมูลนิธิ Frederic Naumann Stiftung
- บทความเรื่อง “การเดินทางของความรู้สึก” บัดตานี้ได้เงาจันทร์: ท่ามกลางความมืดมิด และแสงสว่างและความงาม โดยเครือข่ายเยาวชนเพื่อสันติภาพสามจังหวัดภาคใต้ ทูสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.)
- บรรณาธิการร่วมในการจัดทำหนังสือ “ 2ปีตากใบ ชีวิตที่ต้องการคำตอบ ” จัดพิมพ์โดย ศูนย์การศึกษาเพื่อพัฒนาสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- นำเสนอผลงานในการประชุมวิชาการรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์แห่งชาติครั้งที่ 11 หัวข้อ “การเป็นภาคีกิจการระหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองกับการประกาศสถานการณ์ฉุกเฉินของรัฐบาล”
- นำเสนอบทความ โครงการหนุ่มสาวกับมุสลิมในโลกสมัยใหม่ หัวข้อ “พลวัตการศึกษาอิสลามในอินโดนีเซีย ณ วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต บัตตานี วันที่ 19-20 มิถุนายน 2554 ทูสนับสนุนจากสำนักงานคณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ (วช.)